

**PRZESTAŃ PLANOWAĆ,
ZACZNIJ DZIAŁAĆ.
NISKOBUDŻETOWE
PROJEKTY SPOŁECZNE
W PRZESTRZENI
PUBLICZNEJ**

**STOP PLANNING,
START ACTING.
LOW-BUDGET SOCIALLY
ENGAGED PROJECTS
IN PUBLIC SPACES**

Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza
Gepperta we Wrocławiu
Szkoła Doktorska

The Eugeniusz Geppert Academy of Art and
Design in Wrocław
Doctoral School

Przestań planować,
zaczynij działać.
Niskobudżetowe projekty
społeczne w przestrzeni
publicznej.

Stop Planning,
Start Acting.
Low-Budget Socially
Engaged Projects
In Public Spaces

Praca doktorska w dziedzinie sztuki, w dys-
cyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł
sztuki

Doctoral thesis in the field of arts in the disci-
pline of fine arts and art conservation

Michał Majewski
Promotorka: dr hab. Dominika Sobolewska,
prof. uczelni
Promotorka pomocnicza: Ph.D. Agnese
Rebaglio, Assistant Professor

Michał Majewski
Supervisor: dr hab. Dominika Sobolewska,
prof. uczelni
Dissertation co-advisor: Ph.D. Agnese
Rebaglio, Assistant Professor

Wrocław 2023

Wrocław 2023

Recenzenci naukowi

Reviewers:

prof. dr hab. Mariusz Włodarczyk
*Akademia Sztuk Pięknych im.
Władysława Strzemińskiego w Łodzi*
Władysław Strzemiński Academy of
Fine Arts in Łódź

dr hab. inż. arch. Łukasz
Wojciechowski, prof. uczelni
Politechnika Wrocławska
University of Technology in Wrocław

MgA. Karin Písaříková, PhD
Uniwersytet Masaryka w Brnie
Masaryk University

Tłumaczenie

Translation:

Michał Majewski

Redakcja i korekta

Editing and proofreading:

Grzegorz Ociepka

Projekt graficzny, skład

Graphic design, typesetting:

Michał Majewski

Wrocław 2023

W tej **książce** można znaleźć krótkie komentarze na temat niektórych decyzji podjętych w celu utrzymania niskiego kosztu druku tej książki, ponieważ jest to podejście całościowe autora, nie tylko w odniesieniu do interwencji w przestrzeni publicznej.

In this **book** you can find those short comments about some decisions made to keep this book low-cost in print as it is a general approach of the author, not only for public space interventions

1. Wprowadzenie	5	1. Preface	5
1.1. Wstęp	5	1.1. Introduction	5
1.2. Uzasadnienie wyboru tematu	6	1.2. Reason for choice of topic	6
1.3. Teza pracy	10	1.3. Thesis of the work	10
1.4. Cel pracy	11	1.4. Purpose of the work	10
1.5. Budowa pracy	11	1.5. Construction of the work	11
1.6. Metody badawcze i zakres zagadnień	12	1.6. Research methodology and scope of issues	11
1.7. Wyjaśnienie najważniejszych terminów	13	1.7. Explanation of key terms	13
2. Kontekst społeczny i kulturowy rozwoju niskobudżetowych projektów społecznych	17	2. The social and cultural context of the development of low-budget community projects	17
2.1. Kondycja przestrzeni publicznej w polskich miastach	17	2.1. Condition of public space in Polish cities	17
2.2. Prawdziwie publiczna przestrzeń publiczna – demokratyzacja przestrzeni	18	2.2. A truly public public space – democratisation of space	18
2.3. Rozwój przestrzeni zurbanizowanej a zmiany środowiskowe	21	2.3. Urban space development and environmental change	20
2.4. Rola projektanta w przyszłości	21	2.4. The role of the designer in the future	21
2.5. Spontaneous Interventions. Pawilon Stanów Zjednoczonych na Biennale Architektury w Wenecji w 2012 roku	22	2.5. Spontaneous Interventions. United States Pavilion at the 2012 Venice Architecture Biennale	22
3. Kluczowe aspekty opisywanych dzieł	25	3. Key aspects of the works described	25
3.1. Wybór przestrzeni i zdefiniowanie jej problemów dzięki obserwacji i doświadczeniu	25	3.1. Selecting the space and defining its problems through observation and experience	25
3.2. Przede wszystkim nie szkodzić	27	3.2. Above all, do no harm	27
3.3. Prototypowanie przestrzeni	27	3.3. Prototyping space	27
3.4. Zrób to sam, czyli DIY	30	3.4. Do It Yourself	30
3.5. Naprawiać, nie tworzyć	31	3.5. Repair, not create	31
3.6. Nieformalny charakter	34	3.6. Informal nature	34
3.7. Przyjęte rozwiązania projektowe	35	3.7. Adopted design solutions	35
4. Studium przypadku – analiza wybranych realizacji	39	4. Case study – analysis of selected implementations	39

4.1. Kryteria doboru projektów	39	4.1. Project selection criteria	39
4.2. Better Block	39	4.2. Better Block	39
4.3. Rotten Apple Project	41	4.3. Rotten Apple Project	41
4.4. Oliver Schau. DN-100	44	4.4. Oliver Schau. DN-100	44
4.5. Enzo Mari. Autoprogettazione?	45	4.5. Enzo Mari. Autoprogettazione?	45
4.6. Kamila Szejnoch. Karuzela, zjeżdżalnia, huśtawka	49	4.6. Kamila Szejnoch. Carousel, slide, swing	49
4.7. Arno Piroud. Ephemeral Seats	52	4.7. Arno Piroud. Ephemeral Seats	51
4.8. Van Neistat. Kanał Youtube	52	4.8. Van Neistat. Youtube channel	52
5. Analiza własnych projektów	55	5. Analysis of own projects	55
5.1. Projekty zrealizowane w przestrzeni publicznej w ramach działalności projektowej	55	5.1. Projects carried out in public spaces as part of project activities	55
5.2. Prototypy ławek w ramach analizy kosztów i możliwości wykonawczych standardowych elementów przestrzeni publicznej	68	5.2. Prototype bench designs as part of a cost and feasibility study of standard public space elements.	65
5.3. Projekty zrealizowane w przestrzeni publicznej w ramach studiów doktoranckich	87	5.3. Projects carried out in public space as part of doctoral studies	83
6. Wnioski i podsumowanie w formie manualu	169	6. Conclusions and summary in manual form	169
6.1. Wnioski	169	6.1. Conclusions	169
6.2. Manual	171	6.2. Manual	171
7. Źródła i autorzy ilustracji	175	7. Sources and authors of illustrations	175
8. Bibliografia	177	8. Bibliography	177

dzięki dwujęzycznej publi-
kacji nie trzeba było dru-
kować podwójnie nakładu i
duplikować ilustracji

thanks to the bilingual
publication, it was not
necessary to print two
times and to duplicate the
illustrations

1. Wprowadzenie

1.1. Wstęp

W poniższej pracy doktorskiej omówiono projekty zrealizowane przez autora. Są to interwencje w przestrzeń publiczną. Celem tych interwencji jest maksymalne poprawienie jakości i użyteczności tej przestrzeni dla mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu możliwie niskich kosztów realizacji.

Dla bardziej kompleksowego zobrazowania zagadnienia przedstawione zostaną także realizacje innych projektantów, również projekty autora zrealizowane przed rozpoczęciem studiów doktorskich. Pokaże to proces, jaki doprowadził autora do sformułowania tezy niniejszej pracy.

Jednym z jej celów jest pokazanie, że poprawienie lub naprawienie przestrzeni miejskiej często nie wymaga wielkich nakładów pracy czy też nakładów finansowych, wymaga za to użycia wyobraźni i odrobiny wiedzy.

Istotnym efektem tej publikacji ma być pokazanie benefitów, jakie niesie projektowanie niskobudżetowe i tworzenie mikrointerwencji w przestrzeni. Zwłaszcza w kontekście zmiany wyobrażenia odbiorców o przestrzeni publicznej, wskazaniu im na jej potencjał, a co się wiąże ze świadomym zaangażowaniem samych użytkowników lub władz w lepsze kształtowanie życia miejskiego.

Sformułowanie „Stop Planning, Start Acting” użyte w tytule dysertacji (będące tytułem artykułu omawiającego projekty z wystawy Spontaneous Interventions, opisaną szerzej w dalszej części tekstu) sugeruje podejście

1. Preface

1.1. Introduction

The following dissertation discusses projects carried out by the author. These are interventions in public space. The aim of these interventions is to maximise the quality and usability of this space for residents while keeping the implementation costs as low as possible.

In order to illustrate the issue more comprehensively, the realisations of other designers will also be presented, including the author's projects realised before he started his doctoral studies. This will show the process that led the author to formulate the thesis of the following work.

One of its aims is to show that improving or fixing an urban space often does not require a great deal of work or money, but instead requires the use of imagination and a little knowledge.

An important effect of this publication is to show the benefits of low-budget design and the creation of micro-interventions in space. Especially in the context of changing the public's perception of public space, pointing out its potential, and what this entails in the conscious involvement of the users themselves or the authorities in better shaping urban life.

The terms 'Stop Planning, Start Acting' used in the title of the dissertation (which is the title of an article discussing projects from the Spontaneous Interventions exhibition, described in more detail later in the text) suggest an approach to the design and implementation process that is also close to the author

do procesu projektowania i realizacji przedsięwzięcia, jest ono bliskie także autorowi tej pracy. Opisane projekty w większości skupiają się na działaniach partyzanckich, spontanicznych, z pominięciem procesów planowania czy formalizowania. Poglądy zawarte w rozprawie są zakorzenione w procesach niskobudżetowego aktywizmu projektowego (określanego w literaturze kilkoma zwrotami: *guerilla urbanism*, *tactical urbanism* czy *placemaking*), a celem pracy jest podkreślenie korzyści, jakie mogą wynikać z jego stosowania w praktykach projektowych. Uznanie tego typu metod w powszechnej metodologii projektowej jest, zdaniem autora pracy, istotne dla kształtowania lepszej jakości przestrzeni miejskiej.

1.2. Uzasadnienie wyboru tematu

Temat nieobecny w literaturze naukowej

Temat niskich kosztów w projektowaniu przestrzeni publicznej, jak również temat społecznego kontekstu tych realizacji, jest właściwie pomijany w polskiej literaturze naukowej.

W kontekście szeroko pojętego projektowania temat niskich kosztów pojawia się niezwykle rzadko. Właściwie nigdy w kontekście przestrzeni publicznej. Jeśli już zostaje poruszony ten problem, to dotyczy głównie architektury mieszkaniowej. Opracowania skupiające się na przestrzeni publicznej dotyczą głównie spektakularnych projektów, realizowanych rzadko i za ogromne pieniądze. Jeśli nawet uda się nam znaleźć projekty uwzględniające lub stawiające na aspekt społeczny w przestrzeni publicznej, to opracowania takie owszem pojawiają się, lecz są głównie tworzone przez teoretyków. A prowadzonym badaniom o charakterze socjologicznym brakuje spojrzenia praktycznego – punktu widzenia projektanta lub wykonawcy.

W literaturze związanej z projektowaniem rzadko też spotkać możemy ujęcie humanistyczne. Sytuację utrudnia oczywiście wyłączenie dziedziny projektowania architek-

of this thesis. For the most part, the projects described focus on guerrilla, spontaneous actions, with a disregard for planning or formalising processes. The views in the dissertation are rooted in the processes of low-budget design activism (referred to in the literature by several phrases: *guerilla urbanism*, *tactical urbanism* or *placemaking*), and the aim of the dissertation is to highlight the benefits that can result from its application in design practices. The recognition of this type of methodology in common design methodologies is, according to the author of the paper, important for shaping a better quality of urban space.

1.2. Reason for choice of topic

A topic absent from the scientific literature

The topic of low costs in public space design, as well as the social context of these realisations, is virtually ignored in the Polish academic literature.

In the context of design in the broadest sense, the topic of low costs comes up extremely rarely. In fact never in the context of public space. When the issue is raised, it mainly concerns residential architecture. Studies focusing on public space mainly concern spectacular projects, carried out infrequently and for huge budgets. Even if we manage to find projects that take into account or focus on the social aspect in public space, such studies do appear, but they are mainly produced by theoreticians. And the sociological research that is carried out lacks a practical perspective – the point of view of the designer or developer.

In the design literature, we can also rarely find a humanistic approach. The situation is, of course, made more difficult by the exclusion of the field of architectural design from the humanities. This limits the scope of research. Single examples of such research or analytical activities can be found, for example, at the Institute for the Study of Public Space

tonicznego z zakresu nauk humanistycznych. Ogranicza to zakres badań. Pojedyncze przykłady takich działań badawczych czy analitycznych znaleźć można na przykład w Instytucie Badań Przestrzeni Publicznej przy Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Opracowania te są niezwykle cenne, stanowią jednak wyjątek.

Znaczenie przestrzeni publicznej w miastach

Przestrzeń publiczna pozostaje niezwykle ważnym elementem zurbanizowanych obszarów. Kształtuje ona charakter miasta, wpływa na jego odbiór i przyczynia się do tworzenia więzi społecznych. Jak piszą autorzy Karty Przestrzeni Publicznej, dokumentu opracowanego w trakcie drugiego Biennale Przestrzeni Publicznej w 2013 roku: „Przestrzeń publiczna jest kluczowym elementem dobrobytu indywidualnego i społecznego, miejscem życia zbiorowego społeczności, wyrazem różnorodności ich wspólnego bogactwa naturalnego i kulturowego oraz podstawą ich tożsamości, (...) rozpoznaje siebie w swoich miejscach publicznych i dąży do poprawy ich jakości”¹.

Z punktu widzenia kształtowania miast o znaczeniu przestrzeni publicznej piszą Katarzyna Sadowy i Marlena Happach: „Jednym z najtrudniejszych wyzwań w kształtowaniu przestrzeni miasta jest właśnie zapewnienie ram zarówno do spotkania z innym, jak i do odnalezienia poczucia zakorzenienia i wspólnoty, tworzenia miejsc, gdzie różnorodność nie będzie się wiązała ze strachem ani wykluczeniem, gdzie wspólnota nie będzie oparta na zamknięciu i lęku przed innymi, a każdy będzie mógł odnaleźć właściwe dla siebie proporcje prywatności i przynależności. W kształtowaniu takiego miasta szczególną rolę odgrywają pojęcie lokalności oraz wymiar przestrzeni publicznej”².

Oba cytaty mówią o dwóch niezwykle ważnych cechach budowania przestrzeni wspólnej. Po pierwsze, mowa o budowaniu

at the Academy of Fine Arts in Warsaw. These studies are extremely valuable, but they are the exception.

The importance of public space in cities

Public space remains an extremely important element of urbanised areas. It shapes the character of the city, influences its perception and contributes to the creation of social bonds. As the authors of the Charter for Urban Space, a document produced during the second Public Space Biennial in 2013, write: “Public space is a key element of individual and social well-being, a place for the collective life of communities, an expression of the diversity of their common natural and cultural wealth and the basis of their identity, (...) recognise themselves in their public places and strive to improve their quality”¹.

From the perspective of city shaping, Katarzyna Sadowy and Marlena Happach write about the importance of public space: “One of the most difficult challenges in shaping city space is precisely to provide a framework both for meeting the other and for finding a sense of rootedness and community, to create places where diversity will not be associated with fear or exclusion, where community will not be based on closure and fear of others, and where everyone will be able to find the right proportions of privacy and belonging for themselves. The notion of locality and the dimension of public space play a special role in shaping such a city”².

Both quotes speak to two extremely important features of building a shared space. Firstly, it is about building a community, a sense of belonging to a community. Secondly, it is about identification, that is, finding oneself in a given social and cultural context. These two elements alone testify to the great importance of public space in cities.

¹ *Charter of Public Space*, https://inu.it/wpcontent/uploads/Inglese_charter_of_public_space.pdf [dostęp: 22.01.2022 r.]

² <https://www.autoportret.pl/artykuly/przestrzen-publiczna-jako-wyzwanie-spoeczne/> [dostęp: 20.03.2022 r.]

¹ *Charter of Public Space*, https://inu.it/wpcontent/uploads/Inglese_charter_of_public_space.pdf [access: 22.01.2022]

² <https://www.autoportret.pl/artykuly/przestrzen-publiczna-jako-wyzwanie-spoeczne/> [access: 20.03.2022]

wspólnoty, poczucia przynależności do społeczności. Po drugie, chodzi o identyfikację, czyli odnajdywanie siebie w danym kontekście społecznym i kulturowym. Już tylko te dwa wspomniane wyżej elementy świadczą o ogromnym znaczeniu przestrzeni publicznej w miastach.

Znaczenie niskich kosztów

Ujęcie tematu w kontekście niskich kosztów wydaje się tutaj kluczowe, czym niższy koszt, tym łatwiejszy dostęp do rozwiązań i tym większa szansa na realizację projektów. Zwiększenie dostępności pozwoli na większą aktywność zainteresowanych zmianami.

Często, w przypadku tego typu projektów, niski koszt jest niezbędny. Działania podejmowane oddolnie, spontanicznie, czasem partyzancko, prowadzą do korzystania z własnych zasobów finansowych. To skłania do oszczędności i poszukiwania rozwiązań możliwie tanich.

W tej pracy istotne będzie również pokazanie, że tanie nie musi oznaczać złej jakości albo niższej użyteczności. Jednym z celów tej pracy jest wykazanie na przytoczonych przykładach, że dla zapewnienia odpowiedniej jakości ważniejsza niż budżet jest pomysłowość, znajomość dostępnych możliwości, dobre zdefiniowanie potrzeb.

Tanie to często bardziej innowacyjne. Niskie koszty wymuszają większą pomysłowość. Kiedy nie możemy korzystać z nieograniczonej ilości materiałów, technologii czy narzędzi, musimy więcej wysiłku i pracy poświęcić na znalezienie odpowiedniego rozwiązania. To może prowadzić do poszukiwań w nieoczywistych rejonach, wychodzenie poza utarte ścieżki i znajdowanie rozwiązań, które nie łączą się z danym zagadnieniem na pierwszy rzut oka.

Niski budżet skłania też często do korzystania z materiałów z odzysku. Ponowne wykorzystanie materiałów prowadzi do obniżenia kosztów, ale jednocześnie przyczynia się do dbania o zrównoważony rozwój, co w kontekście zmian klimatu i rozbuchanego konsumpcjonizmu jest również zaletą nie do przecenienia.

Importance of low costs

Putting the subject in the context of low cost seems to be the key here, the lower the cost the easier access to solutions and the greater the opportunity for projects. Increasing accessibility will allow those interested in change to be more active.

Often, for this type of project, low cost is essential. Actions taken from the bottom up, spontaneously, sometimes partisan, lead to the use of one's own financial resources. This prompts savings and the search for solutions that are as cheap as possible.

In this work, it will also be important to show that cheap does not necessarily mean poor quality or lower usability. One of the aims of this work is to show, using the examples given, that ingenuity, knowledge of the available options, and a good definition of needs are more important than budget to ensure quality.

Cheap is often more innovative. Low costs force more ingenuity. When we cannot use an unlimited amount of materials, technology or tools we have to spend more effort and work to find the right solution. This can lead to looking in non-obvious areas, going off the beaten path and finding solutions that do not connect with the issue at first glance.

Low budgets also often encourage the use of recycled materials. Reusing materials leads to lower costs, but at the same time contributes to sustainability, which in the context of climate change and rampant consumerism is also an invaluable advantage.

Practitioner context

An important aspect of the following reflections, from the author's point of view, is his own experience and the practitioner's perspective on the issues raised.

The author's realised projects, both before and during the dissertation, provide additional insights into the issue, helpful also in the context of the aims of this dissertation – to prepare a kind of manual for future initiators of such projects. The analysis of the conclusions from the point of view of the

Kontekst praktyka

Istotnym aspektem poniższych rozważań, z punktu widzenia autora, jest jego własne doświadczenie i spojrzenie praktyka na poruszane zagadnienia.

Zrealizowane projekty autora, zarówno przed przystąpieniem do pracy nad dysertacją, jak i w jej trakcie, dają dodatkową wartość spojrzenia na zagadnienie, pomocne również w kontekście celów, jakie założono w tej pracy – przygotowania swoistej instrukcji dla przyszłych inicjatorów takich projektów. Analiza wniosków z punktu widzenia praktyki działania daje w przyszłości szansę na mniejszą „teoretyczność” opracowywanych wniosków, co zwykle prowadzi do ich łatwiejszego przełożenia na bezpośrednie działanie, a to, w kontekście tematu pracy zawierającego stwierdzenie *stop planning, start acting*, wydaje się kluczowe.

Autor od lat zaangażowany jest w poprawę jakości przestrzeni publicznej. W kontekście praktycznym jest to głównie działalność projektowa w No Studio³ gdzie realizował obiekty w Polsce i za granicą, głównie skupione w ramach zagadnień związanych z przestrzenią miejską o charakterze komercyjnym (realizowane na zlecenie klienta), jak również o charakterze aktywistycznym, samemu inicjując drobne interwencje przestrzenne.

W kontekście teoretycznym autor od lat zaangażowany jest w działania naukowe i edukacyjne skupione wokół społecznych aspektów projektowania w przestrzeni publicznej. Publikował artykuły naukowe związane z tą tematyką, był autorem rozdziału w monografii „Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu” (pod redakcją Dominiki Sobolewskiej) poświęconej obserwacji i słuchaniu jako niezbędnym cechom empatycznego projektowania przestrzeni. Był współtwórcą wystawy Empathic Design. Przez wiele lat uczestniczył jako tutor, wykładowca lub projektant na konferencjach i warsztatach w Europie, między innymi w MAXXI Narodowym Muzeum Sztuki XXI wieku w Rzymie, w ramach Tirana

practice of action provides an opportunity in the future to make the conclusions developed less ‘theoretical’, which usually leads to their easier translation into direct action, and this, in the context of the dissertation topic containing the statement *stop planning, start acting*, seems crucial.

The author has been involved in improving the quality of public space for many years. In a practical context, this is mainly design activity at No Studio³, where he has realised objects in Poland and abroad, mainly focused on urban space issues of a commercial nature (realised on behalf of the client) as well as of an activist nature, initiating small spatial interventions himself.

In the theoretical context, the author has for years been involved in scientific and educational activities focused on the social aspects of design in public space. He has published scientific articles related to this topic, and authored a chapter in the monograph *Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu* (edited by Dominika Sobolewska) on observation and listening as necessary features of empathic design of space. He was a co-author of the exhibition *Empathic Design*. He has participated for many years as a tutor, lecturer or designer at conferences and workshops in Europe, including at MAXXI National Museum of 21st Century Art in Rome, as part of Tirana Architecture Week, as a speaker at the Future Architecture Platform conference in Ljubljana, as a tutor at the Mood for Wood or OSSA workshops. He has also co-taught as part of his doctoral studies on the course *Designing Space and Interactive Objects* at the Academy of Fine Arts in Wrocław.

For many years, the author has also been involved in graphic design, either as a freelancer or working for a branding agency, which gave him the necessary knowledge to prepare the manual described below – an illustrated zine for urban activists.

³ <https://www.studiono.pl/?lang=en> [dostęp: 29.03.2023 r.]

³ <https://www.studiono.pl/?lang=en> [access: 29.03.2023]

Architecture Week, jako prelegent na konferencji Future Architecture Platform w Lublanie, jako tutor na warsztatach Mood for Wood czy OSSA. Współprowadził również zajęcia dydaktyczne w ramach studiów doktoranckich na kursie *Projektowanie przestrzeni i obiektów interaktywnych* na wrocławskim ASP.

Przez wiele lat autor zajmował się również grafiką użytkową, jako freelancer, lub pracując w agencji brandingowej, co dało mu niezbędną wiedzę do przygotowania opisanego poniżej manuala – ilustrowanego zina dla aktywistów miejskich.

1.3. Teza pracy

Można i należy zmieniać przestrzeń publiczną wokół siebie. Zmiany mogą znacznie poprawiać funkcjonowanie tej przestrzeni przy jednoczesnym niskim koszcie realizacji i niskich kosztach środowiskowych.

Mikrointerwencje mogą powodować makrozmiiany. Realizowane projekty nie tylko prowadzą do zmian funkcjonalnych o fizycznym charakterze, często również pobudzają zmiany mentalne. Tego typu realizacje mają potencjał, pobudzają do myślenia, pokazują inne możliwości rozwiązań, zwracają uwagę na problemy dotychczas pomijane.

Niestety, często brakuje narzędzi osobom zainteresowanym i zaangażowanym w zmiany przestrzeni wokół nich. Oddolne inicjatywy zazwyczaj są podejmowane przez bezpośrednio zainteresowanych efektami potencjalnych zmian. Są to często ludzie świadomi potrzeb, gotowi do działania, nie mający jednak wystarczającej wiedzy, narzędzi i umiejętności, żeby planowane zmiany przeprowadzić możliwie dobrze, z sukcesem. Zazwyczaj brakuje im specjalistycznych umiejętności teoretycznych i praktycznych.

Planowanie zmian, planowanie budżetu zajmuje dużo czasu i nie zawsze daje możliwości realizacyjne, władze lub prywatni inwestorzy często uznają inne inwestycje za priorytetowe. Dlatego też warto podejmować oddolne

1.3. Thesis of the work

You can and should change the public space around you. Changes can significantly improve the functioning of that space at low implementation cost and low environmental cost.

Micro-interventions can cause macro changes. Implemented projects not only lead to functional changes of a physical nature, they often also stimulate mental changes. Such realisations have potential, they stimulate thinking, show other possibilities for solutions, draw attention to problems hitherto overlooked.

Unfortunately, there is often a lack of tools for those interested and involved in changing the space around them. Bottom-up initiatives are usually undertaken by those directly interested in the effects of potential changes. These are often people who are aware of the needs, who are ready to act, but who do not have sufficient knowledge, tools and skills to carry out the planned changes as successfully as possible. They usually lack specialised theoretical and practical skills.

Planning for change, budgeting takes a lot of time and is not always feasible, authorities or private investors often consider other investments as priorities. Therefore, it is worthwhile to undertake bottom-up activities and to look for various ways to improve the quality of public space, even in small steps. At the same time, these activities enable solutions to be tested and new projects to be undertaken more easily.

1.4. Purpose of the work

The aim of the work is to analyse implemented solutions, to transfer knowledge and tools to amateurs (professional support, demonstration of practical methods) as well as professionals (different perspective, changing needs). As well as showing other possibilities of solving public space problems.

działania i szukać różnymi sposobami możliwości poprawienia choćby małymi krokami jakości przestrzeni publicznej. Jednocześnie działania te umożliwiają przetestowanie rozwiązań i łatwiejsze podejmowanie nowych projektów.

1.4. Cel pracy

Celem pracy jest analiza zrealizowanych rozwiązań, przekazanie wiedzy i narzędzi amatorom (profesjonalne wsparcie, pokazanie praktycznych metod), jak i profesjonalistom (inne spojrzenie, zmiana potrzeb). Jak również pokazanie innych możliwości rozwiązywania problemów przestrzeni publicznej.

W opisie dzieła zaprezentowane zostały realizacje projektów będących praktycznym testem proponowanych tez i założeń. Autor na przykładach pokazuje, jak łatwo zrealizować proste zmiany i jak ocenić potrzeby użytkowników oraz potencjał miejsca.

1.5. Budowa pracy

W poniższej pracy autor przedstawił różne konteksty realizowania projektów w przestrzeniach publicznych. Zarówno osobisty kontekst i powód zajęcia się tematem, jak również autor scharakteryzuje ważny kontekst czasowy – sytuację społeczną i kulturową towarzyszącą realizacji projektu. W dalszej części autor przedstawia ogólne założenia projektowe, jakie przyjął przy realizacji projektów. Następnie, pokazując wieloletni proces prowadzący do opracowania pracy doktorskiej, opisał serię projektów, które go zainspirowały do eksplorowania zagadnienia, jak również omówił twórczość własną, która doprowadziła go do zdobycia niezbędnego doświadczenia, aby zająć się realizacją opisanych w niniejszej pracy dzieł. Poniżej omówił każdy z projektów, opisując szczegółowo kontekst, proces i rozwiązania projektowe. Jako podsumowanie przedstawił wnioski, będące częścią stworzonego manuala – ostatniego elementu rozprawy.

The description of the work presents realisations of projects that are a practical test of the proposed theses and assumptions. The author uses examples to show how simple changes can easily be implemented and how to assess the needs of users and the potential of a place.

1.5. Construction of the work

In the following paper, the author will present the different contexts for carrying out projects in public spaces. Both the personal context and the reason for dealing with the subject, as well as characterising an important temporal element – the social and cultural situation accompanying the realisation of the project. In the following section, the author presents the general design assumptions he made when realising the projects. Then, showing the multi-year process leading up to the development of the thesis, he will describe the series of projects that inspired him to explore the issue, as well as discussing his own work, which led him to gain the necessary experience to tackle the realisation of the works described in this thesis. He talks about each project below, describing the context, process and design solutions in detail. As a conclusion, he will present the conclusions, which are part of the created manual – the final element of the thesis. This will be a kind of manual for those wishing to realise their own interventions in public spaces.

1.6. Research methodology and scope of issues

Main research methods used in the work

In the dissertation, the author will mainly rely on the method of practical research, so-called *research in practice*. According to the author, in fields such as design, it is easiest to draw conclusions based on practical activities.

Będzie to swego rodzaju instrukcja dla chcących realizować własne interwencje w przestrzeniach publicznych.

1.6. Metody badawcze i zakres zagadnień

Główne metody badawcze stosowane w pracy

W pracy doktorskiej autor głównie bazował na metodzie badań praktycznych, tak zwanego *research in practice*. Zdaniem autora w dziedzinach takich jak projektowanie najłatwiej wyciągać wnioski na podstawie praktycznych działań.

- Stan wiedzy (*state of the art*) – przegląd wiedzy, co zostało zrobione w danej dziedzinie i co powinno być dalej badane, poprzez systematyczny przegląd literatury oraz (w miarę możliwości) poprzez badania terenowe
- Studium przypadku – jako podstawowe źródło do opracowania własnych rozwiązań i analizy tematu dysertacji, analizowane były konkretne wdrożenia od etapu analizy potrzeb i definiowania funkcji poprzez etap wdrożenia aż do etapu analizy wpływu.
- Badania praktyczne (inaczej *research in practice* lub *research by design*) – w kreatywnym procesie tworzenia projektu i jego konstrukcji pierwszorzędą rolę odgrywa doświadczenie zdobyte poprzez praktyczne zastosowanie często na wprost intuicyjnych rozwiązań, dopiero po wdrożeniu stanowią one podstawę do teoretycznego formułowania wytycznych, dlatego metoda ta była kluczowa w opracowaniu rozprawy.

Zakres zagadnień poruszanych w pracy

Jako praktykujący projektant autor skupił się głównie na zagadnieniach projektowych prezentowanych rozwiązań. Mając wiedzę praktyczną, jak również studiując przez wiele lat realizacje innych projektantów, był on w stanie wnikliwie przeanalizować i przedstawić

- State of the art – an overview of what has been done in the field and what should be further researched, through a systematic literature review and (where possible) through field research
- Case study – as a primary source for developing own solutions and analysing the dissertation topic, specific implementations will be analysed from the needs analysis and function definition stage through the implementation stage to the impact analysis stage.
- Practical research (a.k.a. *research in practice or research by design*) – experience gained through the practical application of often semi-intuitive solutions plays a primary role in the creative process of design and its construction; only after implementation do these form the basis for theoretical formulation of guidelines, so this method will be crucial in the development of the dissertation.

Scope of issues covered in the work

As a practising designer, the author has focused mainly on the design issues of the solutions presented. With such practical knowledge, as well as having studied the realisations of other designers for many years, he is able to thoroughly analyse and present primarily spatial and functional solutions, emphasising their aspect of satisfying the needs of users.

There are many interesting technologies and materials, but these issues would be better illustrated by technologists, material scientists, professionals working with demanding material, such as carpenters or locksmiths, or engineers.

In-depth analyses of the long-term impact of a given project on the environment are also out of the author's scope of consideration. These issues should be analysed by sociologists or environmental psychologists. They use specific tools that give objective results. It is also beyond the scope of the author's ability to observe the changes of a given place over a long period of time and record the results.

przede wszystkim rozwiązania przestrzenne i funkcjonalne, podkreślające ich aspekt zaspokajania potrzeb użytkowników.

Istnieje wiele interesujących technologii i materiałów, ale te zagadnienia lepiej zobrazować mogliby technolodzy, materiałoznawcy, fachowcy pracujący z wymagającym materiałem, jak stolarze czy ślusarze, albo inżynierowie.

Dogłębne analizy długofalowego wpływu danego projektu na otoczenie również nie weszły w zakres rozważań autora. Te zagadnienia powinny podlegać analizie socjologów czy psychologów środowiskowych. Oni posługują się konkretnymi narzędziami dającymi obiektywne wyniki. Również poza możliwościami autora znajduje się długotrwałe obserwowanie zmian danych miejsc i rejestrowanie wyników.

Autor, nie mając narzędzi ani wiedzy z dziedzin wymienionych powyżej, starał się unikać wyciągania wniosków w zakresie zagadnień, do których brakuje mu kompetencji. Dlatego też, jak wspomniano wcześniej, w pracy tej zostały omówione głównie zagadnienia związane z funkcjonalnością, możliwościami realizacyjnymi i bezpośrednimi potrzebami użytkownika.

1.7. Wyjaśnienie najważniejszych terminów

Niskokosztowy

Zgodnie z definicją słownikową *low-cost* oznacza: „tanie, lub nie kosztujące tyle, co inne rzeczy tego samego typu”⁴. Nie da się przedstawić jednoznacznej i obiektywnej definicji niskokosztowych projektów, ponieważ można stosować to określenie w bardzo zróżnicowanym kontekście. Zupełnie czym innym będzie niski koszt w przypadku projektu zrealizowanego tymczasowo, a czym innym będzie w projekcie realizowanym na stałe. Dużo więcej będzie kosztować kompleksowa

⁴ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/low-cost> [dostęp: 29.03.2023 r.]

The author, not having the tools or knowledge in the fields mentioned above, will try to avoid drawing conclusions on issues for which he lacks competence. Therefore, as mentioned earlier, this paper will mainly discuss issues related to functionality, implementation capabilities and immediate user needs.

1.7. Explanation of key terms

Low-cost / low-budget

According to the dictionary definition, low-cost means: “cheap, or not costing as much as other things of the same type”⁴. It is not possible to provide a clear and objective definition of low-cost projects, as the term can be used in very different contexts. It will be very different to be low-cost in a project implemented on a temporary basis and to be low-cost in a project implemented on a permanent basis. A comprehensive revitalisation of the riverside boulevard⁵ will cost much more, and a temporary revitalisation of a section of the waterfront⁶ will be quite different. Both projects can have a significant impact on improving the functioning of a given space. Due to these difficulties arising from the complexity of the issue and the context of a given project, the author sticks to the dictionary definition in his realisations – the cost of realising the projects cited in this work should be lower than other similar projects. Therefore, the author will refer to the cost of similar projects in the description of some of the work in order to emphasise the low cost of carrying out his own work.

Public space

The definition used by UN-Habitat (the United Nations agency dealing with urbanisa-

⁴ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/low-cost> [access: 29.03.2023]

⁵ The revitalisation of Xawery Dunikowski and Maria and Lech Kaczyński Boulevards in Wrocław cost around 20 millions PLN, <https://architektura.muratorplus.pl/realizacje/howe-realizacje-z-rzeka-o-projekcie-bulwarach-nad-odra-piotr-zuraw-aa-rHPt-Dtt5-fdQC.html> [access: 22.07.2020]

⁶ Discussed further in Chapter 5.1, Microinstallations, p. 55

rewitalizacja nadrzecznego bulwaru⁵, a zupełnie inny będzie koszt tymczasowej rewitalizacji fragmentu nabrzeża⁶. Oba projekty mogą mieć znaczący wpływ na poprawę funkcjonowania danej przestrzeni. Ze względu na te trudności wynikające ze złożoności zagadnienia i kontekstu danego projektu autor trzymał się w swoich realizacjach definicji słownikowej – koszt realizacji przywoływanych w tej pracy projektów powinien być niższy niż innych podobnych. W związku z tym autor w opisie części prac powoływał się na koszty realizacji podobnych projektów w celu podkreślenia niskiego kosztu wykonania własnych prac.

Przestrzeń publiczna

Definicja, którą posługuje się UN-Habitat (agenda Organizacja Narodów Zjednoczonych zajmująca się kwestiami urbanizacji), a pochodzi z Karty Przestrzeni Publicznych⁷, brzmi następująco: „Przestrzeń publiczna to wszystkie miejsca będące własnością publiczną lub użytkowane publicznie, dostępne i użyteczne dla wszystkich za darmo i bez chęci zysku. Każda przestrzeń publiczna ma swoje własne cechy przestrzenne, historyczne, środowiskowe, społeczne i ekonomiczne”⁸.

Parafrazując tytuł książki Jana Gehla (*Życie między budynkami*), przestrzeń publiczna to przestrzeń między budynkami. Zawsze, będąc pomiędzy dwiema przestrzeniami prywatnymi, mamy styczność z przestrzenią wspólną. Korzystamy z niej często, aby swobodnie przemieszczać się w przestrzeni miejskiej i aby spotykać się ze sobą. Ma ona i będzie miała duży wpływ na społeczeństwo

(issues), which comes from the Charter of Public Spaces⁷, reads: “Public spaces are all places publicly owned or of public use, accessible and enjoyable by all for free and without a profit motive. Each public space has its own spatial, historic, environmental, social and economic features”⁸.

To paraphrase the title of Jan Gehl's book (*Life Between Buildings*), public space is the space between buildings. Whenever we are between two private spaces, we are in contact with a shared space. We use it frequently to move freely in the urban space and to meet each other. It has and will continue to have a great impact on society, if only because it is an essential part of the urban landscape.

In the legal discussion on the definition of public space, there is a doubt as to whether an area that is privately owned but with public access can be called a public space. For the author of the work, the question of ownership is not crucial, if a space provides open access and is used by different people, related or not to the legal owner, then everyone should have a say in the place and should be able to improve the quality of its functioning. “Neither public nor private, a common good” is a graffiti found on many walls of buildings in Rome written by frustrated residents when they felt abandoned by all those managing the space⁹. This inscription reflects well what public space is in the first place – a place for everyone.

However, public space also has a second, equally important meaning. It is a social space – a space for discussion, a space for freedom, for the exchange of ideas and opinions. The Internet, for example, is often referred to as a public space. The word forum itself (referring today to online forums) comes from the Roman term for a space for com-

⁵ Rewitalizacja bulwarów Xawerego Dunikowskiego oraz Marii i Lecha Kaczyńskich we Wrocławiu kosztowała około dwudziestu milionów złotych, <https://architektura.muratorplus.pl/realizacje/howe-relacje-z-rzeka-o-projekcje-bulwarach-nad-odra-piotr-zuraw-aa-rHPt-Dtt5-fdQC.html> [dostęp: 22.07.2020 r.]

⁶ Poruszone w dalszej części, rozdział 5.1, Mikroinstalacje, s. 55

⁷ https://inu.it/wp-content/uploads/Inglese_Charter_of_public_space.pdf [dostęp: 6.08.2020 r.]

⁸ *Global Public Space Toolkit From Global Principles to Local Policies and Practice*, red. D. O' Reilly, Nairobi 2015.

⁷ https://inu.it/wp-content/uploads/Inglese_Charter_of_public_space.pdf [access: 6.08.2020]

⁸ , *Global Public Space Toolkit From Global Principles to Local Policies and Practice*, D. O' Reilly (ed.) Nairobi 2015.

⁹ <https://www.autoportret.pl/artykuly/spoleczny-dostep-do-przestrzeni-publicznych-i/> [access: 6.09.2022]

choćby z tego powodu, że jest niezbędnym elementem miejskiego krajobrazu.

W dyskusji prawnej nad definicją przestrzeni publicznej pojawia się wątpliwość, czy mianem przestrzeni publicznej można określać obszar będący własnością prywatną, ale z powszechnym dostępem. Dla autora pracy kwestia własności nie ma kluczowego znaczenia, jeśli przestrzeń zapewnia otwarty dostęp i korzystają z niej różni ludzie, powiązani lub nie z prawnym właścicielem, to każdy powinien mieć wpływ na to miejsce i powinien móc poprawiać jakość jego funkcjonowania. „Ani publiczne, ani prywatne, dobro wspólne” to graffiti znajdujące się na wielu ścianach rzymskich budynków napisane przez sfrustrowanych mieszkańców, kiedy poczuli się oni opuszczeni przez wszystkich zarządzających przestrzenią⁹. Napis ten dobrze odzwierciedla czym przede wszystkim jest przestrzeń publiczna – miejscem dla wszystkich.

Przestrzeń publiczna ma jednak również drugie, równie ważne znaczenie. Jest to przestrzeń społeczna – przestrzeń do dyskusji, przestrzeń wolności, wymiany myśli i poglądów. Często chociażby Internet określany jest przestrzenią publiczną. Samo słowo forum (odnoszące się współcześnie do for internetowych) pochodzi od rzymskiego określenia przestrzeni spotkań i dyskusji społeczności¹⁰. Przestrzeń publiczna w znaczeniu mentalnym jest to miejsce, gdzie można się swobodnie wypowiedzieć, gdzie pojawia się wiele różnych głosów, gdzie toczy się dyskusja, pokazują się różne punkty widzenia i każdy może zająć swoje stanowisko.

Autor starał się wykorzystać obydwie definicje w swoich pracach. Z jednej strony jego projekty mają być odpowiedzią na fizyczne potrzeby danej przestrzeni, ale również mają być przyczynkiem do dyskusji, mają być manifestem autora, zabranie głosu w ważnych tematach dotyczących miasta, mają prowokować do zabrania głosu czy działania.

munity meetings and discussions¹⁰. A public space in the mental sense is a place where one can express oneself freely, where many different voices appear, where discussion takes place, where different points of view are shown and where everyone can take a stand.

The author has tried to use both definitions in his works. On the one hand, his projects are meant to be a response to the physical needs of a given space, but they are also meant to be a contribution to discussion, to be the author's manifesto, to speak on important topics concerning the city, to provoke a voice or action.

Social

Social means relating to society and living together in an organised way¹¹.

In the author's opinion, all the examples described below, both his own and those of other creators, are social in nature. Each of these projects was made to improve the community in public spaces. None of the projects were carried out for commercial purposes, nor were any of the projects created to advertise the creator or the institution, or even if they were, it was a subordinate function. The projects cited in this thesis can often be interpreted as an artistic manifesto, nevertheless they all have a specific function – to serve the people.

All the projects carried out are concerned with public space. Public, that is, a space in which a certain group has a common interest. The very fact of dealing with common spaces directly implies a social character. In this context, the author could have done without the word “social” in the title of the work, which at the same time contains the term “public spaces”. However, he was keen to give additional prominence to features of such projects which may not be obvious to everyone.

⁹ <https://www.autoportret.pl/artykuly/spoleczny-dostep-do-przestrzeni-publicznych-i/> [dostęp: 6.09.2022 r.]

¹⁰ <https://www.britannica.com/topic/Roman-Forum> [dostęp: 6.09.2022 r.]

¹⁰ <https://www.britannica.com/topic/Roman-Forum> [access: 6.09.2022]

¹¹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/social> [access: 6.09.2022]

Społeczny

Społeczny, czyli odnoszący się do społeczeństwa i życia razem w sposób zorganizowany¹¹.

Zdaniem autora wszystkie poniżej opisywane przykłady, zarówno własne, jak i innych twórców, mają charakter społeczny. Każdy z tych projektów był zrealizowany w celu poprawy jakości funkcjonowania społeczności w przestrzeni publicznej. Żaden z projektów nie został zrealizowanych w celach komercyjnych, żaden z projektów nie był również stworzony w celu reklamowania twórcy lub instytucji, a jeśli nawet był, to była to podrzędna funkcja. Projekty cytowane w tej pracy mogą być często interpretowane jako manifest artystyczny, mimo to wszystkie pełnią konkretną funkcję – służą ludziom.

Wszystkie zrealizowane projekty dotyczą przestrzeni publicznej. Publicznej, czyli takiej, w której pewna grupa ma wspólny interes. Już samo zajęcie się przestrzeniami wspólnymi wprost oznacza charakter społeczny. W związku z tym autor mógłby właściwie nie umieszczać słowa „społeczne” w tytule pracy, w którym jednocześnie pada sformułowanie „przestrzeń publiczną”. Zależało mu jednak na dodatkowym wyróżnieniu może nie oczywistych dla wszystkich cech takich projektów.

¹¹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/social>
[dostęp: 6.09.2022 r.]

font i jego wielkość zostały
tak dobrane aby zachować
czytelność jednocześnie
zmniejszając objętość
publikacji

the font and his size have
been chosen so as to
maintain readability while
reducing the volume of the
publication

2. Kontekst społeczny i kulturowy rozwoju niskobudżetowych projektów społecznych

2. The social and cultural context of the development of low-budget community projects

2.1. Kondycja przestrzeni publicznej w polskich miastach

Przestrzeń publiczna jest często zaniedbywana. Szczególnie jest to widoczne w krajach postsowieckich, gdzie po latach zaniedbań nadal głównie środki budżetowe przeznaczane są na zaspokajanie potrzeb podstawowych. Rozbudowa infrastruktury drogowej, rozwój komunikacji miejskiej, budowa nowych szkół, to inwestycje, które nadal wymagają ogromnych środków finansowych. Brakuje więc pieniędzy na poprawianie jakości przestrzeni wspólnej. Jeśli tego typu inwestycje się zdarzają, to pochłaniają ogromne środki (np. przywoływana wcześniej rewitalizacja bulwarów Xawerego Dunikowskiego oraz Marii i Lecha Kaczyńskich we Wrocławiu) przez co widać je w miastach niezwykle rzadko.

Nie bez znaczenia dla projektów w przestrzeni publicznej jest również szereg przepisów prawnych, które znacznie utrudniają ich realizację. Regulacje są oczywiście niezbędne, mają na celu dbanie o dobro wspólne, regulują życie społeczne. Jednak często można odnieść wrażenie, że czas pozyskania stosownych zgód, ilość wymaganych dokumentów, jasność przepisów mogą zniechęcić do aktywnego uczestniczenia w zmienianiu otaczającej nas przestrzeni.

Również często świadomość urzędników – ludzi odpowiedzialnych za dysponowanie środkami finansowymi – w zakresie znaczenia przestrzeni publicznej jest niska.

2.1. Condition of public space in Polish cities

Public space is often neglected. This is particularly evident in post-Soviet countries, where, after years of neglect, it is still mainly budgetary resources that are allocated to meeting basic needs. The expansion of road infrastructure, the development of public transport, the construction of new schools, are investments that still require huge financial resources. There is therefore a lack of money for improving the quality of common spaces. If such investments do occur, they consume enormous resources (e.g. the previously mentioned revitalisation of the Xawery Dunikowski and Maria and Lech Kaczyński Boulevards in Wrocław), which makes them extremely rare in cities.

There are also a number of regulations that make projects in public spaces much more difficult. Regulations are of course necessary, they are intended to look after the common good, they regulate social life. However, one often gets the impression that the time it takes to obtain the relevant approvals, the number of documents required and the clarity of the regulations can discourage active participation in changing the space around us.

Also often the awareness of officials – the people responsible for the disposal of funds – regarding the importance of public space is low. People with directional education or experience in design, architecture or spatial planning are rarely found in clerical positions.

Na stanowiskach urzędniczych rzadko zdarzają się ludzie z wykształceniem kierunkowym lub doświadczeniem w dziedzinie projektowania, architektury czy planowania przestrzennego. Odpowiednie jednostki w mieście nie mają wielkiego wpływu na głoszących w sprawach budżetowych radnych. Czasem zdarzają się nawet sytuacje, w których stosowne stanowiska są likwidowane, jak na przykład stanowisko architekta miasta we Wrocławiu¹². Tego typu decyzje pokazują, że dla decydentów sprawy jakimi zajmuje się taki urzędnik nie mają odpowiednio dużego znaczenia. Jak piszą autorzy książki pt. „The Hidden Wealth of Cities”: „Nic dziwnego, że w wielu miastach o ograniczonych budżetach i przychodach władze lokalne mają tendencję do postrzegania przestrzeni publicznych jako obciążenia, nie dostrzegając ich korzyści i wartości, które tworzą”¹³.

2.2. Prawdziwie publiczna przestrzeń publiczna – demokratyzacja przestrzeni

Demokratyzacja przestrzeni publicznych jest fundamentalną koncepcją w nowoczesnym planowaniu urbanistycznym i rozwoju społecznym. Skupia się wokół idei uczynienia przestrzeni publicznych dostępnymi, integracyjnymi i przyjaznymi dla wszystkich członków społeczności, niezależnie od ich pochodzenia, statusu społeczno-ekonomicznego czy tożsamości. Proces ten ma na celu umożliwienie obywatelom aktywnego uczestnictwa w kształtowaniu ich wspólnego środowiska, wspiera poczucie własności i wzmacnia społeczność.

Jednym z kluczowych aspektów demokratyzacji przestrzeni publicznej jest zapewnienie równego do niej dostępu. Oznacza to

The relevant units in the city have little influence on the councillors who vote on budget matters. Sometimes there are even situations where relevant positions are abolished, such as the position of city architect in Wrocław¹². Such decisions show that for the decision-makers the matters dealt with by such an official are not of sufficiently high importance. As the authors of the book 'The Hidden Wealth of Cities'. 'The Hidden Wealth of Cities': "Not surprisingly, in many cities with limited budgets and revenues, local authorities tend to view public spaces as a burden, failing to see their benefits and the value they create"¹³.

2.2. A truly public public space – democratisation of space

The democratisation of public spaces is a fundamental concept in modern urban planning and social development. It revolves around the idea of making public spaces accessible, inclusive and welcoming to all members of the community, regardless of their background, socio-economic status or identity. The process aims to enable citizens to actively participate in shaping their shared environment, fostering a sense of community ownership and cohesion.

One of the key aspects of democratising public spaces is ensuring equal access. This means creating environments tailored to the needs of people with different needs.

The democratisation of public spaces is also about the direct engagement and participation of residents and users. By providing platforms for open dialogue, community meetings and cultural events, these spaces become centres of democracy where residents can

¹² <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,26908380,zaskakujaca-decyzja-nie-bedzie-juz-architekta-miasta-wroclawia.html> [dostęp: 17.09.2019 r.]

¹³ *The Hidden Wealth of Cities. Creating, Managing, and Financing Public Space*, red. J. K. Kaw, H. Lee, S. Wahba, Waszyngton 2020, s. 4.

¹² <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,26908380,zaskakujaca-decyzja-nie-bedzie-juz-architekta-miasta-wroclawia.html> [access: 17.09.2019]

¹³ *The Hidden Wealth of Cities. Creating, Managing, and Financing Public Space*, J. K. Kaw, H. Lee, S. Wahba (eds.), Washington 2020, p. 4.

tworzenie przestrzeni dostosowanych do różnych potrzeb.

Demokratyzacja przestrzeni publicznych to również bezpośrednio zaangażowanie i uczestnictwo mieszkańców oraz użytkowników. Zapewniając platformy do otwartego dialogu, spotkań społeczności i wydarzeń kulturalnych, przestrzenie te stają się ośrodkami demokracji, w których mieszkańcy mogą wyrażać swoje obawy, proponować pomysły i współpracować przy projektach. W celu poprawy jakości życia wszystkich. Zasadniczo demokratyzacja przestrzeni publicznych jest istotnym krokiem w kierunku budowania bardziej sprawiedliwych, tętniących życiem i spójnych społeczności, które priorytetowo traktują potrzeby i aspiracje wszystkich swoich członków, włączając w to na przykład osoby z niepełnosprawnościami, seniorów czy dzieci.

Nie bez znaczenia jest również rozwój ruchów miejskich, jak pisze Anna Wierchowska: „Miasta i ich mieszkańcy uczestniczą w procesach demokratyzacji, często będąc ich inicjatorami (miejskie ruchy), wzmacniając ich siłę, udzielając swojego potencjału społecznego w postaci wykształconych, otwartych obywateli. Ich siła i znaczenie wynikają zarówno z czynnika demograficznego (rosnąca i przeważająca liczba mieszkańców miast), jak i historycznie uzasadnionego zjawiska nagromadzenia w miastach potencjału zachowań społeczno-politycznych, wynikającego z dostępu do wymiany myśli i nowych idei”¹⁴.

W Polsce demokratyzację w zakresie dbania o przestrzeń publiczną dobrze pokazuje rosnąca popularność Budżetów Obywatelskich¹⁵. Jest to jedno z narzędzi, gdzie mieszkańcy mogą wykazać się aktywnością, proponować własne rozwiązania zaobserwowanych problemów. Mają również realny wpływ na zmiany otaczającej ich przestrzeni poprzez możliwość zgłaszania własnych inicjatyw i głosowania na nie.

voice their concerns, propose ideas and collaborate on projects. In order to improve the quality of life for all. In essence, the democratisation of public spaces is an important step towards building more equitable, vibrant and cohesive communities that prioritise the needs and aspirations of all their members, including, for example, people with disabilities, seniors or children.

The development of urban movements is also not insignificant, as Anna Wierchowska writes: “Cities and their inhabitants participate in democratisation processes, often being their initiators (urban movements), strengthening their power, lending their social potential in the form of educated, open-minded citizens. Their strength and importance result from both the demographic factor (growing and prevailing urban population) and the historically justified phenomenon of the accumulation in cities of the potential for socio-political behaviour, resulting from access to the exchange of ideas and new ideas”¹⁴.

In Poland, the democratisation of caring for public space is well demonstrated by the growing popularity of Civic Budgets¹⁵. This is one of the tools where residents can be active, propose their own solutions to observed problems. They also have a real impact on changes to the space around them by being able to submit their own initiatives and vote for them.

However, it is important to remember that the wider access to knowledge thanks to the internet, the quick and easy preview of how others in any corner of the world are doing it, has allowed a much wider group of people to be introduced to the potential of the public space. However, for the most part, the knowledge available from publicly accessible sources, visited by a wide audience of non-professional creatives, is superficial. Websites such as Pinterest, for example,

¹⁴ A. Wierchowska, *Kreowanie miejskiej demokratycznej przestrzeni publicznej*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW <e-Politikon>”, nr 13, 2015

¹⁵ A. Sobol, *Budżet Obywatelski jako narzędzie rozwoju lokalnego*. *Studia Ekonomiczne*, „Zeszyty Naukowe”, nr 317, 2017.

¹⁴ A. Wierchowska, *Kreowanie miejskiej demokratycznej przestrzeni publicznej*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW <e-Politikon>”, no 13, 2015

¹⁵ A. Sobol, *Budżet Obywatelski jako narzędzie rozwoju lokalnego*. *Studia Ekonomiczne*, „Zeszyty Naukowe”, no. 317, 2017.

Należy jednak pamiętać, że szerszy dostęp do wiedzy dzięki internetowi, szybki i łatwy podgląd tego jak robią to inni w dowolnym zakątku świata, pozwolił na zapoznanie znacznie szerszej grupy ludzi z potencjałem drzemącym w przestrzeni publicznej. Jednak w większości wiedza dostępna w powszechnych źródłach, odwiedzanych przez szerokie grono odbiorców niebędących profesjonalnymi twórcami, jest powierzchowna. Portale, takie jak na przykład Pinterest, pokazujące same obrazy, bez kontekstu, bez opisu, nie dają wystarczającej ilości informacji, aby można było zrealizować projekt samodzielnie w odpowiedniej jakości i przy zapewnieniu wystarczającej żywotności projektu.

Na zagadnienie demokratyzacji w przestrzeni publicznej można również spojrzeć z drugiej strony. Projektanci czy aktywiści mogą uczynić przestrzeń publiczną demokratyczną, realizując projekty w odpowiedni sposób. Jeśli przestrzeń będzie włączająca, zapraszająca, dostępna dla wszystkich, stanie się wtedy prawdziwie demokratyczna¹⁶.

Jak słusznie zauważyła Elizabeth B.-N. Sanders: „Zwykli ludzie, którym służymy poprzez projektowanie, zaczynają na własną rękę poszukiwać twórczych sposobów życia. W odpowiedzi na tę potrzebę kreatywności dizajn musi podejmować nowe wyzwania”¹⁷. Projektanci muszą mieć świadomość, że czasy skupienia się głównie na zaspokajaniu potrzeby konsumpcji zmieniają się w czasy zaspokajania potrzeb ludzi.

Interpretując słowa Lis Sanders, autor zamierza odpowiedzieć na te nowe potrzeby, dając „zwykłym ludziom” – grupom aktywistów, amatorskim twórcom, brakujące narzędzia i wiedzę, aby projekty, które chcą realizować, w rzeczywistości spełniały potrzeby użytkowników. Jako uniwersalną bazę można traktować poniższą pracę, jak również stworzony na jej podstawie krótki manual w formie zina.

showing images alone, without context, without description, do not provide enough information to be able to realise a project on its own with sufficient quality and vitality.

The issue of democratisation in public space can also be looked at quite the other way round. Designers or activists can make public space democratic by implementing projects in the right way. If the space is inclusive, inviting, accessible to all, it will then become truly democratic¹⁶.

As Elizabeth B.-N. Sanders rightly observed: “The ordinary people we serve through design are beginning to explore creative ways of living on their own. In response to this need for creativity, design must take on new challenges”¹⁷. Designers need to be aware that the times of focusing primarily on meeting the need for consumption are changing into times of meeting the needs of people.

Interpreting the words of Lis Sanders, the author intends to respond to these new needs by giving ‘ordinary people’ – activist groups, amateur creators – the missing tools and knowledge so that the projects they want to make actually meet the needs of users. The following work, as well as the short zine manual created from it, can be seen as a universal base.

2.3. Urban space development and environmental change

At a time of growing awareness among city dwellers of the extent and often negative impact of human activities on the environment, it is also worth considering whether we need further new developments at all, or whether it would be sufficient to limit ourselves to using resources already produced or to repairing existing ones.

In the projects presented below, the authors (both the author of the dissertation and

¹⁶ <https://readymag.com/3966936/2> [dostęp: 13.04.2022 r.]

¹⁷ E. B.-N. Sanders, *Podwaliny codziennej kreatywności*, „2+3D grafika plus produkt. ogólnopolski kwartalnik projektowy”, nr 27, 2008, s. 68.

¹⁶ <https://readymag.com/3966936/2> [access: 13.04.2022]

¹⁷ E. B.-N. Sanders, *Podwaliny codziennej kreatywności*, „2+3D grafika plus produkt. ogólnopolski kwartalnik projektowy”, no. 27, 2008, p. 68.

2.3. Rozwój przestrzeni zurbanizowanej a zmiany środowiskowe

W czasach rosnącej świadomości wśród mieszkańców miast jak duży i często negatywny wpływ ma działalność człowieka na środowisko mają kolejne zmiany, to warto również zastanowić się nad tym, czy w ogóle potrzebujemy kolejnych nowych rozwiązań, czy może wystarczyłoby ograniczyć się do wykorzystania już wyprodukowanych zasobów lub naprawiania już istniejących.

W prezentowanych poniżej projektach autorzy (zarówno autor dysertacji, jak i przywoływani w przykładach inni twórcy) w zdecydowanej większości korzystają z materiałów z odzysku, tworzą z tego, co mają pod ręką, z lokalnie dostępnych zasobów. Zarówno wykorzystują ponownie materiały, jak również często zmieniają ich funkcję, poddając prostej obróbce. Często o takim wykorzystaniu zasobów decydują w pierwszej kolejności kwestie ekonomiczne, a także troska o środowisko. Można jednak powiedzieć, że takie podejście podąża za zasadami zrównoważonego rozwoju i obiegu zamkniętego, nawet jeśli autorzy podjęli pierwotnie swoje decyzje z powodu innych przesłanek.

Dziś można też z pełnym przekonaniem powiedzieć, że co szkodliwe dla środowiska jest również szkodliwe dla nas. Widać to po skutkach, jakie wywołują zmiany klimatu na obszary zurbanizowane¹⁸. Twórcy powinni o tym pamiętać, podejmując się kolejnych wyzwań projektowych.

2.4. Rola projektanta w przyszłości

Rola projektanta, architekta czy urbanisty się zmienia. W najbliższej przyszłości

¹⁸ S.E. Hobbie, N.B. Grimm, *Nature-based approaches to managing climate change impacts in cities*. "Philosophical Transactions of the Royal Society B" nr 375.1794, 2020, <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rstb.2019.0124> [dostęp: 12.05.2022 r.]

the other artists referred to in the examples) make use of recycled materials in the vast majority of cases, creating from what they have at hand, from locally available resources. They both reuse materials and often change their function by simply reworking them. Often, this use of resources is determined primarily by economic considerations, as well as environmental concerns. However, it can be said that such an approach follows the principles of sustainability and closed cycles even if the authors originally made their decisions for other reasons.

Today it can also be said with conviction that what is harmful to the environment is also harmful to us. This can be seen from the effects that climate change is having on urban areas¹⁸. Designers should bear this in mind when taking on new design challenges.

2.4. The role of the designer in the future

The role of the designer, architect or urban planner is changing. In the near future, designers, especially in Western cultural countries where urbanisation is very widespread and the majority of the population lives in cities¹⁹, will increasingly be transforming rather than creating new ones. The changing role of designers is influenced, among other things, by demographic change, climate change or changes in jobs and the nature of work itself (e.g. automation of work in production, remote working). It can therefore be assumed that no designer will any longer play a role like Georges-Eugène Haussmann in the great re-development of Paris, or the role dreamt of by

¹⁸ S.E. Hobbie, N.B. Grimm, *Nature-based approaches to managing climate change impacts in cities*. "Philosophical Transactions of the Royal Society B" no. 375.1794, 2020, <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rstb.2019.0124> [access: 12.05.2022]

¹⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Urban_Europe_-_statistics_on_cities_towns_and_suburbs_-_patterns_of_urban_and_city_developments&oldid=298141 [access: 12.05.2022]

projektanci, szczególnie w krajach kultury zachodniej, gdzie urbanizacja jest bardzo rozpowsechniona i większość ludności zamieszkuje miasta¹⁹, coraz częściej będą raczej je przekształcać niż tworzyć nowe. Wpływ na zmianę roli projektantów mają między innymi zmiany demograficzne, zmiany klimatu czy zmiany dotyczące miejsc pracy i charakteru samej pracy (np. automatyzacja pracy w produkcji, praca zdalna). Można więc przypuszczać, że żaden projektant nie będzie już pełnił roli jak Georges-Eugène Haussmann przy wielkiej przebudowie Paryża, czy roli jaką marzyli pełnić rewolucyjni moderniści na początku dwudziestego wieku. Projektant będzie raczej moderatorem zmian, może wyznaczać kierunek, wskazywać drogę, być członkiem większego zespołu mającego specyficzne kwalifikacje. Jak piszą Katarzyna Sadowy, Marlena Happach: „Przestrzeń pomiędzy budynkami (...) już istnieje, ale wymaga poprawy”²⁰.

2.5. Spontaneous Interventions. Pawilon Stanów Zjednoczonych na Biennale Architektury w Wenecji w 2012 roku

Wystawa w Pawilonie Stanów Zjednoczonych podczas trzynastego Biennale Architektury była dla autora punktem wyjścia do rozważań nad sformułowanym w temacie zagadnieniem.

Ekspozycja była prezentacją oddolnych interwencji miejskich, podkreślającą kreatywność i często spontaniczne wysiłki obywateli na rzecz poprawy otaczających ich przestrzeni. Głównym celem kuratorów Cathy Lang Ho, Neda Cramera i Davida van der Leer było pokazanie licznych przykładów realizacji idei

the revolutionary modernists in the early twentieth century. Rather, the designer will be a facilitator of change, may set the direction, show the way, be a member of a larger team with specific qualifications. As Katarzyna Sadowy, Marlena Happach write: “The space between buildings (...) already exists, but needs improvement”²⁰.

2.5. Spontaneous Interventions. United States Pavilion at the 2012 Venice Architecture Biennale

The exhibition at the US Pavilion during the 13th Architecture Biennale was the starting point for the author to consider the question formulated in the theme.

The exhibition was a presentation of grassroots urban interventions, highlighting the creative and often spontaneous efforts of citizens to improve the spaces around them. The main aim of curators Cathy Lang Ho, Ned Cramer and David van der Leer was to show numerous examples of the implementation of the idea of ‘bottom-up’ urbanism, in which ordinary citizens and groups take it upon themselves to transform public spaces, buildings or neighbourhoods. These interventions ranged from temporary installations and parks or pop-up shops to guerrilla gardening and community-led art events. The exhibition aimed to show how these small, often unofficial interventions can have a profound impact on the vitality and viability of cities.

Spontaneous Interventions presented a variety of projects and initiatives from different American cities. Visitors were able to learn how, with what budgets and opportunities, urban communities are reclaiming vacant land, repurposing abandoned buildings and transforming streetscapes.

¹⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Urban_Europe_-_statistics_on_cities_towns_and_suburbs_-_patterns_of_urban_and_city_development-s&oldid=298141 [dostęp: 12.05.2022 r.]

²⁰ K. Sadowy i M. Happach, *Przestrzeń publiczna jako wyzwanie społeczne*, „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, nr 4 [51], 2015.

²⁰ K. Sadowy i M. Happach, *Przestrzeń publiczna jako wyzwanie społeczne*, „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, no. 4 [51], 2015.

“oddolnego” urbanizmu, w którym zwykli obywatele i grupy biorą na swoje barki przekształcanie przestrzeni publicznych, budynków czy dzielnic. Interwencje te wahały się od tymczasowych instalacji i parków, czy sklepów pop-up, po partyzanckie ogrodnictwo i wydarzenia artystyczne kierowane przez społeczność. Wystawa miała na celu pokazanie, jak te niewielkie, często nieoficjalne interwencje, mogą mieć głęboki wpływ na vitalność i żywotność miast.

Spontaneous Interventions prezentowały różnorodne projekty i inicjatywy z różnych amerykańskich miast. Odwiedzający mogli dowiedzieć się, w jaki sposób, dysponując jakimi budżetami i możliwościami, społeczności miejskie odzyskują pustostany, zmieniają przeznaczenie opuszczonych budynków i przekształcają krajobrazy ulic.

Wystawa zainspirowała dyskusję na temat potencjału inicjatyw obywatelskich w tworzeniu bardziej integracyjnych, zrównoważonych i tętniących życiem miast. Promowała inny sposób myślenia o przestrzeni publicznej. Sukces wystawy był również widoczny w jej kolejnych iteracjach i wystawach objazdowych, które dodatkowo promowały ideę, że interwencje na małą skalę, kierowane przez społeczność, mogą być katalizatorami pozytywnych zmian w środowisku miejskim.

Zaprezentowane projekty pokazały autorowi, jak duże znaczenie dla mieszkańców miast ma otaczająca ich przestrzeń publiczna. Jak wiele problemów jest do rozwiązania i jak sami mieszkańcy często próbują je rozwiązać, pomimo braku odpowiednich umiejętności. Zwykle nie mogą oni liczyć na niczyje wsparcie, ale są na tyle zmotywowani, aby samemu podejmować się wprowadzanie zmian.

Pawilon pokazywał oczywiście tylko kontekst Stanów Zjednoczonych, lecz autor dysertacji był w stanie bardzo szybko podobne problemy zauważyć i przywołać zarówno w mieście, w którym mieszka, jak i w wielu innych ośrodkach miejskich w Polsce i Europie. Jak pisze kuratorka wystawy amerykańskiej:

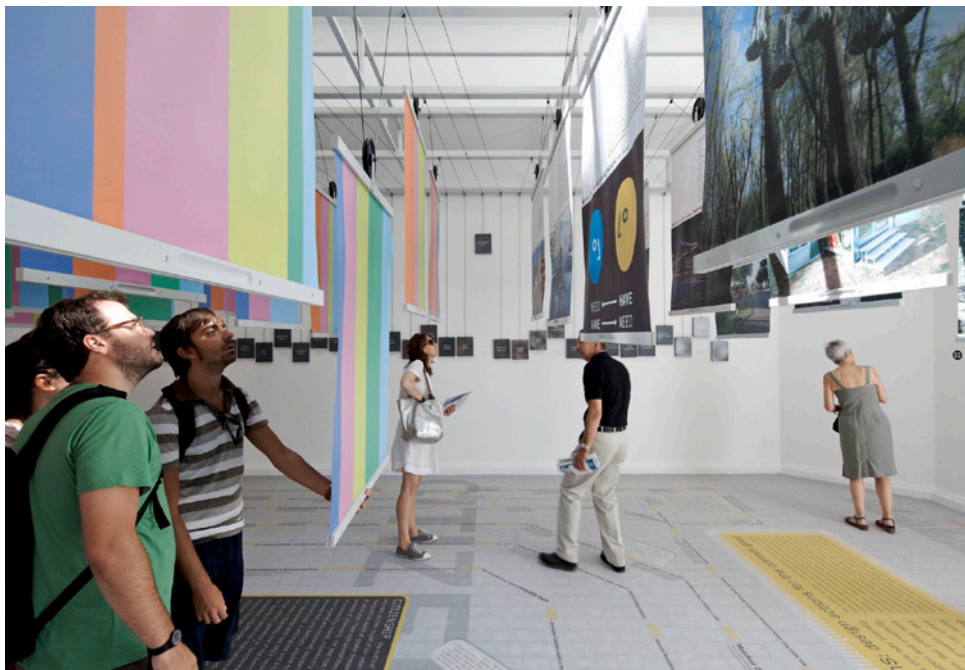
The exhibition inspired a discussion on the potential of citizens' initiatives to create more inclusive, sustainable and vibrant cities. It promoted a different way of thinking about public space. The success of the exhibition was also evident in its subsequent iterations and touring exhibitions, which further promoted the idea that small-scale, community-led interventions can be catalysts for positive change in the urban environment.

The projects presented showed the author how important the surrounding public space is for city dwellers. How many problems there are to solve and how the residents themselves often try to solve them, despite their lack of skills. They usually cannot count on anyone's support, but are motivated enough to undertake changes themselves.

The pavilion, of course, only showed the context of the United States, but the dissertation author was able to very quickly spot and evoke similar problems both in the city in which he lives and in many other urban centres in Poland and Europe. As the curator of the US exhibition writes: “these problems are visible in cities all over the world and are the result of processes and phenomena that have been going on for decades or even centuries”²¹.

²¹ C. L. Ho, *Spontaneous Interventions: design actions for the common good*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, no. 04, 2012, p. 20

„problemy te są widoczne w miastach na całym świecie i są wynikiem procesów i zjawisk, które trwają od dziesięcioleci, a nawet stuleci”²¹.

1. Wystawa Spontaneous Interventions w pawilonie Stanów Zjednoczonych

1. Exhibition Spontaneous Interventions in United States Pavilion

²¹ C. L. Ho, *Spontaneous Interventions: design actions for the common good*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, nr 04, 2012, s. 20

3. Kluczowe aspekty opisywanych dzieł

3. Key aspects of the works described

3.1. Wybór przestrzeni i zdefiniowanie jej problemów dzięki obserwacji i doświadczeniu

Jak mówiła Jane Jacobs, „Potrzebujemy dziś jak najwięcej piechurów, a nie urbaniśtów-oblatywaczy”²². Autor poniżej opisanych realizacji uważa siebie zdecydowanie za piechurą. Nie będąc wykwalifikowanym ankieterem, nie posiadając odpowiednich narzędzi do przeprowadzania badań terenowych czy obserwacyjnych, uznał za jedyne właściwe i miarodajne narzędzie własne doświadczenie jako bezpośredniego użytkownika poddanych interwencjom przestrzeni. Wszystkie zrealizowane projekty zostały wykonane na obszarze, który autor dobrze zna, dzielnicy Ołbin we Wrocławiu. Na Ołbinie autor obecnie mieszka, pracuje, na co dzień spaceruje. Jest to również dzielnica, gdzie autor wychowywał się i później studiował. W związku z czym wiele bolączek przestrzeni Ołbina jest znanych autorowi osobiście, na co dzień ich doświadcza. Takie podejście jest również przez autora sugerowane potencjalnym odbiorcom jako najbardziej miarodajne, jeśli chodzi o analizę potrzeb i problemów danej przestrzeni w opracowanym w ramach doktoratu manualu. W wielu sytuacjach własne doświadczenie jest jedynym źródłem wiedzy, które przynosi wiarygodne dane dla niewykwalifikowanych osób.

3.1. Selecting the space and defining its problems through observation and experience

In the words of Jane Jacobs, “We need as many pedestrians as possible today, not urban planners”²². The author of the realisations described below considers himself definitely a walker. Not being a qualified interviewer and lacking the proper tools for field or observational research, he considered his own experience as a direct user of the intervened spaces as the only appropriate and authoritative tool. All of the completed projects were carried out in an area that the author knows well, the Ołbin district of Wrocław. This is where the author currently lives, works and walks every day. It is also the district where the author grew up and later studied. Therefore, many of the problems of the Ołbin space are known to the author personally, he experiences them on a daily basis. This approach is also suggested by the author to potential audiences as the most authoritative when it comes to analysing the needs and problems of the space in question in the manual developed as part of the PhD thesis. In many situations, one’s own experience is the only source of knowledge that yields reliable data for untrained individuals.

²² J. Jacobs, *Piechurzy i oblatywacze*, [w:] *Małe wielkie plany. Zbiór krótkich tekstów*, Warszawa 2017.

²² J. Jacobs, *Piechurzy i oblatywacze*, [in:] *Małe wielkie plany. Zbiór krótkich tekstów*, Warsaw 2017.

Jane Jacobs w swoim eseju pisze o „zbawiennej roli wiedzy z pierwszej ręki”²³. Wiedza wynikająca z własnych obserwacji może być nie tylko jedynym dostępnym źródłem wiedzy, ale też źródłem dostarczającym najbardziej wartościowych danych. Przestrzeń badana bezpośrednio, osobiście doświadczana, dostarcza najwięcej informacji. Kluczowe dla zdefiniowania potrzeb i znalezienia prostych odpowiedzi na nie jest właśnie obserwacja i uważność. Zaobserwowanie pewnych sytuacji, spotkanie się z nimi osobiście, odpowiedni czas potrzebny na ich dostrzeżenie jest możliwy tylko, jeśli obcujemy z daną przestrzenią. Obserwacja z powietrza, mapy czy zza okna samochodu nie pozwoli nam wyciągać tych samych wniosków. Zwłaszcza, jeśli nie mamy wykształcenia czy odpowiednich narzędzi. Dlatego też tak ważne jest, aby być piechurem.

Jak autor pisał w rozdziale poświęconym zagadnieniu obserwacji i słuchania odbiorców w monografii pt. „Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu”: „Projektowanie to warunkowanie relacji międzyludzkich i generowanie ludzkich zachowań”²⁴. Niezbędne jest w takim razie obserwowanie ludzkich działań, aby prawidłowo odpowiedzieć na ich potrzeby. Jak powiedział Dieter Rams: „Nie możesz zrozumieć, czy projekt jest dobry, jeśli nie rozumiesz ludzi”²⁵.

W kontekście obserwowania samej przestrzeni powinno się „uczyć się od istniejącego krajobrazu”²⁶, jak pisali autorzy *Uczyć się do Las Vegas*. Powinniśmy zadawać sobie pytania, sprawdzać, czy dana przestrzeń funkcjonuje jak powinna albo jak może działać. Kwestionować własne spojrzenie na rzeczywistość, patrzeć krytycznie. Dzięki głębokiej ana-

In her essay, Jane Jacobs writes about the ‘salutary role of first-hand knowledge’²³. Knowledge derived from one’s own observations may not only be the only source of knowledge available, but also the source that provides the most valuable data. A space explored directly, personally experienced, provides the most information. It is observation and attentiveness that are key to defining needs and finding simple answers to them. Observing certain situations, encountering them in person, taking the time to notice them, is only possible if we interact with the space in question. Observation from the air, from a map or from behind a car window will not allow us to draw the same conclusions. Especially if we do not have the education or the right tools. This is why it is so important to be a walker.

As the author wrote in the chapter on observing and listening to audiences in his monograph, *The Signs of Empathy in Contemporary Design*: “Design is about conditioning human relationships and generating human behaviour”²⁴. It is then essential to observe people’s actions in order to respond correctly to their needs. As Dieter Rams said “You can’t understand if there is good design if you don’t understand people”²⁵.

In the context of observing the space itself, we should “learn from the existing landscape”²⁶ as the authors of *Learning to Las Vegas* wrote. We should ask ourselves questions, to see if a space functions as it should or how it might function. To question our own view of reality, to look critically. Through deep analysis and observation, design solutions can seem obvious.

The design solutions can often be a clear result of analysis and observation. The author’s aim in the works carried out was to

²³ *ibidem*

²⁴ M. Majewski, *Obserwacja i słuchanie jako niezbędne cechy empatycznego projektowania przestrzeni* [w:] *Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu*, red. D. Sobolewska Wrocław 2022, s. 56

²⁵ Rams [film], reż. Gary Hustwitt, Film First 2018.

²⁶ R. Venturi, D.S. Brown, S. Izenour, *Uczyć się od Las Vegas. Zapomniana symbolika formy architektonicznej*, Kraków 2013, s. 15.

²³ *ibidem*

²⁴ M. Majewski, *Obserwacja i słuchanie jako niezbędne cechy empatycznego projektowania przestrzeni* [in:] *Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu*, red. D. Sobolewska Wrocław 2022, p. 56

²⁵ Rams [film], directed by Gary Hustwitt, Film First 2018.

²⁶ R. Venturi, D.S. Brown, and S. Izenour, *Uczyć się od Las Vegas. Zapomniana symbolika formy architektonicznej*, Kraków 2013, p. 15.

lizie i obserwacji rozwiązania projektowe mogą wydawać się oczywiste.

Rozwiązania projektowe mogą często wynikać w sposób oczywisty z analizy i obserwacji. Celem autora w realizowanych pracach było dawanie jak najprostszycy odpowiedzi na zdiagnozowane bolączki przestrzeni publicznej, zwłaszcza, jeśli przeprowadzone interwencje, w założeniu autora, mają być modelowym rozwiązaniem dla przyszłych odbiorców, nieposiadających specjalistycznej wiedzy, a bazujących jedynie na własnych odczuciach.

3.2. Przede wszystkim nie szkodzić

Niezwykle istotne dla autora było to, aby wszystkie zrealizowane interwencje były łatwo demontowalne i nie pozostawiały trwałycy śladów na zastanej tkance miejskiej. Projekty są pewnego rodzaju spontaniczną odpowiedzią na zaistniałe niedoskonałości, mają na celu szybką poprawę jakości danej przestrzeni. Jak wspomniano wcześniej głównym narzędziem do badania potrzeb stosowanym przez autora były jego własne obserwacje terenowe. W związku z tym autor ma oczywiście świadomość możliwych błędów, błędnych interpretacji czy źle zdefiniowanych odpowiedzi na zaobserwowane braki. Dlatego bardzo ważne było, aby realizowane projekty w pierwszej kolejności nie pogorszyły stanu danego miejsca.

Aby to osiągnąć, autor zdecydował się na stosowanie rozwiązań polegających głównie na dodawaniu do już istniejącej struktury nowych elementów. Na dodawaniu, co warto zaznaczyć, przy pomocy jak najmniej inwazyjnych metod.

3.3. Prototypowanie przestrzeni

„Pracuj szybko i tanio, używaj, co masz pod ręką, łam zasady i skup się na działaniu,

give the simplest possible answers to the diagnosed ills of public space, especially if the interventions carried out are, in the author's assumption, to be a model solution for future recipients who do not have specialised knowledge, but rely only on their own feelings.

3.2. Above all, do no harm

It was highly important to the author that all the implemented interventions were easily dismantled and did not leave permanent marks on the existing substance. The projects are a kind of spontaneous response to the imperfections that have occurred, aiming to quickly improve the quality of the space in question. As mentioned earlier, the main needs research tool used by the author was his own field observations. Therefore, the author is of course aware of possible mistakes, misinterpretations or ill-defined responses to the observed deficiencies. Therefore, it was very important that the projects implemented in the first place did not deteriorate the condition of the space in question.

In order to achieve this, the author has opted for solutions that mainly consist of adding new elements to an already existing structure. Adding, it is worth noting, using the least invasive methods possible.

3.3. Prototyping space

“Work quickly and cheaply, use what you have at hand, break the rules and focus on action rather than discussion”²⁷. So writes one of the creators of the Better Block project (described later in the dissertation), defining Guerilla Urbanism²⁸. This kind of action

²⁷ J. Roberts, *Stop Planning, Start Acting*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, no. 04, 2012, p. 82.

²⁸ Another definition can be found in an article by Jeffrey Hou, which also corresponds to the actions of the author of the paper: “Unsanctioned, unplanned and seemingly <undesirable> actions”; J. Hou, *Guerilla urbanism: urban design and the practices of resistance*, „Urban Design International”, no. 25, 2020, p. 117.

a nie na dyskusji”²⁷. Tak pisze jeden z twórców projektu Better Block (opisanego w dalszej części dysertacji), definiując Guerilla Urbanism²⁸. Takie działanie pozwala na zupełnie inne spojrzenie na zagadnienie projektowania. Zamiast długo i wnikliwie analizować teoretyczne aspekty realizacji projektu można w sposób szybki, nieszkodliwy, przetestować pewne założenia poprzez bezpośrednio i proste działania w przestrzeni. Funkcjonowanie danej realizacji w określonym kontekście i przez dany okres czasu da bardzo łatwo mierzalną odpowiedź na pytanie, czy dane rozwiązanie sprawdza się. Jeśli tak, będzie można zastanowić się nad procesem zmiany danego rozwiązania z tymczasowego na trwałe. Jeśli nie, można to rozwiązanie projektowe usunąć szybko i łatwo, w sposób nieszkodliwy dla istniejącej tkanki urbanistycznej.

Charakter takich realizacji można także określić sformułowaniem prototypowania przestrzeni. Prototyp według słownikowej definicji jest pierwszym przykładem czegoś, na podstawie, którego opracowywane są późniejsze formy²⁹. Część realizacji ze względu na swoją specyfikę, wykorzystane materiały i warunki w danej przestrzeni będą miały zapewne charakter tymczasowy, czego twórca ma świadomość i jest to w jego opinii, w przypadku takich projektów, raczej zaleta niż wada. Jeśli spełnimy warunki, jak choćby wcześniej wspomniane „nie szkodzić”, to możemy następnym razem stworzyć obiekt lepszy, zrealizować projekt, będąc bogatszym o nowe wnioski i doświadczenia. Dodatkowo celem działania autora jest nieraz pokazanie możliwości, zainspirowanie potencjalnych zarządców danej przestrzeni, przejściowe spontaniczne zaspokojenie potrzeb, a nie proponowanie trwałych rozwiązań. W związku

allows for a completely different perspective on the issue of design. Instead of analysing the theoretical aspects of a project realisation at length and in depth, it is possible to test certain assumptions in a quick, harmless way through direct and simple actions in space. The functioning of a given realisation in a given context and for a given period of time will give a very easily measurable answer to the question of whether a given solution works. If it does, it will be possible to reflect on the process of changing a given solution from temporary to permanent. If not, the design solution can be removed quickly and easily in a way that does not harm the existing urban fabric.

The nature of such realisations can also be described by the phrase prototyping space. A prototype according to the dictionary definition is “the first example of something, such as a machine or other industrial product, from which all later forms are developed”²⁹. Some of the realisations, due to their specificity, the materials used and the conditions in the space, will probably be of a temporary nature, which the creator is aware of and this is, in his opinion, in the case of such projects, an advantage rather than a disadvantage. If we meet the conditions, such as the previously mentioned ‘do no harm’, we can create a better object next time, realise project, being richer in new conclusions and experiences. In addition, the aim of the author’s action is sometimes to show possibilities, to inspire potential managers of a given space, to meet needs spontaneously, rather than to propose sustainable solutions. Therefore, it can be argued that the interventions are meant to provide an example in order to build on it to create later, permanent structures.

Temporary solutions can also influence the approach to a project. As Christian Schittich writes: “Buildings with a limited life also afford architects and planners greater freedom than permanent structures to explore

²⁷ J. Roberts, *Stop Planning, Start Acting*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, nr 04, 2012, s. 82.

²⁸ Inną definicję można znaleźć w artykule Jeffrey’a Hou, która również odpowiada działaniom autora pracy: „Niesankcjonowane, niezaplanowane i pozornie „niepożądane” działania”; J. Hou, *Guerrilla urbanism: urban design and the practices of resistance*, „Urban Design International”, nr 25, 2020, s. 117.

²⁹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/prototype> [dostęp: 11.04.2023 r.]

²⁹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/prototype> [access: 11.04.2023]

z tym można stwierdzić, że interwencje mają stanowić przykład, który pozwoli na jego podstawie stworzyć późniejsze, stałe struktury.

Tymczasowe rozwiązania mogą mieć również wpływ na podejście do danego projektu. Jak pisze Christian Schittich: „Budynki o ograniczonej żywotności dają również architektom i planistom większą swobodę niż konstrukcje stałe, aby badać niekonwencjonalne rozwiązania przestrzenne, nowe materiały i formy konstrukcyjne lub bawić się wizualnymi pomysłami”³⁰. [Buildings with a limited life also afford architects and planners greater freedom than permanent structures to explore unconventional spatial solutions, new materials and forms of construction or to play with visual ideas]. Tymczasowe rozwiązania pozwalają eksperymentować. Dają większą swobodę twórcy na szukanie nowych rozwiązań, a przy tym popętnianie błędów.

Podobnym zresztą zasadom przyświeca teoria projektowania Human-centered design (HCD), czyli projektowanie zorientowane na użytkownika. Jak pisze o tej metodzie Dan Norman: „W tej procedurze pomysły poddaje się szybkim testom i po każdym z nich zmienia się podejście i definicje problemu. W rezultacie mogą powstać wyroby, które naprawdę spełniają ludzkie potrzeby”³¹. Na podstawie teorii HCD można wręcz wysnuć wniosek, że aby dobrze odpowiedzieć na problemy użytkowników, prototypowanie jest niezbędne.

Przy takim podejściu, skupiającym się na testowaniu rozwiązań, nie można oczywiście zapomnieć o różnych uwarunkowaniach. Na przykład prototypowanie przestrzeni w okresie zimowym, gdy użytkownicy nie spędzają czasu na zewnątrz, nie przyniesie pożądanych wyników. Można jednak założyć, że, jeśli prototypowanie będzie przeprowadzone przez samych potencjalnych użytkowników (wiedzą, kiedy sami chcieliby użytkować daną przestrzeń lub w jakich okolicznościach) lub profesjonalnych

unconventional spatial solutions, new materials and structural forms or to play with visual ideas”³⁰. [Buildings with a limited life also afford architects and planners greater freedom than permanent structures to explore unconventional spatial solutions, new materials and forms of construction or to play with visual ideas]. Temporary solutions allow experimentation. They give greater freedom for the designer to explore new solutions and, in doing so, to make mistakes.

Human-centred design (HCD), or *User-centred design*, follows similar principles. As Dan Norman writes about this method, “In this procedure, ideas are rapidly tested, and after each test the approach and problem definition is changed. The result can be products that really meet human needs”³¹. On the basis of HCD theory, one can even conclude that in order to respond well to user problems prototyping is essential.

With such an approach, focusing on testing solutions, one cannot, of course, forget about various conditions. For example, prototyping a space in winter, when users do not spend time outside, will not yield the desired results. However, it can be assumed that if the prototyping is carried out by the potential users themselves (they know when they themselves would like to use the space or under what circumstances) or the professional developers (they have theoretical knowledge of needs analysis), these basic conditions will be met.

As the well-known American artist Tom Sachs stated, quoting the carpenters who worked with him: “There is never time to do it right, there is always time to do it again”³². The author of the present work would probably also add “and money” to the phrase “there is no time”, in which case this sentence would reflect well the artist’s assumption for the projects he carries out – it is better to do some-

³⁰ C. Schittich, *Editorial*, „Detail. Review of Architecture and Construction Details”, nr 6, 2013

³¹ D. Norman, *Dizajn na co dzień*, Kraków 2018, s. 27

³⁰ C. Schittich, *Editorial*, “Detail. Review of Architecture and Construction Details”, no. 6, 2013

³¹ D. Norman, *Dizajn na co dzień*, Kraków 2018, p. 27

³² <https://www.youtube.com/watch?v=td7LrVY74Gg> [access: 10.02.2023]

twórców (posiadają wiedzę teoretyczną dotyczącą analizy potrzeb), to te podstawowe uwarunkowania zostaną spełnione.

Jak stwierdził znany amerykański artysta Tom Sachs, cytując współpracujących z nim stolarzy: „Nigdy nie ma czasu żeby zrobić to dobrze, zawsze jest czas, żeby zrobić to znowu”³². Autor niniejszej pracy dodałby zapewne do sformułowania „nie ma czasu” również „i pieniędzy”, wtedy zdanie to oddałoby dobrze założenie twórcy do realizowanych przez niego projektów – lepiej zrobić coś teraz w możliwej do osiągnięcia jakości i dać ludziom już możliwość korzystania, niż czekać nie wiadomo jak długo na zrobienie tego „dobrze”, pozwalając nadal na niewykorzystywanie przestrzeni.

3.4. Zrób to sam czyli DIY

DIY (Do It Yourself) odnosi się, najprościej mówiąc, do tworzenia, modyfikowania lub naprawiania rzeczy wykonywanych samodzielnie, a nie przez profesjonalistów.

Trend ten miał duże znaczenie w zachodniej subkulturze i kontrkulturze. Zakorzeniony jest w dziewiętnasto – i dwudziestowiecznych ruchach Arts and Crafts i „back to the land”³³, a także pojawiał się wraz z ideologiami i estetyką punk czy hip hop w latach siedemdziesiątych dwudziestego wieku³⁴.

Kierunek ten przeżywa ostatnio wzrost popularności, zwłaszcza w odniesieniu do dużego zainteresowania rzemiosłem i produktami wykonywanymi ręcznie w przeciwieństwie do produkcji masowej. Reprezentuje bardziej spersonalizowane i praktyczne podejście do tworzenia przestrzeni i przedmiotów. Ruch ten nabrał rozpędu z kilku powodów. Najważniejszym wydaje się dostępność infor-

thing now in an achievable quality and give people the opportunity to use it already, than to wait for not knowing how long to do it “well”, still allowing the space to go unused.

3.4. Do It Yourself

DIY (Do It Yourself) refers, in simplest terms, to creating, modifying or repairing things, done by yourself rather than by professionals.

The trend has been significant in Western subculture and counterculture. It is rooted in the nineteenth – and twentieth-century Arts and Crafts and ‘back to the land’ movements³³, and emerged alongside the ideologies and aesthetics of punk or hip hop in the 1970s³⁴.

This direction has been experiencing a recent surge in popularity, especially in relation to the strong interest in craftsmanship and handmade products as opposed to mass production. It represents a more personalised and practical approach to creating spaces and objects. The movement has gained momentum for several reasons. The most important seems to be the availability of information and resources online, which has enabled individuals to learn new skills and techniques, making it easier than ever to make projects themselves.

One of the most important aspects of DIY is the emphasis on sustainable design. Many enthusiasts are choosing to upcycle or repurpose old furniture and materials instead of buying new, contributing to a more sustainable and environmentally friendly approach. This shift reflects a wider societal concern to reduce waste and minimise the carbon footprint.

DIY also promotes a sense of creativity and individuality in design. Instead of con-

³² <https://www.youtube.com/watch?v=td7LrVY74Gg> [dostęp: 10.02.2023 r.]

³³ <https://www.nytimes.com/1975/06/09/archives/backtoland-movement-seeks-selfsufficiency-the-growing-backtotheland.html> [dostęp: 15.04.2023 r.]

³⁴ G. C. C. Douglas, *The Help-Yourself City: Legitimacy and Inequality in DIY Urbanism*, Nowy Jork 2018, s. 25.

³³ <https://www.nytimes.com/1975/06/09/archives/backtoland-movement-seeks-selfsufficiency-the-growing-backtotheland.html> [access: 15.04.2023]

³⁴ G. C. C. Douglas, *The Help-Yourself City: Legitimacy and Inequality in DIY Urbanism*, New York 2018, p. 25.

macji i zasobów w internecie, co umożliwiło jednostkom naukę nowych umiejętności i technik, dzięki czemu samodzielne realizowanie projektów jest łatwiejsze niż kiedykolwiek.

Jednym z najważniejszych aspektów DIY jest nacisk na zrównoważone projektowanie. Wielu entuzjastów decyduje się na upcykling lub zmianę przeznaczenia starych mebli i materiałów zamiast kupowania nowych, przyczyniając się do bardziej zrównoważonego i przyjaznego dla środowiska podejścia. Ta zmiana odzwierciedla szerszą społeczną troskę o zmniejszenie ilości odpadów i zminimalizowanie śladu węglowego.

DIY wspiera również poczucie kreatywności i indywidualności w projektowaniu. Zamiast dostosowywać się do konwencjonalnych standardów, ludzie są zachęceni do nieszablonowego myślenia i wcielania swoich pomysłów w przestrzeń życiową. DIY umożliwił jednostkom przejęcie kontroli nad otoczeniem, zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko i realizowanie swoich potrzeb bez polegania na innych.

W kontekście przestrzeni miejskiej stosowanie metody DIY daje większą niezależność i umożliwia realizację projektów samodzielnie. Pozwala na realizację małych, nieskomplikowanych i nieautoryzowanych interwencji. Przypomina działalność partyzancką, opiera się na podobnych zasadach, co działalność artystów zajmujących się street artem. Pewna niezależność i jednocześnie branie spraw we własne ręce wydaje się bardzo kuszącą ideą dla wielu aktywistów i twórców, w tym dla samego autora.

3.5. Naprawiać, nie tworzyć

Podążając za sformułowaną wcześniej problematyką autor założył, że skupi się na naprawianiu przestrzeni publicznej, a nie na tworzeniu nowej w ramach realizowanych projektów. Autor ma tu na myśli generalne założenie, jakie przyświeca mu w pracy projektowej, ściśle powiązane ze zrównoważonym rozwojem.

forming to conventional standards, people are encouraged to think outside the box and incorporate their ideas into their living space. DIY has enabled individuals to take control of their surroundings, reduce negative environmental impact and fulfil their needs without relying on others.

In the context of urban space, the use of the DIY method gives greater independence and enables projects to be carried out independently. It allows the realisation of small, uncomplicated and unauthorised interventions. It is reminiscent of guerrilla activity, based on similar principles to those of street artists. A certain independence and at the same time taking matters into one's own hands seems to be a very tempting idea for many activists and artists, including for the author himself.

3.5. Repair, not create

Following the issue formulated earlier, the author assumed that he would focus on repairing public space, rather than creating new space through ongoing projects. What the author has in mind here is the general assumption behind his design work, which is closely linked to sustainable development. Based on many years of experience working in public spaces, the author has observed large amounts of unused space in the city. These areas, or facilities, can still be put to good use and put to use for the residents at little cost. Some of these spaces are almost ready to be used, all that is needed is to show the users their potential or gently improve them, which the author tries to show on the interventions described below.

The previously mentioned context of urban change (2.4 The role of the designer in the future) – not building new urban centres from scratch, but rather modernising existing ones, repairing them – makes the author all the more inclined to conclude that also at the micro level it is possible to respond to the same problems in similar ways – to deal with improv-

2. Przykład zarówno prototypowania, jak i działań typu zrób to sam – zablokowanie wjazdu samochodów na piesze ścieżki w obszarze zielonego terenu podwórka przy pomocy dużych i ciężkich kamieni

2. An example of both prototyping and DIY – blocking car access to footpaths in the green area of the courtyard using large and heavy stones

większość zdjęć znajduje się na osobnych rozkładówkach, daje to możliwość wydrukowania maksymalnie dużej ilości stron w czerni i bieli

the majority of the photos are on separate spreads, allowing the maximum number of pages to be printed in black and white

3. Inny przykład interwencji „zrób to sam” – brak możliwości siedzenia w trakcie obserwowania swoich dzieci w trakcie zabawy w piaskownicy skłonił użytkownika do przyniesienia w to miejsce na stałe siedziska – pufy

3. Another DIY example – not being able to sit while watching own children play in the sandbox prompted the user to bring for permanent a seating to the area

Na podstawie wieloletniego doświadczenia pracy w przestrzeni publicznej autor zaobserwował duże ilości niewykorzystanych przestrzeni w mieście. Obszary te, czy obiekty, nadal można odpowiednio wykorzystać i oddać je do użytkowania mieszkańcom przy niewielkim nakładzie kosztów. Część z tych przestrzeni jest już prawie gotowa do użytkowania, wystarczy jedynie pokazać użytkownikom jej potencjał lub delikatnie je poprawić, co autor próbuje pokazać na opisanych poniżej interwencjach.

Wcześniej wspomniany kontekst zmian zachodzących w miastach (2.4 Rola projektanta w przyszłości) – brak budowania od zera nowych ośrodków miejskich, a raczej modernizacja istniejących, naprawianie ich, tym bardziej skłania autora do wyciągnięcia wniosków, że również w skali mikro można odpowiedzieć na te same problemy podobnymi sposobami – zajmując się ulepszaniem przestrzeni, a nie burzeniem i budowaniem od nowa.

Skala mikro, w przeciwieństwie do realizowanych przez autora w ramach działalności No Studio projektów (opisane w rozdziale 5.1), daje dużo więcej możliwości osobom niewykwalifikowanym w dziedzinie zarówno projektowania, jak i wykonawstwa. Aspekt naprawiania zamiast tworzenia od zera, podobnie zresztą jak DIY, sugeruje raczej interwencje z małej skali (nie pozbawiając ich jednak szansy na duży wpływ na otoczenie). Dlatego też autor w ramach studiów doktorskich realizował obiekty w mniejszej skali niż wcześniej w trakcie swojej kariery jako projektant. Takie podejście zapewnia, że projekty te mogą rzeczywiście mieć walor edukacyjny i być przykładem łatwym do odzworowania przez aktywistów miejskich.

3.6. Nieformalny charakter

Wszystkie realizacje autora mają charakter nieformalny. Nie zostały one zgłoszone ani zatwierdzone instytucjonalną drogą. Autor pragnie jednak zaznaczyć, że takie postępowanie byłoby zaprzeczeniem przyjętych założeń,

ing space rather than demolishing and building from scratch.

The micro scale, in contrast to the projects carried out by the author as part of his No Studio activities (described in chapter 5.1), offers many more opportunities for those unskilled in both design and making. The aspect of repairing rather than creating from scratch, similar to DIY, tends to suggest small-scale interventions (without, however, depriving them of the chance to have a large impact on their surroundings). Therefore, the author pursued smaller scale objects as part of his PhD studies than he had done earlier in his career as a designer. This approach ensures that these projects can indeed have an educational value and be an example easily replicated by urban activists.

3.6. Informal nature

All of the author's realisations are informal. They have not been submitted or approved through an institutional route. However, the author would like to point out that to do so would contradict the assumptions used by the author in his work. The very slogan evoked in the title of the dissertation – 'Stop planning. Start acting' suggests provocatively to skip the official route in the implementation of small-scale interventions. In the author's view, and based on his own project practice, in the case of such minor implementations, entering the official path of agreement can bring a project to a halt for a long period of time or, in the worst case scenario, lead to the abandonment of action altogether. The abandonment may be due to formal constraints or to the discouragement of the originator due to the number of obstacles standing in the way. According to the above-mentioned contexts and aspects, a certain kind of spontaneity, a permission to make mistakes, to experiment on a living organism, which in this case is the common space, seems essential. As long as the condition "first of all, do no harm" is fulfilled, then,

jakimi posługuje się on w swojej pracy. Samo hasło przywołane w tytule dysertacji – „Stop planning. Start acting”, sugeruje prowokacyjnie pominięcie oficjalnej drogi w realizacji drobnych interwencji. Zdaniem autora i na podstawie jego własnej praktyki projektowej, w przypadku tak drobnych realizacji wchodzenie na oficjalną ścieżkę uzgodnień może zatrzymać projekt na długi okres czasu, lub w najgorszym wypadku, doprowadzić do całkowitego zaniechania działań. Zaniechanie może wynikać z ograniczeń formalnych lub ze zniechęcenia pomysłodawcy z powodu ilości przeszkód stojących na drodze. Zgodnie z wyżej wymienionymi kontekstami i aspektami pewnego rodzaju spontaniczność, zgoda na popełnianie błędów, eksperymentowanie na żywym organizmie, jakim jest w tym wypadku przestrzeń wspólna, wydają się niezbędne. Jeśli tylko spełniony jest warunek: przede wszystkim nie szkodzić, to zdaniem autora niebezpieczeństwo wynikające z podejmowania nieformalnych działań jest znikome.

3.7. Przyjęte rozwiązania projektowe

Kolor

Wszystkie projekty autora zostały zrealizowane w kolorze żółtym sygnałowym (signal yellow, RAL 1003) lub możliwie do niego zbliżonym (nie każdy rodzaj farby czy materiału funkcjonuje w paletcie RAL i posiada odpowiednio bogatą gamę kolorystyczną). Jest to specyficzny odcień żółtego stosowany powszechnie na znakach drogowych i w branży budowlanej. Kolor kojarzy się powszechnie ze znakami ostrzegawczymi. Jest na nich stosowany ze względu na specyficzną cechę koloru żółtego. Jest to ostatni kolor, jaki przestaje być widoczny po zmierzchu, jak również przez osoby niewidome³⁵. Wykorzystanie właśnie tego koloru

in the author's opinion, the danger of taking informal action is negligible.

3.7. Adopted design solutions

Colour

All author's projects were realised in signal yellow (RAL 1003) or as close to it as possible (not every type of paint or material functions in the RAL palette and has a sufficiently rich colour range). It is a specific shade of yellow commonly used on road signs and in the construction industry. The colour is commonly associated with warning signs. It is used on them because of the specific characteristic of the colour yellow. It is the last colour to become invisible after dusk, as well as by blind people³⁵. The use of this very colour is to further draw attention to the presence of the intervention and, above all, to the usable deficiencies of the space in question. As will be detailed in this work, the function of these realisations is not only to give a practical solution to problems in the space, but also to highlight the problem and stimulate reflection.

In addition, finishing parts of the installation with coloured paint draws attention to them. It also suggests that these elements are something unique, dedicated, made specifically for a given application. Where low-cost or recycled materials are used, painting additionally gives the impression of renewal. It gives cleanliness and freshness to the form, and suggests that it is a new element and not an accidentally thrown together waste.

Assembly technology

In order to respond to the guideline formulated above – “above all, do no harm” – the author analysed many existing assembly systems from different disciplines. And in the end, he decided in most of his projects

³⁵ <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/dlaczego-znaki-ostrzegawcze-sa-zolte-wyjasnienie-est-proste/6swc1gh#slajd-3> [dostęp: 15.04.2023 r.]

³⁵ <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/dlaczego-znaki-ostrzegawcze-sa-zolte-wyjasnienie-est-proste/6swc1gh#slajd-3> [access: 15.04.2023]

ma dodatkowo zwrócić uwagę na obecność interwencji, a przede wszystkim na braki użytkowe danej przestrzeni. Jak będzie to szczegółowo opisane w tej pracy, funkcją tych realizacji jest nie tylko danie praktycznego rozwiązania problemów w przestrzeni, ale również wyeksponowanie problemu i pobudzenie do refleksji.

Dodatkowo wykończenie części instalacji kolorową farbą zwraca uwagę na nie. Sugeruje również, że elementy te są czymś wyjątkowym, indywidualnie przeznaczonym, wykonanym specyficznie pod dane zastosowanie. W przypadku stosowania tanich materiałów lub materiałów z odzysku, pomalowanie daje dodatkowo wrażenie odnowienia. Nadaje czystości i świeżości formie, sugeruje, że jest to nowy element, a nie przypadkowo dodany do tego miejsca.

Technologia montażu

Aby odpowiedzieć na powyżej sformułowaną wytyczną – przede wszystkim nie szkodzić – autor przeanalizował wiele istniejących systemów montażu z różnych dziedzin. I ostatecznie zdecydował się w większości projektów na zastosowanie takiego systemu łączenia elementów z zastanymi obiektami, który w razie demontażu lub uszkodzenia nie pozostawi śladów i zniszczeń. Wybrany został system stosowany w branży opakowań do transportu i składowania paczek o znacznej wadze i dużych gabarytach. System ten składa się z naprężacza manualnego (tak zwana bandownica), taśmy polipropylenowej spinającej (tak zwana banda) i zapinek drucianych. Proces montażu przebiega następująco: najpierw obwiązuje się w odpowiednich miejscach bandą obiekt, który chcemy zamontować razem z elementem, z którym chcemy go stabilnie połączyć, następnie na końcach bandy montuje się w odpowiedni sposób zapinkę, później we właściwym miejscu wprowadza się bandę do bandownicy i przy jej pomocy napina bandę, gdy banda osiąga odpowiednie napięcie odcina się jej końcówkę nożem umieszczonym w bandownicy. W ten sposób uzyskujemy bardzo stabilnie zamocowane elementy bandą o bardzo

to use a system for connecting components to the existing objects that would not leave marks and damage in the event of disassembly or damage. The system chosen was one used in the packaging industry for transporting and storing parcels of considerable weight and size. This system consists of a strapping tensioner, a polypropylene strap and wire fasteners. The assembly process is as follows: first the object to be mounted is strapped at the appropriate points with the band together with the element with which it is to be firmly connected, then the fastener is mounted at the ends of the band in a suitable manner, then the band is inserted into the bandwire in the right place and the band is tightened with the bandwire, when the band reaches the right tension the end of the band is cut off with a knife placed in the bandwire. The result is a very securely fastened banda with a very high breaking strength (158 kg). Connected objects cannot be moved by hand force without breaking the tape. Instead, the tape can only be cut with a sharp knife. The polypropylene weave is highly resistant to damage. At the same time, if it needs to be dismantled, no trace is left behind.

Responding to specific conditions for public space

Objects located in public spaces must meet specific requirements – weather resistance, resistance to damage (accidental or intentional), safety of use. Aware of these, the author has always tried to select materials, installation methods and workmanship suitable for this. He used materials designed for outdoor use or protected other materials with appropriate measures (as will be described in detail below). He selected components so that they would be difficult to damage and, if successful, so that they would not cause harm to anyone. In the event of potential theft, there will be little loss as the structures created are low cost and proper assembly results in no damage to the surface to which they were attached. All components were made in accord-

wysokiej wytrzymałości na zerwanie (158 kg). Połączonych obiektów nie można przemieścić siłą rąk bez zrywania taśmy. Taśmę można przeciąć za to jedynie ostrym nożykiem. Splot polipropylenowy wykazuje się wysoką wytrzymałością na uszkodzenie. Jednocześnie, jeśli zajdzie potrzeba demontażu, to po zlikwidowaniu elementów nie pozostaje żaden ślad.

Odpowiedź na specyficzne uwarunkowania dla przestrzeni publicznej

Obiekty lokalizowane w przestrzeni publicznej muszą spełnić specyficzne wymagania – odporność na warunki atmosferyczne, odporność na uszkodzenia (przypadkowe lub celowe), bezpieczeństwo użytkowania. Autor, mając ich świadomość, starał się zawsze dobrać odpowiednio do tego materiały, sposoby montażu i wykonanie. Korzystał z materiałów przeznaczonych do użytkowania na zewnątrz lub zabezpieczał inne materiały odpowiednimi środkami (co będzie szczegółowo opisane poniżej). Dobierał elementy tak, aby było je trudno uszkodzić, a jeśli uda się to zrobić, aby nie wyrządziły nikomu krzywdy. W przypadku potencjalnej kradzieży, straty będą niewielkie, ponieważ stworzone konstrukcje są niskokosztowe, a odpowiedni montaż powoduje brak uszkodzeń na powierzchni, do której były przytwierdzone. Wszystkie elementy były wykonane zgodnie z zasadami ergonomii. Wszelkiego rodzaju ostre krawędzie, niestabilne elementy i tym podobne, mogące spowodować niebezpieczne sytuacje dla użytkownika, zostały zniwelowane.

Łatwość wykonania

Jeśli chodzi o samo wykonanie, to autor dbał o to, aby interwencje można było wykonać bez użycia i umiejętności obsługi skomplikowanych narzędzi. Wcześniej opisane aspekty – przede wszystkim nie szkodzić, zrób to sam, czy naprawianie, a nie tworzenie na nowo, również prowadzą do wniosku, aby przy realizacji interwencji wykorzystywać jak najprostsze narzędzia i ograniczyć ich stosowanie do minimum, co może także zapewnić odpowiednie upowszechnienie idei.

ance with ergonomic principles. Any sharp edges, unstable elements and the like, which could cause dangerous situations for the user, have been eliminated.

Ease of implementation

As far as the implementation itself is concerned, the author was careful to ensure that the interventions could be carried out without the use and skill of complex tools. The aspects described earlier – first and foremost do no harm, do-it-yourself, or fixing rather than re-creating – also lead to the conclusion to use the simplest possible tools when implementing the interventions and to keep their use to a minimum, which can also ensure that the ideas are adequately disseminated.

4. Studium przypadku – analiza wybranych realizacji

4. Case study – analysis of selected implementations

4.1. Kryteria doboru projektów

4.1. Project selection criteria

W poniższym rozdziale zostały opisane przykłady zrealizowanych projektów ze świata, które spełniają kryteria zawarte w temacie poniższej pracy. Projekty te były dla autora inspiracją i źródłem wiedzy. Zaobserwowane u innych twórców rozwiązania, procesy, schematy działań, pozwoliły autorowi stosować większy wachlarz rozwiązań projektowych, jak również szerzej spojrzeć na sam proces definiowania potrzeb. Wybrane do rozprawy projekty prezentują bardzo różnorodne podejścia do przestrzeni publicznej i samego procesu tworzenia. Twórcy tych realizacji zajmują się zarówno praktyczną stroną jej funkcjonowania, ale też warstwą symboliczną. Poniżej opisane są również projekty niezajmujące się stricte przestrzenią publiczną. Dostarczyły one jednak autorowi niezbędnej wiedzy w kwestii na przykład niskokosztowej realizacji projektów, czy podejścia do projektowania jako dziedziny twórczej.

Pomimo własnej, popartej wieloletnim doświadczeniem wiedzy, szersze spojrzenie, poza własny warsztat, wydało się autorowi niezbędne do możliwie wnikliwego i pełnego opracowania zagadnienia.

4.2. Better Block

Better Block był jednym z projektów prezentowanych w pawilonie Stanów Zjednoczonych na Biennale Architektury w Wenecji w 2012 roku. Jest to kierowany

The following section describes examples of completed projects from the world, which meet the criteria of the theme of the following paper. These projects were an inspiration and source of knowledge for the author. The solutions, processes and workflows observed in other developers allowed the author to apply a wider range of design solutions, as well as a broader look at the process of defining needs itself. The projects selected for the thesis present very diverse approaches to public space and the process of creation itself. The creators of these realisations deal with both the practical side of its functioning, but also the symbolic layer. Projects not strictly concerned with public space are also described below. They have, however, provided the author with essential knowledge regarding, for example, the low-cost implementation of projects or the approach to design as a creative field.

In spite of his own knowledge, backed up by many years of experience, a broader view, beyond his own workshop, seemed necessary to the author in order to develop the issue as thoroughly and fully as possible.

4.2. Better Block

Better Block was one of the projects featured in the US pavilion at the 2012 Venice Architecture Biennale. It is a community-led,

przez samą społeczność program rewitalizacji przestrzeni publicznym miast, który ma na celu przekształcenie niewykorzystanych przestrzeni miejskich w tętniące życiem, przyjazne ludziom obszary. Twórcy inicjatywy zachęcali do oddolnych wysiłków na rzecz ponownego przemyślenia i przeprojektowania przestrzeni publicznych, ulic i dzielnic w sposób, który priorytetowo traktuje pieszych, a nie samochody (często przerabiają miejsca parkingowe na miejsca spotkań) i lokalne działalności.

Historia inicjatywy Better Block sięga 2010 roku, kiedy to projektant miejski Jason Roberts, Andrew Howard i grupa wolontariuszy z Dallas w Teksasie postanowili podjąć działania w celu poprawy stanu swojej okolicy. Sfrustrowani brakiem postępów w tradycyjnym planowaniu miasta, zorganizowali jednodniowe wydarzenie, podczas którego tymczasowo przekształcili zniszczony blok w sklepy pop-up, instalacje artystyczne, ścieżki rowerowe i miejsca do siedzenia na świeżym powietrzu. Eksperyment okazał się ogromnym sukcesem, demonstrując potencjał szybkiej i taniej rewitalizacji miast.

Zainspirowany tym sukcesem ruch Better Block nabrał rozpędu, rozprzestrzeniając się na miasta w całym Stanach Zjednoczonych. W ciągu dwóch lat ten sam zespół zrealizował 32 projekty w całym Stanach Zjednoczonych. Od tego czasu społeczności wykorzystują model Better Block do odzyskiwania swoich ulic, angażowania mieszkańców i prezentowania innowacyjnych pomysłów na projekty miejskie, ostatecznie przyczyniając się do tworzenia bardziej przyjaznych do życia środowisk miejskich. Również władze miejskie widzą w tym modelu potencjał do pokazywania sprawczości i rozpoczynania długofalowych rewitalizacji dzielnic³⁶.

Jason Roberts często podkreśla znaczenie zaangażowania społeczności, ich kreatywności w pracy kolektywnej, podejmowania oddolnych działań w celu wprowadzenia pozytywnych zmian w dzielnicach. Twórcy Better

self-directed programme to revitalise public urban spaces, aiming to transform underutilised urban spaces into vibrant, people-friendly areas. The initiative's creators have encouraged grassroots efforts to rethink and redesign public spaces, streets and neighbourhoods in a way that prioritises pedestrians over cars (often converting parking spaces into meeting places) and local businesses.

The history of the Better Block initiative dates back to 2010, when urban designer Jason Roberts, Andrew Howard and a group of volunteers from Dallas, Texas, decided to take action to improve their neighbourhood. Frustrated by the lack of progress in traditional city planning, they organised a one-day event where they temporarily transformed a dilapidated block into pop-up shops, art installations, bike paths and outdoor seating areas. The experiment was a resounding success, demonstrating the potential for rapid and inexpensive urban regeneration.

Inspired by this success, the Better Block movement gained momentum, spreading to cities across the United States. Within two years, the same team had completed 32 projects across the US. Since then, communities have used the Better Block model to reclaim their streets, engage residents and present innovative ideas for urban projects, ultimately contributing to more liveable urban environments. Municipal authorities also see the model as having the potential to demonstrate agency and begin long-term revitalisation of neighbourhoods³⁶.

Jason Roberts often emphasises the importance of engaging communities, of their creativity in collective work, of taking bottom-up action to bring about positive change in neighbourhoods. The creators of Better Block believe in the power of temporary interventions and prototypes to inspire long-term urban transformation. Exactly like the author of the following work.

³⁶ J. Roberts, *Better Block*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, nr 04, 2012, s. 89.

³⁶ J. Roberts, *Better Block*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, no. 04, 2012, p. 89.

Block wierzą w siłę tymczasowych interwencji i prototypów, które inspirują długoterminową transformację obszarów miejskich. Dokładnie tak samo jak autor poniższej pracy.

4.3. Rotten Apple Project

Działalność anonimowego twórcy rozpoczęła się w 2012 roku. Młody nowojorczyk zaczął tworzyć w przestrzeni publicznej swojego miasta drobne interwencje. Działał pod pseudonimem, ponieważ jego twórczość prowadzona jest bez żadnych uzgodnień ze służbami miejskimi. Jego partyzancka działalność skupia się na przerabianiu istniejących już elementów, zmienianiu kontekstu, poprawianiu lub modyfikacji pełnionej pierwotnie funkcji, jak na przykład przymocowanie skrzynki na odpowiedniej wysokości do znaku drogowego, tworząc w ten sposób kosz do gry w koszykówkę. W innym przypadku namalowanie sudoku do rozwiązania na charakterystycznych białym kwadratowych płytkach w czarnymi fugami na jednej ze stacji metra. Często oparte na poczuciu humoru i zabawie interwencje zmieniają przestrzeń publiczną w miejsce bardziej przyjazne, bardziej zachęcające.

Autor, ukrywający się pod pseudonimem Rotten Apple, w jednym z wywiadów mówi o roli obserwacji. Spacerowanie po okolicy, obserwowanie ludzi, ich zachowań i interakcji z przestrzenią publiczną niejako samo podsuwało mu pomysły. Podczas jednego ze spacerów twórca widział na przykład zmęczoną parę na przystanku, próbującą przysiąść na wygiętych metalowych słupkach. Widoczny dyskomfort obserwowanej pary od razu podsunął autorowi pomysł stworzenia prostego siedziska w tym miejscu, którego podkonstrukcje stanowią mogą wspomniane słupki³⁷.

We wspomnianym wyżej wywiadzie dziennikarz opisuje działalność Rotten Apple jako połączenia street artu i społecznego dizaj-

4.3. Rotten Apple Project

The anonymous artist's work began in 2012. A young New Yorker began creating small interventions in the public spaces of his city. He operated under a pseudonym because his work is carried out without any agreement with city services. His guerrilla activity focuses on reworking existing elements, changing the context, improving or modifying the function originally performed, such as attaching a box at the right height to a street sign, thus creating a basketball hoop. In another case, painting a sudoku to be solved on distinctive white square tiles with black grouting in one of the underground stations. Often based on humour and playfulness, these interventions transform public spaces into a more welcoming, more inviting place.

The author, who hides under the pseudonym Rotten Apple, talks about the role of observation in an interview. Walking around the neighbourhood, observing people, their behaviour and interaction with the public space somehow gave him ideas all by itself. During one of his walks, for example, the creator saw a tired couple at a bus stop, trying to sit on bent metal posts. The apparent discomfort of the couple he was observing immediately gave him the idea to create a simple seat in this place, with the aforementioned posts as a substructure³⁷.

In the aforementioned interview, the journalist describes Rotten Apple's work as a combination of street art and social design. All interventions are geared towards the other, towards the urban dwellers, and are primarily intended to serve the community rather than to be aesthetic sculptures. This creator also shows a high sense of empathy, thinking about the users of public space and not just looking at people who are similar to himself. In one intervention, he created additional containers for bottles and cans from found waste.

³⁷ <https://designobserver.com/feature/human-scale-intervention/39006> [dostęp: 3.05.2023 r.]

³⁷ <https://designobserver.com/feature/human-scale-intervention/39006> [access: 3.05.2023]

4. Better Block project implemented in Dallas

4. Projekt Better Block zrealizowany w Dallas

5. Better Block project implemented in Kansas City

5. Projekt Better Block zrealizowany w Kansas City

6. Projekt Waiting for the Train Chalk Board, Rotten Apple

7. Projekt Bus Stop Seats, Rotten Apple

7. Projekt Bus Stop Seats, Rotten Apple

nu. Wszystkie interwencje ukierunkowane są na drugiego człowieka, na mieszkańców miast, mają przede wszystkim służyć społeczności, a nie być estetycznymi rzeźbami. Twórca ten wykazuje się również wysokim poczuciem empatii, myśląc o użytkownikach przestrzeni publicznej, nie patrzy tylko na ludzi podobnych do siebie. W jednej z interwencji stworzył dodatkowe pojemniki na butelki i puszki ze znajdujących odpadów. Zamocował je dookoła istniejących śmietników. Jak sam mówi, zrobił to dla ludzi zbierających odpady w celach zarobkowych, ponieważ grzebanie przez nich w śmieciach wydało mu się niezwykle uwłaczające.

Rola obserwacji i empatii ma zdaniem autora poniższej dysertacji kluczowe znaczenie przy dobrym definiowaniu potrzeb i szukaniu na nie odpowiedzi. Przykłady takie jak interwencje Rotten Apple Project dają na to wymierne dowody.

4.4. Oliver Schau. DN-100

Projekt zrealizowany w Hamburgu w 2011 roku polegał na dodaniu nowych komponentów do nieużytecznych dla mieszkańców elementów infrastruktury miasta. Oliver Schau owiął przy pomocy żółtej profilowanej rury drenażowej z PCV przęsła mostów, metalowe barierki przy ulicy, tworząc w ten sposób wygodne siedziska czy leżaki w nieoczywistych miejscach lub tworzył z rury proste ławki na konstrukcji wsporczej w otwartych pustych przestrzeniach. Żółty, charakterystyczny i oryginalny, kolor rur drenażowych dodatkowo wyróżniał te interwencje na tle zazwyczaj monotonnej infrastruktury.

Projekt partyzancki – stworzony z oddolnej inicjatywy, spontanicznie i z pominięciem oficjalnej drogi urzędowej, wykonany z lekkich tanich materiałów, które też można łatwo zdemontować, bez szkód dla istniejącej struktury, zmienia znaczenie obrazu miejskiego.

Oliver Schau był wielokrotnie nagradzany, a projekt często publikowany na łamach prasy. Jedną z nagród otrzymał od Muzeum Sztuki i Rzemiosła w Hamburgu. Jury w swo-

He fixed them around the existing rubbish bins. In his own words, he did this for the people who collect waste for a living, because it seemed extremely derogatory for them to bury their rubbish.

The role of observation and empathy is, according to the author of the following dissertation, crucial in defining needs well and seeking answers to them. Examples such as the Rotten Apple Project interventions provide tangible evidence of this.

4.4. Oliver Schau. DN-100

A project carried out in Hamburg in 2011 involved adding new components to elements of the city's infrastructure that were of no use to residents. Using yellow profiled PVC drainage pipe, Oliver Schau wrapped bridge spans, metal street railings to create comfortable seats or deck chairs in unobvious places, or created simple benches from the pipe on a support structure in open empty spaces. The yellow, distinctive and original, colour of the drainage pipes further distinguished these interventions from the usually monotonous infrastructure.

A guerrilla project – created on a grassroots initiative, spontaneously and bypassing the official official route, made of lightweight cheap materials that can also be easily dismantled without damaging the existing structure – changes the meaning of the urban image.

Oliver Schau has received numerous awards and the project has often been published in the press. One of the awards was received from Museum of Arts and Crafts in Hamburg. In their commentary, the jury writes that the award-winning projects “question things we take for granted in our everyday lives and go in completely different directions”³⁸. This approach seems to the author

³⁸ <https://www.altertuemliches.at/termine/presse/preistraeger-des-hfbk-designpreises-stehen-fest> [access: 3.02.2021]

im komentarzu piszę, że nagrodzone projekty „kwestionują rzeczy, które uważamy za oczywiste w naszym codziennym życiu i podążają w zupełnie innych kierunkach”³⁸. Takie podejście wydaje się autorowi dysertacji niezwykle cenne, krytyczne podejście do utartych ścieżek projektowych daje możliwości znalezienia nowatorskich rozwiązań. Poszukiwanie poza standardowymi metodami jest też niezbędne przy niskim budżecie.

Dodatkowo uwagę w tym projekcie zwraca bardzo pomysłowe wykorzystanie przemysłowego elementu. Projekt będący jednocześnie praktycznym rozwiązaniem i elementem prowokującym do zastanowienia się nad przyjaznością przestrzeni publicznej w miastach. Jak określił to sam twórca: „jest to narzędzie do adaptacji przestrzeni publicznej i kwestionowania jej rozwiązań, dostępności i użyteczności”³⁹.

4.5. Enzo Mari. Autoprogettazione?

Włoski projektant w 1974 roku opublikował książkę pod tytułem „Autoprogettazione?” (wznowienia tej publikacji były wydawane kolejno w 2002, 2008 i 2010 roku). Książka prezentuje dziewiętnaście projektów do samodzielnego zbudowania, meble wykonane głównie z drewnianych desek i łączone tylko za pomocą gwoździ. W oryginalnej książce znalazły się komentarze autora, rysunki techniczne z niezbędnymi informacjami do wykonania projektów, jak również wskazówki dotyczące technicznych szczegółów, na przykład jakiej długości powinny gwoździe w zależności od grubości zastosowanej deski⁴⁰.

Projekty zawarte w książce mają bardzo proste formy, wynikające w znacznym stopniu z ograniczeń materiału i techniki wykonania,

of the dissertation to be extremely valuable, a critical approach to established design paths offers opportunities to find innovative solutions. Exploring beyond standard methods is also essential when budgets are low.

In addition, what draws attention in this project is the very imaginative use of an industrial element. A project that is at the same time a practical solution and a thought-provoking element on the friendliness of public spaces in cities. As the creator himself put it: “it is a tool for adapting public space and questioning its solutions, accessibility and usability”³⁹.

4.5. Enzo Mari. Autoprogettazione?

In 1974, the Italian designer published the book “autoprogettazione?” (reissues of this publication were published successively in 2002, 2008 and 2010). The book presents nineteen self-build projects, furniture made mainly of wooden planks and joined only by nails. The original book includes comments by the author, technical drawings with the necessary information to complete the projects, as well as tips on technical details, such as what length of nails should be depending on the thickness of the board used⁴⁰.

The designs in the book have very simple forms, largely due to the limitations of the material and manufacturing technique, but for the author himself this was crucial and had a double meaning, beyond the purely practical and technical he sought to “<through> ways of creating incentives to break free from ideological conditioning, standard norms, behaviours and tastes”⁴¹. Deliberately simplified aesthetics, following only ergonomics and economic performance in the design made it possible to create furniture in truth for everyone, devoid of meanings, historical, stylistic or cultural trappings,

³⁸ <https://www.altertuemliches.at/termine/presse/preistraeger-des-hfbk-designpreises-stehen-fest> [dostęp: 3.02.2021 r.]

³⁹ <https://pitsch-schau.com> [dostęp: 3.02.2021 r.]

⁴⁰ E. Mari, *Autoprogettazione?*, Milan 2010, s.55

³⁹ <https://pitsch-schau.com> [access: 3.02.2021]

⁴⁰ E. Mari, *Autoprogettazione?*, Milan 2010, p.55

⁴¹ *ibidem*, p.33

8. Jedna z realizacji projektu DN-100 Olivera Schau'a

8. One of Oliver Schau's DN-100 implementation

9. Chairs created from Enzo Mari's models by immigrants

9. Krzesła stworzone na podstawie modeli Enzo Mariego przez imigrantów

10. Cucula organisation's workshop

10. Warsztat organizacji Cucula

jednak dla samego autora było to kluczowe i miało podwójne znaczenie, poza czysto praktycznym i technicznym starał się „<przemycać> sposoby tworzenia bodźców do uwolnienia się od ideologicznych uwarunkowań, standardowych norm, zachowań i gustów”⁴¹. Celowo uproszczona estetyka, podążanie w projekcie tylko i wyłącznie za ergonomią i ekonomicznym wykonaniem pozwoliło stworzyć meble na prawdę dla wszystkich, pozbawione znaczeń, naleciałości historycznych, stylistycznych czy kulturowych, odpowiednie dla każdego, nikomu nie przywołujące żadnych skojarzeń czy to pozytywnych, czy negatywnych.

Na tylnej okładce książki Mari’ego znajdziemy następujący cytat: „Mari ma rację, każdy musi projektować: w rzeczywistości jest to jedyny sposób, aby uniknąć bycia projektowanym”⁴². Cytat zwraca uwagę na ważną kwestię, również w kontekście przestrzeni publicznej i projektowania ogólnie – jeśli weźmiemy sprawy w swoje ręce, to możemy sami decydować o otaczającej nas przestrzeni. Jeśli będziemy bierni, sami nie podejmujemy żadnych działań, to nie możemy oczekiwać, że zmiany spełnią nasze oczekiwania.

Działalność berlińskiej organizacji Cucula⁴³ pokazała praktyczne zastosowanie idei Enzo Mari’ego. Powołane w 2014 roku stowarzyszenie było (zakończyło działalność w 2018 roku) odpowiedzią grupy twórców i aktywistów na kryzys imigracyjny i sposobem na praktyczną pomoc imigrantom głównie z krajów afrykańskich. Wdrożyli oni w życie ideę Enzo Mari’ego, budując w warsztacie wraz z imigrantami projekty z „autoprogettazione?” i ucząc ich samego rzemiosła na poziomie, na jakim było to pokazane w publikacji. Jak pisał sam twórca idei, przedstawione projekty dają możliwość zbudowania kompletnego wyposażenia standardowego mieszkania. Taki też był cel organizacji Cucula – wypo-

suitable for everyone, evoking no associations to anyone, whether positive or negative.

On the back cover of Mari’s book we find the following quote: “Mari is right, everyone must design: in fact, it is the only way to avoid being designed”⁴². The quote makes an important point, also in the context of public space and design in general – if we take matters into our own hands, we can make our own decisions about the space around us. If we are passive, taking no action ourselves, then we cannot expect change to meet our expectations.

The activities of Berlin-based organisation Cucula⁴³ showed the practical application of Enzo Mari’s ideas. Established in 2014, the association was (ended in 2018) the response of a group of creatives and activists to the immigration crisis and a way to practically help immigrants mainly from African countries. They put Enzo Mari’s idea into practice, building projects with “autoprogettazione?” in the workshop together with immigrants and teaching them the craft itself at the level shown in the publication. As the creator of the idea himself wrote, the projects presented offer the opportunity to build a complete furnishing of a standard flat. This was also the aim of the Cucula organisation – to equip the immigrants, who had very meagre resources with them, with the basic elements necessary for decent living. In addition, it also aimed to teach them new skills and socialise them in a foreign society, which was equally important in terms of potentially shaping a positive future for the immigrants in the new reality.

Thanks to crowdfunding, it was possible to raise the necessary funds to start an educational activity, open a workshop and obtain the necessary materials, which allowed for intensive activities for four years.

Enzo Mari’s work, as well as that of the association Cucula, or projects such as

⁴¹ *ibidem*, s.33

⁴² *ibidem*, tylna okładka

⁴³ <https://www.cucula.org/en/story/> [dostęp: 23.01.2023 r.]

⁴² *ibidem*, back cover

⁴³ <https://www.cucula.org/en/story/> [access: 23.01.2023]

sażenie imigrantów, mających ze sobą bardzo skromne zasoby, w podstawowe elementy niezbędne do przyzwoitego zamieszkiwania. Dodatkowo również celem było nauczenie ich nowych umiejętności i socjalizacja w obcym społeczeństwie, co było równie ważne w kontekście potencjalnego kształtowania pozytywnej przyszłości imigrantów w nowej rzeczywistości.

Dzięki zbiorce crowdfundingowej udało się pozyskać niezbędne środki do rozpoczęcia działalności edukacyjnej, otwarcia warsztatu i pozyskania niezbędnych materiałów, co pozwoliło na prowadzenie intensywnych działań przez 4 lata.

Działalność Enzo Mari⁴⁴, jak i stowarzyszenia Cucula, czy projekty takie jak Mapping San Siro⁴⁴ pokazują, jak stworzenie projektów będących swojego rodzaju instrukcją, przewodnikiem i inspiracją do samodzielnych działań może się sprawdzić. Dodatkowy kontekst pomocy imigrantom, czy celowego pozbawienia pewnych cech kulturowych czy historycznych, pokazuje jak projektowanie może być wielowymiarowe i mieć znaczenie nie tylko w swoim czysto praktycznym wymiarze.

4.6. Kamila Szejnoch. Karuzela, zjeżdżalnia, huśtawka

W Warszawie w 2008 roku na Pomniku Kościuszkowców artystka Kamila Szejnoch zainstalowała huśtawkę. Projekt "Karuzela, zjeżdżalnia, huśtawka" miał na celu nawiązanie zabawnego dialogu z komunistycznymi pomnikami propagandowymi poprzez dodanie współczesnej warstwy różniącej się od ich oryginalnego stylu i funkcji⁴⁵. O znaczeniu wielu z tych pomników dziś zapomniano, część z nich została zniszczona. Niektóre jednak nadal są widoczne na ulicach miast.

⁴⁴ <https://www.mappingsansiro.polimi.it/en/> [dostęp: 3.06.2023 r.]

⁴⁵ *Urban Interventions. Personal Projects in Public Spaces*, red. R. Klanten, M. Hubner, Berlin 2010

Mapping San Siro⁴⁴ show how the creation of projects that are a kind of instruction, guide and inspiration for independent action can work. The additional context of helping immigrants, or deliberately depriving them of certain cultural or historical features, shows how design can be multidimensional and meaningful beyond its purely practical dimension.

4.6. Kamila Szejnoch. Carousel, slide, swing

In Warsaw in 2008, artist Kamila Szejnoch hung a swing on the Kosciuszko Monument. The 'Carousel Slide Swing' project aimed to establish a playful dialogue with communist propaganda monuments by adding a contemporary layer that differs from their original style and function⁴⁵. The significance of many of these monuments is now forgotten and some have been destroyed. Some, however, are still visible on city streets.

In the artist's design, a plastic swing seat was suspended from the long chains. The chains themselves were suspended at a height of 16 metres on a soldier's hand characteristically extended towards the right bank of the Vistula (the competition for the monument was announced under the slogan "...but the most beautiful is our Vistula bank")⁴⁶.

Kamila Szejnoch tames the symbolism of the monument in a very perverse way. She transforms the symbol of a time that many associate negatively into an object of fun. The monument's pathetic form is transformed into a humorous, overscaled swinging structure. The overwhelming, monumental form telling a tragic story is disarmed⁴⁷.

For the author of this work, what is inspiring in the described installation is the

⁴⁴ <https://www.mappingsansiro.polimi.it/en/> [access: 3.06.2023]

⁴⁵ *Urban Interventions. Personal Projects in Public Spaces*, R. Klanten, M. Hubner, (Eds.), Berlin 2010

⁴⁶ W. Głębocki, *Warszawskie pomniki*, Warsaw 1990, s. 104.

⁴⁷ <https://sztukapubliczna.pl/pl/zabawa-i-sztuka-maja-wiele-wspolnego-kamila-szejnoch/czytaj/43> [access: 3.06.2023]

11. Kamila Szejnoch. Carousel, slide, swing

11. Kamila Szejnoch. Karuzela, zjeżdżalnia, huśtawka

W projekcie artystki do długich łańcuchów podwieszono plastikowe siedzisko huśtawki. Same łańcuchy zostały zawieszono na wysokości 16 metrów na charakterystycznie wyciągniętej w stronę prawobrzeżnej Wisły dłoni żołnierza (konkurs na pomnik był ogłoszony pod hasłem „...ale najpiękniejszy jest naszej Wisły brzeg”)⁴⁶.

Kamila Szejnoch w bardzo przewrotny sposób oswaja symbolikę pomnika. Z symbolu czasów, które dla wielu kojarzą się negatywnie, tworzy obiekt służący zabawie. Patetyczna forma pomnika zmienia się w humorystyczną, przeskalowaną konstrukcję huśtawki. Przytłaczająca, monumentalna forma opowiadająca tragiczną historię zostaje rozbrojona⁴⁷.

Dla autora niniejszej pracy w opisanej instalacji inspirujące jest poszukiwanie nieoczywistych rozwiązań, zmiana funkcji zarówno fizycznej, jak i znaczeniowej. Prosty zabieg pomnik – dzieło artystyczne pozbawione właściwie swej funkcji – stało się huśtawką. Jednocześnie zmieniła się warstwa znaczeniowa monumentu, z pompatycznej na humorystyczną i przyjazną.

⁴⁶ W. Głębocki, *Warszawskie pomniki*, Warszawa 1990, s. 104.

⁴⁷ <https://sztukapubliczna.pl/pl/zabawa-i-sztuka-maja-wiele-wspolnego-kamila-szejnoch/czytaj/43> [dostęp: 3.06.2023]

search for non-obvious solutions, a change in both physical and semantic function. With a simple operation, the monument – an artistic work devoid of any practical function – became a swing. At the same time, the semantic layer of the monument has changed, from pompous to humorous and friendly.

4.7. Arno Piroud. Ephemeral Seats

The Ephemeral Seats project creates a surprisingly obvious solution. It uses elements of old dilapidated chairs to create seats where they are lacking in public space. The author combines the uselessness of dilapidated seats with useless elements of public space to create new useful objects.

In a video posted on his YouTube channel, he takes viewers through the entire process of making⁴⁸. Moving around the streets of Paris on his scooter, he invents felled tree trunks. He carries old plastic chair seats on the scooter. Then, on the trunks he finds, he bolts a seat with a backrest to the flat surface of the trunk protruding above the ground us-

⁴⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=LZzpwxY4SQ> [access: 2.05.2022]

12. Siedziska tworzone przez Arno Piroud na ściętych drzewach

12. Seats created by Arno Piroud on felled trees

4.7. Arno Piroud. Ephemeral Seats

Projekt Ephemeral Seats tworzy zaskakująco oczywiste rozwiązanie. Wykorzystuje elementy starych zniszczonych krzesel do stworzenia siedzisk tam, gdzie ich brakuje w przestrzeni publicznej. Autor łączy bezużyteczność zniszczonych siedzisk z bezużytecznymi elementami przestrzeni publicznej, tworząc nowe użyteczne obiekty.

W filmie zamieszczonym na swoim kanale w serwisie YouTube przeprowadza widzów przez cały proces realizacji⁴⁸. Przemieszczając się skuterem po ulicach Paryża, wynajduje ścięte pnie drzew. Na skuterze przewozi stare siedziska plastikowych krzesel. Następnie na znalezionych pniach przykręca przy pomocy wkrętów siedzisko z oparciem do płaskiej powierzchni wystającego nad ziemię pnia. W ten sposób tworzy komfortowe siedziska wzdłuż ulicy.

Sama nazwa projektu – efemeryczne siedziska [tłumaczenie własne autora] sugeruje jego tymczasowość. Autor ma pewnie świadomość, że tak prowizoryczna instalacja nie przetrwa długo w przestrzeni publicznej. Jednak poza czysto praktyczną funkcją warto zwrócić uwagę na pobudzający do myślenia charakter jego twórczości. Odnosi się on do przestrzeni społecznej dyskusji, a nie tylko do fizycznej ingerencji w przestrzeń. Skłania do rozmowy o przeznaczeniu i wykorzystaniu otaczających nas elementów infrastruktury miasta.

4.8. Van Neistat. Kanał Youtube

Van Neistat to amerykański artysta i Youtuber. Zyskał uznanie dzięki współpracy ze swoim bratem, Caseyem Neistatem, przy różnych projektach, na platformie YouTube, czy w popularnym serialu HBO "The Neistat Brothers". Przez wiele lat był również asysten-

ing screws. In this way, he creates comfortable seats along the street.

The very name of the project – Ephemeral Seats – suggests its temporariness. The author is probably aware that such a makeshift installation will not last long in public space. However, beyond its purely practical function, the thought-provoking nature of his work is worth noting. It refers to a space of social discussion, not just a physical intrusion into space. It encourages a conversation about the purpose and use of the surrounding elements of the city's infrastructure.

4.8. Van Neistat. Youtube channel

Van Neistat is an American artist and Youtuber. He has gained recognition through collaborations with his brother, Casey Neistat, on various projects, on the YouTube platform, or in the popular HBO series The Neistat Brothers. For many years, he was also an assistant to American multidisciplinary artist Tom Sachs, whose work blurs the boundaries between art and craft, appreciating imperfections and celebrating the creative process.

Van Neistat's YouTube channel mainly revolves around his passion for creating self-made projects and exploring different forms and creative expression. He shares videos on his channel that showcase his imaginative and often unconventional approach to making and building. Van Neistat's content reflects a commitment to self-reliance, resourcefulness and the idea that anyone can engage in creative endeavours without extensive resources or formal training. His focus on self-made projects is in line with a broader ethos of empowerment and encourages viewers to use their own creativity and resourcefulness to realise their passions and ideas.

Many of the films take us step-by-step through the very process of realising an ob-

⁴⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=LZzpwxxY4SQ> [dostęp: 2.05.2022]

tem amerykańskiego artysty multidyscyplinarnego Toma Sachsa, który w swojej twórczości zaciera granice między sztuką a rzemiosłem, doceniając niedoskonałości i celebrując proces tworzenia.

Kanał Van Neistata na YouTube koncentruje się głównie wokół jego pasji do tworzenia samodzielnie wykonanych projektów oraz odkrywania różnych form i twórczej ekspresji. Na swoim kanale udostępnia filmy, które prezentują jego pomysły i często niekonwencjonalne podejście do tworzenia i budowania. Treści Van Neistata odzwierciedlają przywiązanie do samodzielności, zaradności i idei, że każdy może angażować się w kreatywne przedsięwzięcia bez konieczności posiadania rozległych zasobów lub formalnego szkolenia. Jego skupienie się na samodzielnie wykonanych projektach jest zgodne z szerszym etosem upodmiotowienia i zachęca widzów do wykorzystania własnej kreatywności i zaradności w celu realizacji swoich pasji i pomysłów.

Wiele filmów krok po kroku przeprowadza nas przez sam proces realizacji obiektu, na przykład półki odpornej na duże obciążenia⁴⁹, gdzie prezentuje cały proces, krok po kroku, od listy zakupów i informacji, gdzie można znaleźć dane materiały, przez proces montażu, po wyjaśnianie zasad konstrukcji i decyzji związanych z estetyką. Van Neistat (podobnie jak jego wspomniany wcześniej wieloletni mentor Tom Sachs) docenia i celebruje sam proces twórczy i związane z nim niedoskonałości. Nie dąży do perfekcyjnego wykonania i idealnej estetyki, ważniejszy dla niego jest sam proces pracy, tworzenia, rozwiązywania problemów przy użyciu prostych środków. Na kanale można znaleźć również treści dotyczące procesu kreatywnego, różnych rad dotyczących procesu. Od prozaicznych – jak organizować pracę⁵⁰, po bardziej skomplikowane zagadnienia – przejście w procesie tworzenia od niewinności do do-

ject, for example a heavy-duty shelf⁴⁹, where he presents the entire process step-by-step, from the shopping list and information on where to find the materials, to the assembly process, to explaining construction principles and aesthetic decisions. Van Neistat (like his aforementioned long-time mentor Tom Sachs) appreciates and celebrates the creative process itself and the imperfections involved. He does not strive for perfect execution and ideal aesthetics; more important to him is the process itself of working, creating, solving problems using simple means. The channel also features content about the creative process, different advice about the process. From the mundane – how to organise your work⁵⁰, to more complex issues – the transition in the creative process from innocence to experience⁵¹. On his channel, the creator talks about a certain philosophy of life that guides both his life and his work.

The author of the dissertation found it particularly important to draw Van Neistat's attention to the fact that we can create ourselves, each of us has certain skills and, above all, needs that can be fulfilled ourselves. Neistat also shows that what one does, does not have to be perfect right away, it is important to act, to solve problems, even with very simple means, to focus on the process, to not be afraid to make mistakes, to learn from them and to move on. A similar philosophy of the design process has guided the author of this dissertation in his own creative work.

⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=TxBhEj4HCi4&t=31s> [dostęp: 2.05.2022]

⁵⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=ncZ1mO8mA44> [dostęp: 2.05.2022]

⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=TxBhEj4HCi4&t=31s> [access: 2.05.2022]

⁵⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=ncZ1mO8mA44> [access: 2.05.2022]

⁵¹ <https://www.youtube.com/watch?v=KuM5std0Lpl> [access: 2.05.2022]

świadczenia⁵¹. Twórca mówi na swoim kanale o pewnej filozofii życia, która przyświeca mu zarówno w życiu, jak i w twórczości.

Autorowi dysertacji szczególnie ważne wydało się zwracanie uwagi Van Neistata na to, że sami możemy tworzyć, każdy z nas ma pewne umiejętności, a przede wszystkim potrzeby, które można samemu zaspokajać. Neistat pokazuje również, że to, co się robi, nie musi być od razu perfekcyjne, ważne żeby działać, rozwiązywać problemy, nawet przy pomocy bardzo prostych środków, aby skupić się na procesie, nie bać się popełniać błędów, uczyć się na nich i działać dalej. Podobna filozofia procesu projektowego przyświecała autorowi tej dysertacji we własnej pracy twórczej.

marginesy strony są maksymalnie małe, dobrane odpowiednio do technologii druku, to również pozwoliło na zmniejszenie objętości publikacji

the page margins are as small as possible, chosen in accordance with printing technology, which also made it possible to reduce the volume of the publication

⁵¹ <https://www.youtube.com/watch?v=KuM5std0Lpl> [dostęp: 2.05.2022]

5. Analiza własnych projektów

5.1. Projekty zrealizowane w przestrzeni publicznej w ramach działalności projektowej

W tej części autor w skrócie opisuje wybrane obiekty zrealizowane na przestrzeni ostatnich 7 lat, przed rozpoczęciem pracy nad dysertacją. Projekty były tworzone wraz z Magdą Szwajcowską w ramach działalności Studia No. Poniżej opisane projekty najbardziej odpowiadają zagadnieniom poruszonym w niniejszej pracy. Ich realizacja dała autorowi niezbędne doświadczenie, jak również zainspirowała go do dalszego eksplorowania zagadnień związanych z przestrzenią publiczną.

Archibox – Mikroinstalacje

Jednym z pierwszych projektów, w których autor osobiście zajął się problematyką związaną z przestrzenią publiczną był projekt Mikroinstalacje – zrealizowany w 2016 roku w przestrzeni miejskiej Wrocławia w ramach festiwalu DOFA'16 (Dolnośląski Festiwal Architektury). We współpracy z Muzeum Architektury i ówczesnym kuratorem cyklu Archibox – Michałem Dudą, projektanci zajęli się opracowaniem pomysłów na drobne interwencje architektoniczne w przestrzeni publicznej. W ramach pracy koncepcyjnej opracowanych zostało kilka niewielkich projektów w różnych zaniedbanych lub opuszczonych lokalizacjach. Do realizacji wspólnie wybrano jeden z projektów – rewitalizację zaniedbanego zejścia do rzeki znajdującego

5. Analysis of own projects

5.1. Projects carried out in public spaces as part of project activities

In this section, the author briefly describes a selection of objects realised over the last 7 years, prior to the dissertation. The projects were created together with Magda Szwajcowska as part of the activities of Studio No. The projects described below are most relevant to the issues addressed in this dissertation. Their realisation has given the author the necessary experience, as well as inspiring him to further explore issues related to public space.

Archibox – Microinstallations

One of the first projects in which the author personally addressed issues related to public space was the project Microinstallations – carried out in 2016 in the urban space of Wrocław as part of the DOFA'16 festival (Lower Silesian Festival of Architecture). In collaboration with the Museum of Architecture and the then-curator of the Archibox series, Michał Duda, the designers tackled the development of ideas for small-scale architectural interventions in public space. As part of the conceptual work, several small-scale projects were developed in various neglected or abandoned locations. One project was jointly selected for implementation – the revitalisation of a neglected river descent located at the entrance to Śłodowa Island in the city centre.

się przy wejściu na Wyspę Piaskową w centrum miasta.

Z obserwacji projektantów jasno wynikało, że był to obszar omijany przez ludzi, jednocześnie znajdujący się w ścisłym centrum miasta. Nieużywane schody, będące częścią przedwojennej infrastruktury, niszczały⁵². Nie pełniły już pierwotnej funkcji, ani nie zostały nigdy dostosowane do innej funkcji lub przebudowane. Z analizy autorów projektu wynikało, że jest to miejsce z bardzo dobrą południową ekspozycją z widokiem na rzekę. Bardzo wielu mieszkańców i turystów przechodzi codziennie tuż obok schodów. Oczywistym rozwiązaniem wydawało się stworzenie miejsca do siedzenia, do chwili odpoczynku, do skorzystania z walorów widokowych. Same schody jednak z ergonomicznego punktu widzenia nie miały odpowiednich wymiarów – stopnie były zbyt płytkie i za niskie, aby wygodnie na nich siedzieć. Rozwiązaniem zaproponowanym przez projektantów były proste nadbudowy do schodów, poprawiające ich ergonomię i pełniące rolę dwuosobowego siedziska. Dodatkowo do siedzisk zamontowane zostały oparcia, które położone na schodach, zamieniały proste siedzisko w formę przypominającą leżak. Kąt nachylenia stopni nie nadawał się do siedzenia, ale był odpowiedni do wygodnego oparcia się.

Stworzonych zostało osiem siedzisk. Całość była wykonana z płyt OSB i zabezpieczona farbą zabezpieczającą przed warunkami atmosferycznymi. Całkowity koszt wykonania siedzisk z montażem to około 4000 złotych. Projekt szacowany na dwa miesiące funkcjonowania, ze względu na swoją popularność, został w przestrzeni publicznej Wrocławia na dwa lata, zdemontowano go ze względu na zły stan elementów.

Tymczasowa realizacja w założeniu autorów miała pokazać potencjał miejsca i zainspirować zarządzających tą przestrzenią do podjęcia konstruktywnych działań zmieniających

It was clear from the planners' observations that was an area bypassed by the public while being in the very centre of the city. The disused staircase, part of the pre-war infrastructure was deteriorating⁵². It no longer served its original function, nor had it ever been adapted to another function or rebuilt. From the project authors' analysis, it was clear that this was a site with a very good southern exposure overlooking the river. Very many residents and tourists walk right past the stairs every day. The obvious solution seemed to be to create a place to sit, to rest for a while, to take advantage of the view. From an ergonomic point of view, however, the stairs themselves were not the right size – the steps were too shallow and too low to sit on comfortably. The solution proposed by the designers was simple extensions to the stairs, improving their ergonomics and acting as a two-person seat. In addition, backrests were fitted to the seats, which, when placed on the stairs, turned the simple seat into a form resembling a deckchair. The angle of the steps did not lend itself to sitting, but was suitable for comfortable reclining.

Eight seats were created. The whole was made of OSB and protected by weather-proof paint. The total cost of making the seats, including assembly, was around PLN 4,000. The project was estimated to last two months, but due to its popularity it remained in the public space of Wrocław for two years and was dismantled due to the poor condition of the elements.

The temporary realisation was intended by the authors to show the potential of the place and inspire the managers of this space to take constructive actions to change this space permanently. As written about the project "a lesson to (...) the city in affordable

⁵² <http://www.wroclaw.sarp.org.pl/pl/dofa/15/category/dofa-festiwale-15-przestrzen/archi-box-7-mikroinstalacje> [dostęp: 03.06.2021]

⁵² <http://www.wroclaw.sarp.org.pl/pl/dofa/15/category/dofa-festiwale-15-przestrzen/archi-box-7-mikroinstalacje> [access: 03.06.2021]

tą przestrzeń na stałe. Jak napisano o projekcie „lekcja dla (...) miasta w zakresie niedrogiego planowania urbanistycznego”⁵³ [a lesson to their city in affordable urban planning]. Zdaniem autorów swoiste prototypowanie przestrzeni może być dobrym rozwiązaniem na sprawdzenie rozwiązań projektowych przed podjęciem bardziej kosztownych i czasochłonnym działań. W tym przypadku rozwiązanie sprawdziło się do tego stopnia, że możliwe byłoby zrealizowanie tych samych siedzisk, ale z innych materiałów i zamontowanie ich w tej lokalizacji na stałe.

No i pięknie

Działaniem bardzo zbliżonym do realizowanych w ramach studiów doktoranckich była seria drobnych spontanicznych interwencji. Na podstawie własnych doświadczeń i potrzeb związanych z przestrzenią miejską użytkowaną przez autorów osobiście zrealizowane zostały trzy projekty poprawiające lub zmieniające charakter danego obszaru:

namalowanie kropek w linii na długiej asfaltowej ścieżce tworzące tor przeszkód urozmaicający monotonną trasę. Namalowano je sprayem od szablonu wyciętego w kartonie (koszt białego sprayu – 28 zł, karton z odzysku);

oświetlenie ciemnej dotychczas ścieżki ułatwia dotarcie do popularnego szczególnie wieczorami miejsca spędzania czasu. Wykonane przy pomocy lamp solarnych Led wbijanych bezpośrednio w miękki grunt wzdłuż ścieżki (koszt 1 lampy – 2,90 zł, razem zamontowano 15 lamp);

zamontowanie huśtawki, podwieszanej do mostu kolejowego, eksponuje zachód słońca i odczarowuje nieprzyjemną przestrzeń pod mostem (deska z odzysku, lina jutowa fi 8 mm, długość 50 m – 48 zł).

Wszystkie interwencje zostały wykonane w jeden dzień. Łączny koszt ich wykonania to

urban planning”⁵³. According to the authors, a kind of prototyping of spaces can be a good solution to test design solutions before taking more costly and time-consuming measures. In this case, the solution worked so well that it would have been possible to realise the same seats but with different materials and install them permanently in this location.

And done

An activity very similar to those carried out as part of the doctoral studies was a series of small spontaneous interventions. Based on the authors' own experiences and needs in relation to the urban space used by the authors personally, three projects were carried out to improve or change the character of an area:

Painting dots in a line on a long asphalt path creating an obstacle course to add variety to a monotonous route. Spray painted from a template cut in cardboard. (Cost of white spray – PLN 28, recycled cardboard);

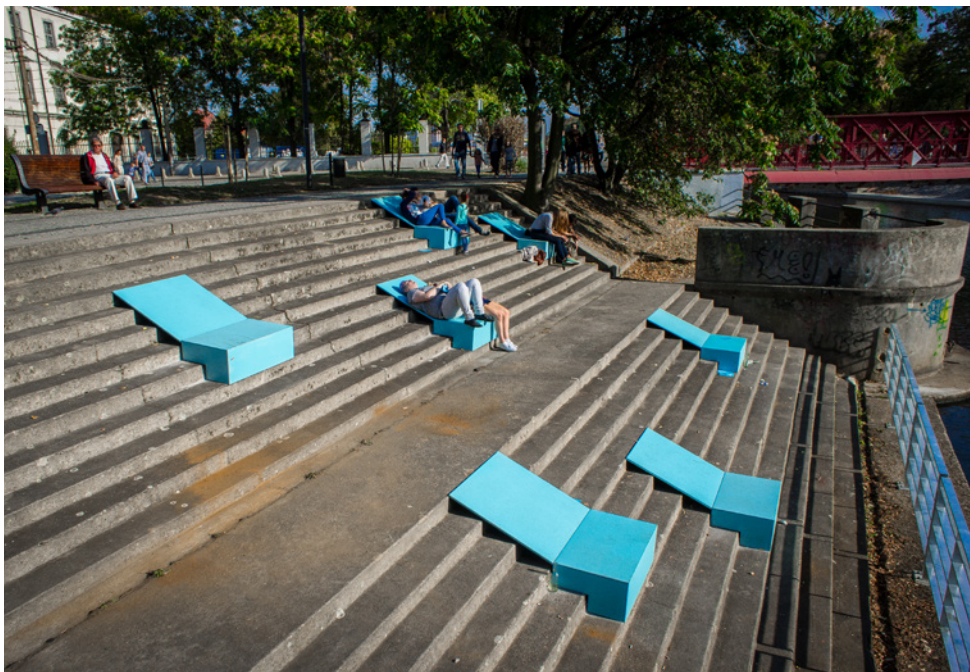
Illuminating the hitherto dark path makes it easier to reach the popular hang out spot, especially in the evenings. Made using solar Led lamps driven directly into the soft ground along the path (cost of 1 lamp – PLN 2.90, 15 lamps in total were installed);

Installing a swing, suspended from the railway bridge, exposes the sunset and disenchant the uninviting space under the bridge. (Reclaimed board, jute rope fi 8 mm, length 50 m – PLN 48).

All interventions were carried out in one day. The total cost of their implementation was around PLN 120. The authors spontaneously reacted to the ills of the areas they used and improved them in a short time, investing little of their own money and time. For the authors, the No and Beautiful project was a kind of test of what can be done quickly, actually without a project, thorough analysis and lengthy

⁵³ <https://www.architecturaldigest.com/gallery/6-architectural-installations-that-reimagine-outdoor-spaces> [dostęp: 03.06.2021]

⁵³ <https://www.architecturaldigest.com/gallery/6-architectural-installations-that-reimagine-outdoor-spaces> [access: 03.06.2021]

13. Projekt Mikroinstalacje zaprojektowany i zrealizowany przez Studio No w 2016 roku

13. Microinstallation project designed and executed by Studio No in 2016

14. Mikroinstalacje – widok pokazujący lokalizację instalacji w związku z wodą

15. Mikroinstalacje – siedziska służyły jako leżaki

16. And done – swing under the railway bridge with a view of the sundown

16. No i pięknie – huśtawka zawieszona na moście kolejowym z widokiem na zachód słońca

17. And done – siatkom path painted on asphalt

17. No i pięknie – ścieżka siatkomowa namalowana na asfalcie

18. Poczekalnia – instalacja zrealizowana na popularnym skrzyżowaniu przecinającym wiele tras komunikacji miejskiej i popularnych miejsc spotkań

18. Waiting Room – an installation created at a popular intersection that crosses many public transport routes and popular meeting places

około 120 zł. Autorzy spontanicznie zareagowali na bolączki użytkowanych przez nich obszarów i w krótkim czasie poprawili jakość ich funkcjonowania, inwestując niewielkie własne pieniądze i czas. Projekt No i pięknie był dla twórców swoistym testem, co można zrobić szybko, właściwie bez projektu, gruntownych analiz i długotrwałego przygotowania. Była to również osobista reakcja na spotykane na co dzień problemy związane z realizacją projektów. Trudny proces pozyskiwania finansowania, długotrwałe zbieranie zgód i tworzenie dokumentacji, konieczność sprostania często nieadekwatnym do sytuacji przepisom, powodują zwykle u zainteresowanych poprawą jakości przestrzeni zniechęcenie i rezygnację z prób realizacji. Ścieżka, którą twórcy obrali w tym projekcie miała im samym udowodnić, że można wprowadzić zmiany w skali mikro, upraszczając cały proces i zdając się na spontaniczne działanie.

Poczekalnia

Projekt o większej skali Studio No zrealizowało w 2017 roku na skrzyżowaniu ulic Kazimierza Wielkiego i Ruskiej we Wrocławiu w ramach festiwalu DOFA'17.

Instalacja stanęła na skrzyżowaniu ulic Kazimierza Wielkiego i Ruskiej – w zatłoczonym, bardzo popularnym węźle komunikacyjnym i miejscu, w którym łączą się ciągi piesze. Obiekt zajął niezagospodarowaną i zaniedbaną trójkątną działkę przylegającą do fasady kamienicy i chodnika. Zamysłem projektantów było stworzenie prostej konstrukcji przypominającej wysokie schody lub trybunę, wpisującej się w nietypowy kształt działki. Instalacja ta dała przechodniom przestrzeń do spotkania, spędzenia krótkiego czasu ze znajomymi lub oczekiwania na komunikację miejską.

Projekt został wykonany z tanich płyt drewnopochodnych na drewnianej konstrukcji (bez ingerencji w sąsiedni budynek), specjalnie zabezpieczonej przed warunkami atmosferycznymi i trwale przymocowanej do podłoża. Całkowity koszt instalacji wyniósł 16100 zł i został pokryty ze środków festiwalu.

preparation. It was also a personal reaction to the problems encountered in project implementation on a daily basis. The difficult process of obtaining funding, the lengthy collection of approvals and creation of documentation, the need to meet regulations that are often inadequate for the situation, tend to cause those interested in improving the quality of the space to become discouraged and give up on attempts at implementation. The path the developers took in this project was to prove to themselves that it is possible to make changes on a micro scale by simplifying the whole process and relying on spontaneous action.

Waiting room

A larger-scale project was carried out by Studio No in 2017 at the intersection of Kazimierza Wielkiego and Ruska Streets in Wrocław as part of the DOFA'17 festival.

The installation stood at the intersection of Kazimierza Wielkiego and Ruska Streets – a busy, very popular traffic junction and a place where pedestrian routes connect. The building occupied an undeveloped and neglected triangular plot adjacent to the facade of a tenement house and the pavement. The designers' intention was to create a simple structure reminiscent of a high staircase or grandstand, fitting into the unusual shape of the plot. The installation gave passers-by a space to meet, spend a short time with friends or wait for public transport.

The project was made of low-cost wood-based panels on a wooden structure (without interfering with the neighbouring building), specially protected against the weather and permanently fixed to the ground. The total cost of the installation was PLN 16100 and was covered by the festival.

However, this realisation was associated with significant problems. The late opening date of the installation (October 2017 – forced by the opening date of the festival), the underestimation of the negative impact of users (it was mainly about littering), as well as proce-

Realizacja ta wiązała się jednak ze znacznymi problemami. Późny termin otwarcia instalacji (październik 2017 – wymuszony terminem otwarcia festiwalu), niedoszacowanie negatywnego wpływu użytkowników (głównie chodziło o zaśmiecanie), a także problemy proceduralne (kwestia opłat za użytkowanie terenu, protesty właścicieli kamienicy) sprawiły, że projekt nie zadziałał w tej przestrzeni tak dobrze, jak zaplanowali to projektanci i organizatorzy. Poczekalnia została zdemontowana w lutym 2017 roku. Koszt demontażu wyniósł około 2000 zł, a materiały po demontażu zostały ponownie wykorzystane przez firmę, która zajęła się demontażem instalacji.

W projekcie tym uwidocznił się ważny aspekt niskokosztowych realizacji w przestrzeni publicznej. Po demontażu instalacji zajmowany teren nie powrócił do pierwotnego stanu degradacji, został uporządkowany, utwardzony, zbędna infrastruktura została usunięta, a elewacje, od której przylegała instalacja, częściowo odmalowano. Nie wykorzystano niestety potencjału, jaki projekt bez wątpienia posiadał, ale przynajmniej podstawowe problemy zostały rozwiązane. Ważnym skutkiem projektu było więc zwrócenie uwagi władz na tego typu zapomniane i zaniedbane przestrzenie oraz wymuszenie interwencji. Instalacja uwidoczniła istniejące już wcześniej kłopoty, wzbudzając zainteresowanie swoją formą i zmianą zapomnianej przestrzeni.⁵⁴ Można więc stwierdzić, że Poczekalnia jest doskonałym przykładem prototypowania przestrzeni.

Pizza Project & Amphitheater in Vilnius⁵⁵

Projekt o większym budżecie i realizowany na stałe został stworzony przez Studio No w Wilnie. W 2017 roku na zlecenie Instytutu Adama Mickiewicza projektan-

dural problems (the issue of land use fees, protests from tenement owners) meant that the project did not work as well in this space as the designers and organisers had planned. The waiting room was dismantled in February 2017. The cost of dismantling was around 2,000 PLN and the materials after dismantling were reused by the company that took care of the dismantling of the installation.

The project highlighted an important aspect of low-cost implementation in public space. After the installation was dismantled, the occupied area did not return to its original state of degradation; it was tidied up, paved, redundant infrastructure was removed and the façade to which the installation was adjacent was partially repainted. Unfortunately, the potential that the project undoubtedly had was not realised, but at least the basic problems were solved. An important effect of the project was therefore to draw the attention of the authorities to such forgotten and neglected spaces and to force intervention. The installation has made pre-existing problems visible, generating interest in its form and in changing a forgotten space⁵⁴. It can therefore be said that The Waiting Room is an excellent example of prototyping a space.

Pizza Project & Amphitheater in Vilnius⁵⁵

A project with a larger budget and implemented on a permanent basis was created by Studio No in Vilnius. In 2017, commissioned by the Adam Mickiewicz Institute, the designers went on a study visit to the Justyniszki district. The project was intended to promote Polish designers abroad, but also to tangibly help the residents of a residential district far from the centre that was established in the 1980s. The district has an interesting public space concept. A line of pedestrians meandering through the

⁵⁴ M. Majewski, *Microarchitecture as a Method of Sustainable Shaping Public Space in Cities*, [w:] *Facing Post-Socialist Urban Heritage. Doconf2019 Proceedings*, red. M. Benko, Budapest, 2019, s. 100.

⁵⁵ *Projekt miejski plaster dla dzielnicy Justyniszki w Wilnie*, <https://culture.pl/pl/wydarzenie/projekt-miejski-plaster-dla-dzielnicy-justyniszki-w-wilnie> [dostęp: 21.02.2022].

⁵⁴ M. Majewski, *Microarchitecture as a Method of Sustainable Shaping Public Space in Cities*, [in:] *Facing Post-Socialist Urban Heritage. Doconf2019 Proceedings*, M. Benko (ed.), Budapest, 2019, p. 100.

⁵⁵ *Projekt miejski plaster dla dzielnicy Justyniszki w Wilnie*, <https://culture.pl/pl/wydarzenie/projekt-miejski-plaster-dla-dzielnicy-justyniszki-w-wilnie> [access: 21.02.2022].

ci udali się na wizytę studialną do dzielnicy Justyniszki. Projekt miał służyć promocji polskich projektantów za granicą, ale również w sposób wymierny pomóc mieszkańcom oddległej od centrum dzielnicy mieszkaniowej powstałej w latach osiemdziesiątych. Dzielnica ta posiada interesujące założenie przestrzeni publicznej. Ciąg pieszych lawirujący po całym osiedlu przecina tylko w kilku miejscach drogi samochodów. W ramach tego ciągu zostały stworzone betonowe obiekty o różnych funkcjach. Niestety znaczna ich część nie sprawdziła się w użytkowaniu. Opuszczone i zaniedbane obiekty nie pełnią żadnej funkcji. Dwa z nich architekci ze Studia No postanowili zmodyfikować.

Na podstawie działań partycypacyjnych – rozmów z mieszkańcami osiedla, burmistrzem dzielnicy, wiceprezydentem miasta, po konsultacji projektu z zainteresowanymi na każdym etapie, wspólnych wizjach lokalnych z mieszkańcami Justyniszek, projektanci wytypowali dwa obiekty do przeprowadzenia interwencji. Były to niedziałający amfiteatr – opisane na półkolu betonowe stopnie o wysokości standardowego siedziska z wybetonowanym placem przed widownią i betonową fontannę – od wielu lat nie pełniący swojej funkcji betonowy okrąg z lekkim spadkiem w kierunku środka, podniesiony ponad poziom chodnika o kilkadziesiąt centymetrów.

Założeniem początkowym było, aby realizacje miały charakter stały. Jednocześnie budżet, jakim dysponowali projektanci, nie był znaczący (około 40 000 złotych – koszt pokryty przez Instytut Adama Mickiewicza i Urząd Miasta Wilno). Twórcy mieli świadomość, że kompleksowa przebudowa tego typu budowli wiązałaby się z dużymi kosztami, sięgającym prawdopodobnie nawet kilku milionów złotych. Zdecydowali się na modernizację istniejących obiektów, wykorzystanie ich naturalnych właściwości, zmieniając jednocześnie funkcję na zasugerowaną przez samych mieszkańców w trakcie konsultacji.

Na amfiteatrze zainstalowane zostały cztery prostopadłościowe elementy pełnią-

entire housing estate only crosses the paths of cars in a few places. As part of this, concrete structures with various functions were created. Unfortunately, a large proportion of these have failed in use. Abandoned and neglected, the buildings have no function. The architects from Studio No decided to modify two of them.

On the basis of participatory activities – discussions with the residents of the estate, the mayor of the neighbourhood, the vice-mayor of the city, after consulting the project with stakeholders at every stage, joint site visits with the residents of Justyniszek, the designers selected two objects for intervention. These were the non-functioning amphitheatre – described on a semicircle of concrete steps of the height of a standard seat with a paved area in front of the audience and the concrete fountain – a concrete circle with a slight slope towards the centre, raised above the level of the walker by several tens of centimetres, which has not served its function for many years.

The initial assumption was that the realisations would be permanent. At the same time, the budget available to the designers was not significant (approximately PLN 40,000 – the cost covered by the Adam Mickiewicz Institute and the Vilnius City Hall). The creators were aware that a comprehensive reconstruction of this type of building would involve high costs, probably even reaching several million zloty. They decided to modernise the existing buildings, using their natural features, while changing their function to that suggested by the residents themselves during the consultation.

On the amphitheatre, four cuboidal elements were installed which at the same time serve as seats, loungers or tables (il. 19). On the former fountain, four objects were made consisting of two levels and fitting into the circular shape of the fountain (il. 20).

Both projects were made of the same materials and similarly finished. A welded substructure of galvanised steel profiles was used for the project. The top surface was covered with wooden decking boards and the sides were covered with galvanised sheet metal

ce jednocześnie funkcję siedzisk, leżaków czy stolików (il. 19). Na byłej fontannie wykonano cztery obiekty składające się z dwóch poziomów i wpisujące się w okrągły kształt fontanny (il. 20).

Oba projekty zostały wykonane z tych samych materiałów i podobnie wykończone. Do realizacji użyto spawanej podkonstrukcji ze stalowych ocynkowanych profili. Górna powierzchnia została przykryta drewnianymi deskami tarasowymi, a boczne powierzchnie przykryte ocynkowaną blachą malowaną na kolor grafitowy. Obie tak samo wykończone interwencje miały tworzyć wrażenie spójnego założenia w ramach przestrzeni publicznej całego osiedla. Obiekty były na stałe śrubowane do betonowego podłoża przed montażem bocznych elementów z blachy. Zastosowane materiały i solidny montaż miały zapewniać trwałość i wieloletnie użytkowanie (przy odpowiedniej pielęgnacji na przykład drewnianych desek).

Formy zrealizowanych projektów celowo tworzyły proste obiekty pozostawiające ich użytkownikom możliwość dowolnej interpretacji funkcji. Ze względu na duży przekrój wiekowy użytkowników, wiele potrzeb związanych z tą przestrzenią, zasugerowanych przez samych mieszkańców, projektanci nie chcieli zbyt mocno sugerować, definiować funkcji, a woleli stworzyć obiekty uniwersalne, dające pole do korzystania na wiele sposobów.

Natychmiast po realizacji obiekty zostały zaanektowane przez mieszkańców dzielnicy i użytkowane na wiele sposobów – jako siedziska, miejsca spotkań, miejsca ćwiczeń, opalania się czy jedzenia.

Dzięki takim rozwiązaniom twórcom udało się zmieścić w ograniczonym budżecie, jednocześnie znacznie poprawiając jakość funkcjonowania przestrzeni publicznej dzielnicy, dając mieszkańcom możliwość ponownego korzystania z niej. Kolejny projekt (tym razem dotyczący realizacji stałej, a nie tymczasowej) pokazał, że można skutecznie zmieniać przestrzeń, działając stopniowo, małymi krokami, bez wielkich budżetów i wielkich zmian, a przede wszystkim w sposób przemyślany.

Both interventions, finished in the same way, were intended to create the impression of a coherent establishment within the public space of the entire estate. The objects were permanently bolted to the concrete substrate prior to the installation of the sheet metal side elements. The materials used and the robust installation were intended to ensure durability and many years of use (with proper care of the wooden planks, for example).

The forms of the completed projects deliberately created simple objects leaving their users free to interpret their functions. Due to the large cross-section of the age of the users, the many needs associated with this space, suggested by the residents themselves, the designers did not want to suggest or define too strongly the functions, but preferred to create universal objects, giving room for use in many ways.

Immediately after implementation, the facilities were annexed by the neighbourhood's residents and used in many ways – as seating, meeting places, places to exercise, sunbathe or eat.

Thanks to such solutions, the creators have managed to fit in a limited budget while at the same time significantly improving the quality of the neighbourhood's public space, putting it back in the hands of the inhabitants. Another project (this time involving the implementation of a permanent rather than temporary project) has shown that it is possible to effectively change a space by acting gradually, in small steps, without large budgets and big changes, and above all in a well-considered manner.

5.2. Prototype bench designs as part of a cost and feasibility study of standard public space elements

The Easiest Bench Project

The author of the dissertation undertook to test some of the adopted design solu-

19. Amphitheater – wielofunkcyjne elementy rozmieszczone na nieużywanej betonowej widowni amfiteatru

19. Amphitheater – multi-functional elements arranged on the disused concrete auditorium of the amphitheater

20. Pizza Project – wielofunkcyjne elementy rozmieszczone na nieużywanej betonowej fontannie na planie okręgu

20. Pizza Project – multi-functional elements arranged on a disused concrete fountain on a circular plan

5.2. Prototypy ławek w ramach analizy kosztów i możliwości wykonawczych standardowych elementów przestrzeni publicznej

The Easiest Bench Project

Autor dysertacji podjął się przetestowania części przyjętych rozwiązań projektowych poprzez realizację kilku prototypowych projektów ławek. Ławka, jako podstawowy i najbardziej oczywisty element przestrzeni publicznej zagospodarowanej przez człowieka, była najlepszym przedmiotem do przeprowadzenia takich badań. Poprzez swoją kompleksowość dawała możliwość sprawdzenia różnych rozwiązań konstrukcyjnych, materiałowych, ergonomicznych i kosztowych. Autor wykonał 4 prototypy ławek, starając się wykorzystać maksymalną różnorodność dostępnych materiałów, sposobów ich łączenia i zastosowanych narzędzi. Optymalizował przy tym ilość zastosowanego materiału, aby utrzymać jednocześnie wygodę i odpowiednią wytrzymałość danej ławki. Autor sięgał często po rozwiązania spoza dziedziny małej architektury czy meblarstwa, aby przetestować szeroką gamę rozwiązań, jak również pokazać potencjał pewnych rozwiązań czy materiałów na co dzień niewykorzystywanych do tego typu projektów. Ważne dla autora było również, aby wszystkie zastosowane materiały były łatwo dostępne dla każdego chętnego (na przykład w popularnych marketach budowlanych), a nie tylko w specjalistycznych sklepach czy w zamówieniu hurtowym.

Pominiętym celowo wątkiem był montaż ławek do podłoża. Jest to osobne zagadnienie, które zdaniem autora nie wymagało w tym wypadku testowania. Planowane interwencje miały w większości charakter tymczasowy, więc sposób montażu musiał zapewniać łatwy ich demontaż. Również ławki te były użytkowane okresowo w przestrzeniach wystawienniczych, które nie wymagają trwałego montażu. Nie występuje tam ryzyko kradzieży czy zniszczenia. Pomięcie

tychby implementing several prototype bench designs. The bench, as the basic and most obvious element of man-made public space, was the best subject for such testing. Through its complexity, it offered the opportunity to test various design, material, ergonomic and cost solutions. The author made 4 prototypes of benches, trying to use the maximum variety of available materials, ways of combining them and the tools used. In doing so, he optimised the amount of material used in order to maintain both the comfort and adequate strength of the bench in question. The author often drew on solutions from outside the field of small architecture or furniture, in order to test a wide range of solutions, as well as to show the potential of certain solutions or materials not normally used for this type of project. It was also important to the author that all the materials used should be readily available to everyone (for example in popular DIY shops), and not only in specialised shops or in bulk orders.

A deliberately omitted thread was the mounting of the benches to the ground. This is a separate issue which, in the author's opinion, did not need to be tested in this case. The planned interventions were mostly temporary, so the method of installation had to ensure easy removal. Also, the benches were used periodically in exhibition spaces that do not require permanent installation. There is no risk of theft or damage there. The omission of foundation solutions did not prevent the testing of structural, mounting or weathering solutions.

All constructed prototypes were subjected to the author's own testing or to random users. Two of the five prototypes were presented at exhibitions (exhibition "Empathic design or technological concern for a better tomorrow", exhibition "Bodies in Process", both held in 2022 at the Neon Gallery in Wrocław), where they also served as usable elements in the exhibition space. The author also analysed the manufacturing costs (Table 1-4) and compared them with the popu-

rozwiązań posadowienia nie przeszkadzało w testowaniu rozwiązań konstrukcyjnych, montażowych czy wytrzymałości na warunki atmosferyczne.

Wszystkie skonstruowane prototypy były poddane testom własnym autora bądź przypadkowych użytkowników. Dwa z pięciu prototypów były prezentowane na wystawach (wystawa „Empathic design, czyli technologiczna troska o lepsze jutro” i wystawa „Bodies in Process”, obie wystawy odbyły się w 2022 roku w galerii Neon we Wrocławiu), gdzie również służyły jako elementy użytkowe w przestrzeni wystawienniczej. Autor przeanalizował również koszty wykonania (Tab. 1-4) i porównał je z popularnymi, dostępnymi na rynku modelami ławek stosowanych na zewnątrz (Tab. 5).

Prototyp nr 1

Ławka została wykonana z cegieł perforowanych, opasek kablowych (zwanymi trytkami) i kantówek heblowanych. Użyte zostały następujące ilości i materiały:

- cegła klinkierowa o wymiarach 250 x 120 x 65 mm, 8 sztuk;
- opaski kablowe 290 mm;
- kantówki heblowane 20 x 40 x 1000 mm, 4 sztuki;
- kliny montażowe drewniane, 8 sztuk.

lar commercially available models of benches used outdoors (Table 5).

Prototype No. 1)

The bench was made of perforated bricks, cable ties (known as trusses) and hewn squared timbers. The following quantities and materials were used:

- Clinker bricks measuring 250 x 120 x 65 mm, 8 pieces;
- cable ties 290 mm;
- planed scantlings 20 x 40 x 1000 mm, 4 pieces;
- mounting wedges, 8 pieces.

None of the materials were treated, and there was no need to trim any of the pieces. The only tool used was a hammer, which was used to drive wooden wedges to stabilise the position of the scantlings.

The author decided to use the above materials, knowing their strength as well as their specific dimensions. By selecting them appropriately, the creation of the bench did not require any additional work with the material. This saved the cost of the labour involved in processing them and made the creation process much easier.

A helpful observation made by the author was the fit of the hole in the perforated brick to the section of the scantlings. The hole

Tab. 1. Koszt prototypu nr 1 *Cost of Prototype No. 1*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość sztuk <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
cegła klinkierowa <i>clinker brick</i>	250 x 120 x 60 mm	2,29	8	18,32	https://www.obi.pl
opaski kablowe <i>cable ties</i>	290 mm	16/50 szt. <i>pc.</i>	24	7,68	https://www.obi.pl
kantówki heblowane <i>planed scantlings</i>	20 x 40 x 1000 mm	9,49	4	37,96	https://www.obi.pl
kliny montażowe drewniane <i>mounting wedges</i>	–	31,99/50 szt. <i>pc.</i>	8	5,12	https://www.obi.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembling</i>	25,32/godz. <i>h</i>	0.5	12,66	Izba Projektowania Budowlanego*
razem <i>total price</i>				81,74	

* <https://ipb.org.pl/stawka-za-jednostke-nakladu-pracy-j-n-p-w-roku-2023/>

21. Prototyp nr 1 – ławka prezentowana na wystawie „Empathic design, czyli technologiczna troska o lepsze jutro”

21. Prototype No. 1 – bench presented at the exhibition “Empathic design or technological concern for a better tomorrow”

22. Prototype No. 1 – Detail of setting of
scantlings in brick holes

22. Prototyp nr 1 – detal osadzenia
kantówek z otworach cegły

23. Prototype No. 1 – the bench also
served as a publication rack by moving
a row of bricks further inland

23. Prototyp nr 1 – ławka służyła
również jako stojak na publikację, dzięki
przesunięciu rzędu cegieł w głąb

Żaden z materiałów nie został poddany obróbce, nie było potrzeby przycinania którekolwiek z elementów. Jedynym użytym narzędziem był młotek, który posłużył do wbicia klinów drewnianych, aby ustabilizować położenie kantówek.

Autor zdecydował się na zastosowanie powyższych materiałów, znając ich wytrzymałość, jak również specyficzne wymiary. Dzięki odpowiedniemu ich dobraniu stworzenie ławki nie wymagało żadnej dodatkowej pracy z materiałem. Pozwoliło to zaoszczędzić na kosztach związanych z pracą przy ich obróbce i znacznie ułatwiło proces tworzenia.

Pomocną obserwacją dokonaną przez autora było spasowanie otworu w cegle perforowanej do przekroju kantówek. Otwór w cegle pozwolił na osadzenie kantówek, tworzących siedzisko, w sposób zapewniający ich dużą wytrzymałość na zginanie. Kantówki zostały ustawione w otworach perforacji dłuższym bokiem przekroju poprzecznego prostopadle do podłoża. Cztery cegły ustawione kolejno jedna na drugiej, przylegając bokami o wymiarach 250 x 60 mm, połączone zostały przez otwory perforacji trytkami. Takie dwa elementy utworzyły nogi ławki o wysokości 480 mm, szerokości 60 mm i głębokości 250 mm. Cztery kantówki włożone w cztery kolejne otwory w ceglach w poziomie utworzyły stabilne siedzisko. Otwory w ceglach, ze względu na technologię wykonania, mają różnej wielkości otwory, różnice wynoszą około 2 mm, nie mają także one identycznego przekroju co kantówki, różnica wielkości wynosi również około 2 mm. Z tego też powodu zostały użyte kliny montażowe. Zostały one wbite przy pomocy młotka w szczeliny między kantówką a otworem. W ten sposób połączono trwale siedzisko z kantówek z nogami z cegieł.

W tym prototypie autorowi udało się użyć do stworzenia ławki materiałów nie stosowanych powszechnie w małej architekturze. Surowe materiały, takie jak cegły czy kantówki, nie są kojarzone z materiałami wykończeniowymi. Jednakże chropowata struktura niewykończonej cegły, użyta tu jako noga, nie stano-

in the brick allowed the scantlings, forming the seat, to be set in such a way as to ensure their high bending strength. The scantlings were set in the perforation holes with the longer side of the cross-section perpendicular to the ground. Four bricks stacked consecutively on top of each other, with adjacent sides measuring 250 x 60 mm, were connected through the perforation holes by trusses. Such two pieces formed the legs of the bench, 480 mm high, 60 mm wide and 250 mm deep. Four scantlings inserted into four further holes in the bricks horizontally formed a stable seat. The holes in the bricks, due to the manufacturing technology, have different hole sizes, the differences are about 2 mm, also the holes do not have the same cross-section as the scantlings, the size difference is also about 2 mm. For this reason, installation wedges were used. These were hammered into the gaps between the scantlings and the hole. In this way, the seat of the scantlings was permanently connected to the brick legs.

In this prototype, the author managed to use materials not commonly used in small architecture to create a bench. Raw materials such as bricks or squared timbers are not associated with finishing materials. However, the rough texture of the unfinished brick, used here as a leg, was not an obstacle, and the hewn squared timber used in the seat had a sufficiently finished edge to not cause discomfort.

It was also important to the author to create an ergonomic piece of furniture without having to adjust the materials in any way. The length of the scantlings determined the dimension, which ultimately approximated the standard length of a two-seater bench. The brick, as a modular element, offered the possibility of adjusting the dimension by using the appropriate number of bricks. Joining the elements using cable ties and wooden wedges created a sufficiently stable connection, while at the same time without the need to additionally drill or notch the elements. Such solutions saved considerable time costs. It also demonstrates

wiła przeszkody, a heblowane kantówki użyte w siedzisko miały wystarczającą wykończoną krawędź, aby nie powodować dyskomfortu.

Ważne dla autora było również stworzenie ergonomicznego mebla bez konieczności jakiegokolwiek dostosowywania materiałów. Długość kantówek zdeterminowała wymiar, który ostatecznie zbliżony jest do standardowej długości dwuosobowej ławki. Cegła, jako element modułowy, dawała możliwość dostosowania wymiaru poprzez zastosowania odpowiedniej ilości cegieł. Łączenie elementów przy pomocy opasek kablowych i drewnianych klinów stworzyło wystarczająco stabilne połączenie, jednocześnie bez potrzeby dodatkowo nawiercania czy nacinania elementów. Takie rozwiązania pozwoliło na znaczne zaoszczędzenie kosztów związanych z czasem pracy. Pokazuje również, że można stworzyć funkcjonalny produkt bez potrzeby znajomości zaawansowanych technologii i bez wykorzystywania skomplikowanych narzędzi.

Prototyp nr 2

Kolejna ławka została wykonana w zupełnie inny sposób. Jej struktura była jednorodna, wykorzystano tylko jeden materiał. Został on tym razem poddany obróbce. Całość została połączona przy pomocy bandy, bez użycia żadnych innych łączy typu klej czy gwoździe. Do wykonania ławki autor wykorzystał:

- płytę OSB 18 mm;
- bandę.

that it is possible to create a functional product without the need for advanced technology and without using complicated tools.

Prototype No. 2

The next bench was made in a completely different way. Its structure was homogeneous, only one material was used. It was treated this time. The entire structure was connected by means of a band, without using any other connections such as glue or nails. To make the bench, the author used:

- 18 mm OSB;
- banda.

Keeping in mind the optimum use of material, the author laid out the bench components in such a way as to use exactly half of a standard OSB board – 1250 x 1250 mm, without any waste. The board was cut using a handheld wood saw. Using a ruler and carpenter's pencil, the cutting lines were drawn, and the formats were then cut according to these lines (OSB is easily machinable due to its structure). The seat, the two rectangles serving as legs and the seat support, mounted perpendicular to its plane, were cut. Once the elements were properly aligned with each other, the whole was clamped with a bandage in several planes: seat with longitudinal support, bench legs with seat, support with legs.

The final result was a bench with the following dimensions: length 1000 mm, depth 400 mm, height 450 mm. The ba-

Tab. 2. Koszt Prototypu nr 2 Cost of Prototype No. 2

nazwa name	specyfikacja details	cena jednostkowa (zł) unit price	ilość quantity	cena razem (zł) total price	źródło source
plyta OSB OSB board	1250 x 1250 mm, 18 mm	99,99/m ²	1,56	155,98	https://www.obi.pl
banda strap	12 mm	84,14/ 1000 m	17,6	1,48	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
zapinki druciane wire fasteners	-	113,00/ 1000 szt pc.	8	0,90	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
koszt czasu pracy cost of labour time	cięcie płyty, montaż board cutting and assembly	25,32/ 1 godz. h	3	75,96	Izba Projektowania Budowlanego
razem total price				234,32	

24. Prototyp nr 2

24. Prototype No. 2

25. Prototyp No. 2

25. Prototyp nr 2

26. Prototyp No. 2 – detail of connecting corner with strap

26. Prototyp nr 2 – detal łączenia narożnika bandą

27. Prototyp nr 2 – testy wytrzymałościowe wykonywane przez autora

27. Prototype No. 2 – endurance tests performed by the author

28. Prototyp nr 2 – detal łączenia narożnika bandą

28. Prototype No. 2 – detail of connecting corner with strap

Pamiętając o optymalnym wykorzystaniu materiału, autor tak rozplanował elementy ławki, aby zużyć dokładnie połowę standardowej formatki OSB – 1250 x 1250 mm, bez żadnych odpadów. Płyta została pocięta przy pomocy ręcznej piły do drewna. Przy pomocy linijki i ołówka stolarskiego rozrysowane zostały linie cięcia, a następnie zgodnie z tymi liniami docięto formatki (płyta OSB ze względu na swoją strukturę łatwo poddaje się obróbce). Docięte zostały siedzisko, dwa prostokąty służące za nogi i wspornik siedziska, montowany prostopadle do jego płaszczyzny. Po odpowiednim ułożeniu elementów ze sobą, całość została zaciśnięta bandownicą przy pomocy taśmy w kilku płaszczyznach: siedzisko z podłużnym podparciem, nogi ławki z siedziskiem, podparcie z nogami.

Ostatecznie powstała ławka o następujących wymiarach: długość 1000 mm, głębokość 400 mm, wysokość 450 mm. Zostały w ten sposób spełnione podstawowe wymogi dotyczące wygody użytkowania. Osiągnięto również odpowiednią stabilność konstrukcji, co zostało sprawdzone przez autora.

W tym projekcie autorowi udało się osiągnąć satysfakcjonujące wyniki, jeśli chodzi o użycie materiału. Użyto najtańszego na rynku materiału posiadającego cechy użytkowe odpowiednie na zewnątrz. Wykorzystano go maksymalnie optymalnie – bez żadnych odpadów. Wymiar ławki został dopasowany do wymiarów standardowej płyty (1250 x 2500 mm), co jednocześnie spełnia podstawowe wymogi ergonomii. Obróbka materiałów była minimalna, przy użycie prostych ręcznych narzędzi. W porównaniu z poprzednim prototypem materiał został poddany obróbce jednak w stopniu minimalnym i bez angażowania zaawansowanych technologicznie narzędzi, co wymagałoby skorzystania z usług specjalistów lub wykorzystywania drogich urządzeń. Ponownie autor skorzystał z materiału kojarzonego z innymi zastosowaniami, przede wszystkim do tworzenia tymczasowych konstrukcji lub w budownictwie. Jednocześnie prototyp ten najbardziej kojarzy się ze standardowym wyglądem ławki.

requirements for user comfort were thus met. Adequate structural stability was also achieved, which was checked by the author.

In this project, the author managed to achieve satisfactory results in terms of material use. The cheapest material on the market was used, which has performance characteristics suitable for outdoor use. It was used as optimally as possible – without any waste. The dimensions of the bench were matched to the dimensions of a standard slab (1250 x 2500 mm), which at the same time meets the basic requirements of ergonomics. Material processing was minimal, using simple hand tools. Compared to the previous prototype, however, the material was machined minimally and without involving high-tech tools, which would have required the use of specialists or the use of expensive equipment. Once again, the author used a material associated with other applications, primarily for temporary structures or in construction. At the same time, this prototype is most associated with the standard appearance of a bench. By creating obvious associations in this case, the author will more easily encourage the user to use such a bench.

Prototype No. 3

This prototype was also made from the unusual material of sewer pipe. This was the only material used to create the seat. No joining systems were needed. The author used the following elements:

- sewage pipe \varnothing 110 x 315 mm, 2 pieces;
- sewage pipe \varnothing 110 x 1000 mm, 1 pc;
- sewer elbow \varnothing 110, 90°, 2 pieces;
- T-piece \varnothing 100, 90°, 2 pieces.

The pipes were connected together in a suitable way to form a bench. A 1,000 mm long pipe served as the seat. Using channel elbows, the seat was connected to 315 mm long pipes acting as legs. T-pieces fitted to the end of the legs stabilised the bench on the ground, giving horizontal support at the appropriate length. The sewer pipes always

Autor, tworząc w tym przypadku oczywiste skojarzenia, w łatwiejszy sposób zachęci użytkownika do skorzystania z takie ławki.

Prototyp nr 3

Ten prototyp został wykonany także z nietypowego materiału, jakim jest rura kanalizacyjna. Był to jedyny materiał wykorzystany do stworzenia siedziska. Żadne systemy łączenia nie były potrzebne. Autor skorzystał z następujących elementów:

- rura kanalizacyjna Ø 110 x 315 mm, 2 sztuki;
- rura kanalizacyjna Ø 110 x 1000 mm, 1 sztuka;
- kolano kanalizacyjne Ø 110, 90°, 2 sztuki;
- trójnik Ø 100, 90°, 2 sztuki.

Rury zostały w odpowiedni sposób połączone ze sobą, tworząc ławkę. Rura o długości 1000 mm służyła za siedzisko. Przy pomocy kolan kanalizacyjnych siedzisko zostało połączone z rurami o długości 315 mm pełniącymi rolę nóg. Trójniki zamontowane na końcu nóg stabilizowały ławkę na podłożu, dając poziomy podpór na odpowiedniej długości. Rury kanalizacyjne zakończone są zawsze na dwóch różnych końcach różnymi średnicami. Na jednym z końców od środka rury zamontowana jest gumowa uszczelka zapewniająca szczelność rur na łączeniach. Rury należy łączyć przy użyciu specjalnej

terminated at two different ends with different diameters. A rubber gasket is fitted to one end from the centre of the pipe to ensure that the pipes are tight at the joints. Pipes should be joined using a special slip paste or any greasy material that provides adequate slip. The author used butter for this purpose. Once lubricated, the two ends of the pipes could easily be slid into each other. Once dry, the seal provided not only a tight but also a very durable connection. It was virtually impossible to disconnect the pipes using only hand strength.

The author took advantage of the modular nature of the pipe. By selecting the system components appropriately, he created an object suitable for the desired applications.

As far as structural properties are concerned, an important feature of the pipe is its stability; thanks to the circular cross-section, the forces are distributed optimally, both in tension and compression. These properties ensured adequate strength for all components. The tube with a diameter of 110 mm is not a standard seat dimension. However, the circular cross-section ensures adequate comfort.

An important aspect for the developer of this project was the life cycle of the product. All parts used in the prototype could be

Tab. 3. Koszt Prototypu nr 3 *Cost of Prototype No. 3*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
rura kanalizacyjna <i>drain pipe</i>	Ø 110 x 315 mm	13,19/szt <i>pc.</i>	2	26,38	https://www.leroymerlin.pl/
rura kanalizacyjna <i>drain pipe</i>	Ø 110 x 1000 mm	24,99/szt <i>pc.</i>	1	24,99	https://www.obi.pl
kolano kanalizacyjne <i>drain pipe 90° bend</i>	Ø 110, 90°	18,99/szt <i>pc.</i>	2	37,98	https://www.obi.pl
trójnik <i>drain pipe T junction</i>	Ø 100, 90°	25,99/szt <i>pc.</i>	2	51,98	https://www.obi.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/ 1 godz. <i>h</i>	0,5	12,66	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				153,99	

29. Prototyp nr 3

29. Prototype No. 3

30. Prototyp No. 3 – endurance tests performed by the author

30. Prototyp nr 3 – testy wytrzymałościowe wykonywane przez autora

31. Prototyp No. 3

31. Prototyp nr 3

pasty poślizgowej lub jakiegokolwiek tłustego materiału zapewniającego odpowiedni poślizg. Autor użył do tego celu masła. Po nasmarowaniu obu końców można było łatwo wsunąć w siebie dwa końce rur. Po wyschnięciu uszczelka zapewniała nie tylko szczelne, ale również bardzo trwałe połączenie. Rozłączenie rur przy użyciu jedynie siły rąk było praktycznie niemożliwe.

Autor wykorzystał modułowy charakter rury. Odpowiednio dobierając elementy systemu, stworzył obiekt odpowiedni do pożądanych zastosowań.

Jeśli chodzi o właściwości konstrukcyjne, ważną cechą rury jest jej stabilność, dzięki okrągłemu przekrojowi siły rozkładają się optymalnie, zarówno przy rozciąganiu i ścisaniu. Te właściwości zapewniały odpowiednią wytrzymałość wszystkim elementom. Rura o średnicy 110 mm nie jest standardowym wymiarem siedziska. Jednak okrągły przekrój zapewnia odpowiednią wygodę.

Ważnym aspektem dla twórcy tego projektu był cykl życia produktu. Wszystkie części zastosowane w prototypie mogłyby zostać pozyskane z odpadów (rury kanalizacyjne używane do odprowadzania na przykład deszczówki wymienia się co jakiś czas na nowe, mogłyby one wtedy posłużyć do innych celów niż odprowadzanie wody). Również wszystkie elementy można ponownie użyć, zarówno w ich pierwotnych funkcjach (zależnie od stopnia zużycia), jak i do zbudowania podobnych elementów jak te zasugerowane przez autora. Dzięki temu, że nie stosowano żadnych dodatkowych elementów montażowych ingerujących w materiał, nie został on także poddany obróbce, rury zachowały swój pierwotny stan. Dokładnie tak samo sytuacja wygląda z prototypem nr 1 i zastosowanymi tam kantówkami i cegłami.

Zdaniem autora o niskim koszcie możemy mówić również wtedy, kiedy raz zainwestowane pieniądze będą mogły być konsumowane przez długi okres czasu dzięki ciągłemu ponownemu wykorzystywaniu tego samego materiału.

derived from waste (sewer pipes used to drain rainwater, for example, are replaced every so often, and could then be used for purposes other than draining water). Also, all components could be reused, either in their original functions (depending on the degree of wear and tear) or to build similar components to those suggested by the author. Thanks to the fact that no additional assembly elements interfering with the material were used, nor was the material treated, the pipes retained their original state. The situation is exactly the same with prototype No. 1 and the scantlings and bricks used there.

According to the author, we can also speak of low cost when money once invested can be consumed over a long period of time thanks to the continuous reuse of the same material.

Prototype No. 4

The simplest of the designs discussed so far, it does not require any construction knowledge on the part of the creator. Its creation consisted of nothing more than stacking elements on top of each other and connecting them permanently.

To create the bench, the author used:

- 100 x 200 x 600 mm cellular concrete blocks, 4 pieces,
- facade polystyrene 1000 x 500 x 50 mm, 1 unit,
- strap.

Four blocks stacked on top of each other and placed next to each other, the same size block formed a bench 600 mm wide, 200 mm deep and 400 mm high. In addition, in order to improve comfort on the seating surface, the author laid 50 mm thick polystyrene foam cut to size (using a wallpaper cutter). This brought the actual height of the bench to 450 mm. All the elements were connected in several planes by means of a banda, clamped with a tensioner.

Compared to the other prototypes, this design is characterised by its high weight, which, when used in public spaces, can be an advantage. There is no need for additional fix-

Prototyp nr 4

Najprostszy z dotychczas omówionych projektów, nie wymagał od twórcy żadnej wiedzy z dziedziny konstrukcji. Nie wymagał również dodatkowej obróbki. Jego stworzenie polegało jedynie na ułożeniu na sobie elementów i trwałego ich połączenia.

Do stworzenia ławki autor wykorzystał:

- bloczki z betonu komórkowego 100 x 200 x 600 mm, 4 sztuki,
- styropian fasadowy 1000 x 500 x 50 mm, 1 sztuka,
- bandę.

Cztery bloczki ustawione kolejno na sobie i postawione obok drugiego, tej samej wielkości bryły utworzyły ławkę o szerokości 600 mm, głębokości 200 mm i wysokości 400 mm. Dodatkowo, aby poprawić komfort użytkowy na powierzchni siedziska, autor ułożył docięty na wymiar (przy pomocy nożyka do tapet) styropian o grubości 50 mm. Dzięki temu właściwa wysokość ławki wyniosła 450 mm. Wszystkie elementy zostały połączone w kilku płaszczyznach przy pomocy bandy, zaciśniętej naprężaczem.

W porównaniu z pozostałymi prototypami projekt ten charakteryzuje się dużą wagą, co w przypadku zastosowania w przestrzeni publicznej może być zaletą. Nie ma potrzeby dodatkowego przytwierdzenia ławki do podłoża, ponieważ przypadkowe lub celowe przesunięcie, a tym bardziej kradzież elementu, jest zdecydowanie utrudnione.

ing of the bench to the ground, as accidental or intentional displacement, let alone theft of the piece, is definitely hampered.

Again, as in the above-discussed projects, the materials used are not commonly found in street furniture. By reaching into the resources of the construction industry, it was possible to source much cheaper semi-finished materials than those normally found in outdoor furniture.

This design resembles the most common form of spontaneous seating, when the user tries to organise a quick place to sit. Usually it is a few elements that are at hand, for example boxes, bricks, beams, stacked on top of each other to build a high enough structure for sitting. The author's intention was to create a seat in a similar, simple, intuitive way, but maintaining an aesthetic similar to a mass-produced piece of furniture. Here, the author used elements that look more solid and less makeshift than those created ad hoc. The white form with the black lines of the band looks minimalist, the evenly interconnected elements form a homogeneous block, giving the impression of a designed rather than a spontaneously created piece of furniture. Using this prototype as an example, it can be seen that by creating from low-cost materials, without using elaborate detailing or expensive components, it is possible to create an aesthetically pleasing element of public space.

Tab. 4. Koszt Prototypu nr 4 *Cost of Prototype No. 4*

<i>nazwa name</i>	<i>specyfikacja details</i>	<i>cena jednostkowa (zł) unit price</i>	<i>ilość quantity</i>	<i>cena razem (zł) total price</i>	<i>źródło source</i>
beton komórkowy <i>cellular concrete</i>	100 x 200 x 600 mm	6,99/szt <i>pc.</i>	4	27,96	https://www.obi.pl
styropian fasadowy <i>facade polystyrene</i>	600 x 1200 x 50 mm	12,98/m ²	0,72	1,56	https://www.castorama.pl
banda <i>strap</i>	12 mm	84,14/ 1000 m	12,8	1,07	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/ 1 godz. <i>h</i>	1	25,32	Izba Projektowania Budowlanego
razem total price				55,91	

32. Prototyp nr 4

32. Prototype No. 4

33. Prototyp No. 4

33. Prototyp nr 4-

34. Prototyp No. 4

34. Prototyp nr 4

Ponownie jak w wyżej omawianych projektach zastosowane materiały nie są spotykane na co dzień w elementach małej architektury. Sięgając do zasobów branży budowlanej, udało się pozyskać dużo tańsze półfabrykaty niż te standardowo spotykane w przedmiotach na zewnątrz.

Projekt ten przypomina najczęściej spotykaną formę spontanicznego siedziska, kiedy użytkownik próbuje zorganizować sobie szybko miejsce do siedzenia. Zazwyczaj jest to kilka elementów, które są pod ręką, na przykład skrzynki, cegły, belki, ustawiane na sobie, aby zbudować wystarczająco wysoką konstrukcję do siedzenia. Intencją autora było stworzenie siedziska w podobny, szybki, prosty, intuicyjny sposób, jednak zachowując estetykę zbliżoną do seryjnie produkowanego elementu małej architektury. Autor zastosował tu elementy, które wyglądają solidniej i mniej prowizorycznie niż te tworzone ad hoc. Biała forma z czarnymi liniami band wygląda minimalistycznie, równo połączone ze sobą elementy tworzą jednolitą bryłę, sprawiając wrażenie zaprojektowanego, a nie spontanicznie stworzonego przedmiotu. Na przykładzie tego prototypu widać, że tworząc z tanich materiałów, nie stosując wyszukanego detalu czy drogich komponentów, można stworzyć estetycznie wyglądający element przestrzeni publicznej.

5.3. Projects carried out in public space as part of doctoral studies

Easy-to-follow, small-scale interventions in public space are described below. In their implementation, the author applied all the above-defined assumptions and aspects and used previously gained experiences. In these interventions, the creator tried to respond to a wide variety of needs and implement diverse solutions. In the selection of locations and problems, he was mainly guided by his personal observations of his daily use of the space of the city of Wrocław. The space in which he and his loved ones live and whose functioning he analyses on a daily basis. The projects described below provide a diverse and comprehensive case study needed to develop conclusions and instructions for potential authors of similar concepts.

The number of projects described (10 different implementations), in addition to the widest possible range of solutions tested, is also intended to illustrate Cathy Lang Ho's sentence: "As these small but powerful works reproduce and unite, a just and balanced city, the city of all its communities, is born"⁵⁶.

⁵⁶ C.L. Ho, *Spontaneous Interventions: design actions for the common good*, „Architect. The Magazine of the American Institute of Architects”, 2012, no. 04, p. 8

Tab. 5. Koszty zakupu przykładowych ławek na zewnątrz dostępnych na polskim rynku
Purchase costs of sample outdoor benches available on the Polish market

nazwa <i>name</i>	wymiary (mm) <i>dimensions</i>	cena (zł) <i>unit price</i>	źródło <i>source</i>
Drewniana ławka ogrodowa naturalna – Kasja	1180 x 436 x 735	248,00	https://www.edinos.pl/drewniana-lawka-ogrodowa-naturalna-kasja
VidaXL ławka ogrodowa	1100 x 555 x 900	554,99	https://www.vidaxl.pl/e/vidaxl-lawka-ogrodowa-110-cm-lite-drewno-akacjowe/8720286668474.html
Ławka na plac zabaw, skwer st1	1700 x 360 x 450	669,00	https://www.lawkisklep.pl/779-10812-lawka-na-plac-zabaw-skwer-st1.html#/120-kolory-mahon
Ławka parkowa Gladiator	1700 x 590 x 760	790,89	https://www.malaarchitektura.info.pl/produkt/lawka-parkowa-gladiator/
Ławka bez oparcia Frezja	1900 x 390 x 440	1188,00	https://www.stojaknarower.pl/lawki-nierdzewne/685-15995-lawka-bez-oparcia-frezja.html
Ławka Fermob Bellevie bez oparcia	1610 x 410 x 440	4389,00	https://hagea.pl/produkt/lawka-fermob-bellevie-bez-oparcia/carrot/
Ławka bez oparcia Barka	1270 x 690 x 420	4601,00	https://ogrodolandia.pl/nowoczesna-lawka-bez-oparcia-barka

5.3. Projekty zrealizowane w przestrzeni publicznej w ramach studiów doktoranckich

Poniżej opisane są łatwe w wykonaniu, drobne interwencje w przestrzeń publiczną. W ich realizacji autor stosował wszystkie powyżej zdefiniowane założenia i aspekty oraz wykorzystał wcześniej zdobyte doświadczenia. W interwencjach tych twórca starał się odpowiedzieć na wiele różnych potrzeb i wdrożyć zróżnicowane rozwiązania. W doborze lokalizacji i problemów kierował się głównie osobistymi obserwacjami z codziennego użytkowania przestrzeni miasta Wrocławia. Przestrzeni, w której mieszka on i jego najbliżsi, i której funkcjonowanie na codzień analizuje. Poniżej opisane projekty dają zróżnicowane i kompleksowe studium przypadków potrzebnych do opracowania wniosków i instrukcji dla potencjalnych autorów podobnych koncepcji.

Ilość opisanych projektów (10 różnych realizacji), poza możliwie szerokim zakresem przetestowanych rozwiązań, ma również za zadanie zilustrowanie zdania Cathy Lang Ho: „Gdy te małe, ale potężne dzieła rozmnażają się i jednoczą, rodzi się sprawiedliwe i zrównoważone miasto, miasto wszystkich jego społeczności”⁵⁶.

Projekt numer 1 – „Wyśpij się”

Wiele miast boryka się z problemem bezdomności. Ostatnie badanie przeprowadzone w 2019 roku wykazało, że kryzysem bezdomności w Polsce dotkniętych jest ponad trzydzieści tysięcy osób⁵⁷.

Osoby w kryzysie bezdomności stają się częścią krajobrazu miasta, do którego wszyscy jego mieszkańcy się przyzwyczajają. Często obojętnie mijane są osoby leżące na ławkach czy w zaułkach kamienic. Pewien poziom obo-

⁵⁶ *op.cit.*, s. 8

⁵⁷ <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/01/05/bezdomnosc-w-polsce-czy-55-mln-zl-moze-rozwiazac-problem/> [dostęp: 03.06.2021]

Project number 1 – “Get some sleep”

Many cities are facing the problem of homelessness. A recent study in 2019 found that more than thirty thousand people are affected by the homelessness crisis in Poland⁵⁷.

People in crisis of homelessness are becoming part of the city landscape, to which all its inhabitants are becoming accustomed. People lying on benches or in the backstreets of tenements are often passed indifferently. A certain level of indifference is probably also due to the feeling of having no real influence on their fate. The ordinary passer-by feels that he or she has neither the tools nor the opportunity to help such people, and that, after all, that is what the relevant institutions are for. Another reason may be the attitude of the recipients of possible assistance themselves. Among representatives of institutions dealing with people in crisis of homelessness, there is often an opinion that they are distrustful, demanding or pushy⁵⁸.

The Get some sleep project is about trying to help these people in as unobtrusive a way as possible. Through this intervention, the author shows how to also help people living in non-residential places, which they are forced to use in a different way than is common. The author's own observations show that people in crisis of homelessness often use benches to sleep at night. One such situation was documented by the author in the Słowiński Park (il. 36) The bench is not adapted for such a function, although it is definitely a better solution than sleeping on the bare, often cold or wet ground. People sleeping on benches in this way use objects they have with them for head support, often nets filled with hard objects or clothing that has insufficient volume.

⁵⁷ <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/01/05/bezdomnosc-w-polsce-czy-55-mln-zl-moze-rozwiazac-problem/> [access: 03.06.2021]

⁵⁸ *Diagnoza sytuacji osób doświadczających bezdomności na terenie miasta stołecznego Warszawy.* <https://wsparcie.um.warszawa.pl/documents/67381/31589723/Diagnoza+-+Problematyka+Bezdomności+-+Raport+dla+UM+Warszawa+-+27.06.pdf.pdf/3d023374-8a45-fca0-3d25-1a5328b-26d12?t=1656684241034> [access: 03.06.2021]

jętności wynika zapewne też z poczucia braku realnego wpływu na ich los. Zwykły przechodzień uważa, że nie ma narzędzi ani możliwości, aby takim ludziom pomóc, zresztą od tego są stosowne instytucje. Powodem może być również nastawienie samych odbiorców ewentualnej pomocy. Wśród przedstawicieli instytucji zajmujących się osobami w kryzysie bezdomności często pojawia się opinia, że są oni nieufni, roszczeniowi czy natarczywi⁵⁸.

Projekt „Wyśpij się” zakłada podjęcie próby pomocy tym osobom w sposób możliwie nienachalny. Poprzez tę interwencję autor pokazuje, jak w prosty sposób pomóc również osobom zamieszkującym miejsca niemieszkalne, z których zmuszeni są korzystać w sposób inny niż powszechnie przyjęty. Z własnych obserwacji autora wynika, że osoby w kryzysie bezdomności często do spania w nocy wykorzystują ławki. Jedną z takich sytuacji została udokumentowana przez autora w parku Słowiańskim (il. 36). Ławka nie jest dostosowana do takiej funkcji, aczkolwiek jest zdecydowanie lepszym rozwiązaniem niż spania na gołej, często zimnej

The response to this need is an intervention that turns a standard park bench into a more comfortable place to sleep by adding a cushion to it. The cushion was permanently installed on the same bench where the author documented the person sleeping. The cushion at one edge of the seat allows the person to lie down on the bench and rest their head against the cushion.

The author used the following materials for its implementation:

- Cordura, as a cover – a waterproof material that cannot be easily damaged mechanically, thanks to its special weave. It is also very easy to clean thanks to its texture. Cordura is mostly used in specialised sportswear;
- cushion filling – standard cushion filling of polyester fibre trimmed with interlining;
- banda permanently fixed to the bench.

Thanks to the use of such materials, the author has created a cushion that is resistant to weather conditions and damage, solidly permanently mounted to the bench planks. The standard filling of the cushion provides a suitably soft surface and comfort. The cordura was cut to size with scissors and joined around the insert with staples.

⁵⁸ *Diagnoza sytuacji osób doświadczających bezdomności na terenie miasta stołecznego Warszawy*, <https://wsparcie.um.warszawa.pl/documents/67381/31589723/Diagnoza+-+Problematyka+Bezdomności+-+Raport+dla+UM+Warszawa+-+27.06.pdf/pdf/3d023374-8a45-fca0-3d25-1a5328b-26d12?t=1656684241034> [dostęp: 03.06.2021].

Tab. 6. Koszt realizacji projektu „Wyśpij się” Implementation cost of “Get some sleep” project

nazwa name	specyfikacja details	cena jednostkowa (zł) unit price	ilość quantity	cena razem (zł) total price	źródło source
cordura cordura	-	11,12/m ²	0,6	6,67	https://www.allegro.pl
wsad do poszewki strap	450 x 450 mm	5,45/szt.	2	10,90	https://www.allegro.pl
banda cushion filling	12 mm	84,14/ 1000 m	3	0,24	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
zapinki druciane wire fasteners	-	113,00/ 1000 szt pc.	2	0,22	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
zszywki biurowe office staples	-	1,39/1000 szt. pc	15	0,02	https://www.allegro.pl
koszt czasu pracy cost of labour time	montaż assembly	25,32/ 1 godz. h	1,5	37,98	Izba Projektowania Budowlanego
razem total price				56,03	

lub mokrej ziemi. Osoby nocujące w ten sposób na ławkach wykorzystują dla podparcia głowy przedmioty, które mają ze sobą, często siatki wypełnione twardymi przedmiotami lub odzież, która ma niewystarczającą objętość.

Odpowiedzią na tę potrzebę jest interwencja zmieniająca standardową parkową ławkę w wygodniejsze miejsce do spania poprzez dodanie do niej poduszki. Poduszkę zamontowano w sposób trwały na tej samej ławce, na której autor udokumentował śpiącą osobę. Poduszka przy jednej z krawędzi siedziska umożliwiła położenie się na ławce i oparcie głowy o poduszkę.

Autor zastosował do realizacji następujące materiały:

- cordura jako poszycie – wodoodporny materiał, nie dający się łatwo mechanicznie uszkodzić dzięki specjalnemu splutowi. Jest również bardzo łatwa w czyszczeniu dzięki swojej fakturze. Cordura stosowana jest najczęściej w specjalistycznej odzieży sportowej;
- wsad do poduszki – standardowe wypełnienie poduszki z włókien poliestrowych obszytych flizeliną;
- banda do zamocowania na trwałe do ławki.

Dzięki zastosowaniu takich materiałów autor stworzył poduszkę odporną na warunki atmosferyczne i uszkodzenia, solidnie na trwałe zamontowaną do desek ławki. Standardowe wypełnienie poduszki zapewnia odpowiednio miękką powierzchnię i komfort użytkownika. Cordura została docięta na wymiar nożyczkami i połączona dookoła wsadu zszywkami.

„Wyśpij się” jest inspirowany pracą Krzysztofa Wodiczki „Homeless Vehicle” (il. 35) zrealizowaną przez niego w latach osiemdziesiątych w Nowym Jorku. W odpowiedzi na narastający kryzys bezdomności w mieście, Wodiczko stworzył, w konsultacji z bezdomnymi, metalowy pojazd na kółkach będących jednocześnie miejscem spania i wózkiem na zbierane przez jego właściciela puszki i butelki. Ten futurystyczny pojazd pomimo swojej funkcjonalności miał przede wszystkim zwrócić uwagę

“Get some sleep” is inspired by Krzysztof Wodiczko's work *Homeless Vehicle* (il. 35), realised by him in the 1980s in New York. In response to the growing crisis of homelessness in the city, Wodiczko created, in consultation with the homeless, a metal vehicle on wheels that is both a place to sleep and a trolley for the cans and bottles its owner collects. Despite its functionality, this futuristic vehicle was primarily intended to draw the attention of passers-by to the problem with what Wodiczko called “scandalous functionalism”⁵⁹.

Through a simple intervention the project draws attention to the presence of people in crisis of homelessness in the city, as in Wodiczko's work. A problem that many try not to see can easily be tamed. With minimal effort, if we do not do harm to others in the process. But to solve it is much more difficult and here indeed institutional support is necessary.

It is not, of course, a long-term and definitive solution, but it improves at least a minimum of comfort, and it takes a minimum of work and money to make this facility. It works not only on a functional level, but also on a social level. On the one hand, it gives homeless people the feeling that they are noticed and someone is thinking about them. On the other hand, it shows city users, as well as the managers of this space, the problem of inclusivity in the city. The sleeping bench is intended as a reminder that the city as a comprehensive place should provide conditions for all its users. It is a kind of signal, an exclamation mark in public space.

It is noteworthy that the first cushion installed was stolen, which can be interpreted as evidence of its usefulness. The next one was installed more permanently.

Project number 2 – “Let's meet”

In the space of Wrocław, as well as in many cities remembering the times of the Cold War, one can find objects differing in form from

⁵⁹ <https://www.gsd.harvard.edu/exhibitions/krzysztof-wodiczko-homeless-vehicle/> [access: 16.02.2023]

przechodniów na problem, który Wodiczko nazywał „skandalicznym funkcjonalizmem”⁵⁹.

Projekt „Wyśpij się” poprzez prosty zabieg zwraca uwagę na obecność osób w kryzysie bezdomności w mieście, podobnie jak praca Wodiczki. Problem, którego wielu stara się nie widzieć, łatwo można oswoić. Przy minimalnym wysiłku, jeśli nie czynimy przy tym szkody innym. Na prawdę rozwiązać jest go dużo trudniej i tu rzeczywiście wsparcie instytucjonalne jest konieczne.

Nie jest to oczywiście rozwiązanie długofalowe i ostateczne, ale poprawia chociaż w minimalnym stopniu komfort, a wykonanie tego obiektu wymaga minimalnego nakładu pracy i pieniędzy. Działa nie tylko na poziomie funkcjonalnym, ale również społecznym. Z jednej strony daje osobom bezdomnym poczucie, że są zauważeni i ktoś o nich myśli. Z drugiej strony pokazuje użytkownikom miasta, jak również zarządzającym tą przestrzenią, problem inkluzywności w mieście. Ławka do spania ma przypominać, że miasto jako kompleksowy twór powinno zapewniać warunki do funkcjonowania wszystkim jego użytkownikom. Jest pewnego rodzaju sygnałem, wykrzyknikiem w przestrzeni publicznej.

⁵⁹ <https://www.gsd.harvard.edu/exhibitions/krzysztof-wodiczko-homeless-vehicle/> [dostęp: 16.02.2023]

those normally found in public spaces or green areas of cities. Often these are remnants of old infrastructure, no longer fulfilling their original function. A similar situation applies to the emergency exits and air intakes from the basements of many post-war residential buildings in Wrocław⁶⁰. In these buildings, the basements were additionally intended to serve as shelters, so the construction of special additional exits and air intakes was necessary to ensure that people could stay there. Characteristic concrete buildings on a square plan, covered with an envelope roof that obscured the hole in the ground providing ventilation can be found on many housing estates. Some of them are out of use, the ducts have been poured with cement and the open spaces between the concrete walls covered with metal mesh.

Interestingly, these facilities are often located in public spaces between blocks of flats. Located on lawns or paved squares, they are easily accessible and highly visible to the surrounding tenants. For the installation, the author chose an object located on Górnickiego Street, between two blocks of

⁶⁰ <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,straz-pozarna-sprawdza-schrony-we-wroclawiu-zostalo-z-nich-niewiele,wia5-3266-64134.html> [access: 10.11.2021]

35. Homeless vehicle, projekt Krzysztofa Wodiczki

35. Homeless vehicle, Krzysztof Wodiczko's project

Warto zwrócić uwagę, że pierwsza zamontowana poduszka została skradziona, co można zinterpretować jako dowód na jej przydatność. Kolejna została zamontowana w sposób bardziej trwały.

Projekt numer 2 – „Spotkajmy się”

W przestrzeni Wrocławia, jak również wielu miast pamiętających czasy zimnej wojny, można znaleźć obiekty odstające swoją formą od standardowo spotykanych w przestrzeni publicznej lub zielonej miast. Często są to pozostałości starej infrastruktury, niepełniającej już dziś swojej pierwotnej funkcji. Podobna sytuacja dotyczy wyjść awaryjnych i czerpni powietrza z piwnic wielu powojennych budynków mieszkalnych Wrocławia⁶⁰. W obiektach tych piwnice miały dodatkowo pełnić funkcję schronów, aby zapewnić możliwość przebywania tam osób, budowa tych specjalnych dodatkowych wyjść i czerpni była konieczna. Charakterystyczne betonowe budowle na planie kwadratu, przykryte kopertowym dachem, który przysłaniał otwór w gruncie zapewniający wentylację, można odnaleźć na wielu osiedlach. Część z nich jest wyłączona z użytkowania, kanały zostały zalane cementem, a wolne przestrzenie między betonowymi ściankami zastąpione metalową siatką.

⁶⁰ <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,straz-pozarna-sprawdza-schrony-we-wroclawiu-zostalo-z-nich-niewiele,wia5-3266-64134.html> [dostęp: 10.11.2021]

flats set parallel to each other and perpendicular to the street, providing good access to the object both directly from the building and from the pavement. These facilities have adequate dimensions (720 mm height). And it was these dimensions that immediately suggested a new function to the author. The dimensions of the object resemble a standard table, the location suggests a place for tenants to meet together. However, this is an association that, judging by the condition of the object, no one has come up with so far. Consequently, the author saw his role in this case as suggesting a new function. A function that deviates from the one adopted by the creator. The task seems straightforward, as a suitable object already exists. Therefore, the intervention created a tablecloth to cover the tabletop surface, which in this case was the envelope roof over the scoop. The roof has a minimal slope (required in this case to drain rainwater from its surface), which does not impede its use. The only materials used to create the tablecloth were:

- yellow checkered oilcloth – a distinctive waterproof material used in bars to cover tables both inside and outside;
- banda, as in the above-described design, to permanently fix the cladding to the air intake.

The entire roof was covered with oilcloth and, as befits a tablecloth covering a table, the oilcloth hung several centimetres below the

Tab. 7. Koszt realizacji projektu „Spotkajmy się” *Implementation cost of “Let’s meet” project*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
cerata <i>oilcloth</i>	3000 x 3000 mm (w dwóch kawałkach) <i>(in 2 pieces)</i>	12,86/m ²	11,2	144,0	https://www.allegro.pl
banda <i>strap</i>	12 mm	84,14/1000 m	12,5	1,00	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
zapinki druciane <i>wire fasteners</i>	-	113,00/1000 szt. <i>pc.</i>	1	0,11	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/1 godz. <i>h</i>	1	25,32	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				170,43	

36. Osoba w kryzysie bezdomności śpiąca na ławce w Parku Słowiańskim

36. Person in homelessness crisis sleeping on a bench in Słowiański Park

37. Zrealizowany projekt "Wyśpij się"

37. Implemented "Get some sleep" project

39. „Wyśpij się” – montaż na docelowej ławce

39. “Get some sleep” – Installation on the bench

38. „Wyśpij się” – przygotowywanie materiału, pierwszy prototyp (skradziony)

38. “Get some sleep” – Preparation of material, first prototype (stolen)

40. „Wyśpij się” – montaż na docelowej ławce, pierwszy prototyp (skradziony)

40. “Get some sleep” – Installation on the bench, first prototype (stolen)

41. „Wyśpij się” – montaż na docelowej ławce, pierwszy prototyp (skradziony)

41. “Get some sleep” – Installation on the bench, first prototype (stolen)

Co ciekawe obiekty te często znajdują się w przestrzeniach publicznych pomiędzy blokami mieszkalnymi. Zlokalizowane na trawnikach lub wybetonowanych placach, łatwo dostępne i dobrze widoczne dla okolicznych lokatorów. Na potrzeby instalacji autor wybrał obiekt zlokalizowany na ul. Górnickiego, pomiędzy dwoma blokami mieszkalnymi ustawionymi równoległe do siebie i prostopadle do ulicy, zapewniając dobry dostęp do obiektu zarówno bezpośrednio z budynku, jak i z chodnika. Te obiekty posiadają odpowiednie wymiary (wysokość 720 mm). I właśnie te gabaryty od razu zasugerowały autorowi nową funkcję. Wymiarami obiekt przypomina standardowy stół, lokalizacja sugeruje miejsce wspólnych spotkań lokatorów. Jest to jednak skojarzenie, na które, jak można sądzić po stanie obiektu, nikt do tej pory nie wpadł. W związku z czym autor widział w tym przypadku swoją rolę jako sugerującego nową funkcję. Funkcją odbiegającą od tej przyjętej przez twórcę. Zadanie wydaje się proste, gdyż odpowiedni obiekt już istnieje. Dlatego też w ramach interwencji stworzony został obrus nakrywający powierzchnię blatu, którą w tym przypadku był kopertowy dach nad czerpnią. Dach posiada minimalny spadek (wymaganym w tym wypadku w celu odprowadzenia z jego powierzchni wody opadowej), co nie utrudnia korzystania z niego. Do stworzenia obrusu zastosowane zostały jedynie:

- żółta cerata w kratę – charakterystyczny materiał wodoodporny stosowany w lo-

surface of the roof. The band was clamped onto the oilcloth around the entire side perimeter of the object.

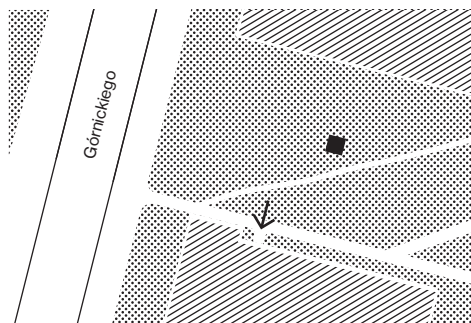
The project refers to the tradition of gatherings on various occasions, such as name days or birthdays, at a table laden with food, always covered with a tablecloth. The author's design treatment is based on these associations, subconscious images, characteristic of the feasting culture. A table covered with a tablecloth, characteristically hanging at the corners, is an image that many of us have in front of our eyes when we think of gathering with friends in our or their home.

The distinctive checkered oilcloth also brings to mind a well-known image from the catering establishments of the communist era. At that time, this cheap, yet waterproof and easy-to-clean material was often used, both in catering establishments and in private homes or flats.

By evoking these associations, the author is trying to encourage, to suggest to the viewers and users of the space the possibility of meeting, of spending free time at an unusual 'table' in the public space. After all, public space is an open-air living room for city dwellers⁶¹.

The project demonstrates that it is often possible to transform a public space by simply changing the area of association, to use exist-

⁶¹ UN-Habitat, *SDG Indicator 11.7.1 Training Module: Public Space. United Nations Human Settlement Programme (UN-Habitat)*, Nairobi 2018

42. Lokalizacja projektu nr 2 – „Spotkajmy się”

42. Location of the project no. 2 – “Let’s meet”

- Realizowany projekt *implemented project*
- ▨ budynek mieszkalny *residential building*
- tereny zielone *green areas*
- ↓ wejście do budynku *building entrance*

5m

- kalach gastronomicznych do nakrycia stołów w środku, jak i na zewnątrz;
- banda, jak w powyżej opisanym projekcie, do zamocowania na stałe ceraty do czerpni.

Cerata został przykryty cały dach a, jak przystało na obrus przykrywający stół, cerata zwisała kilkanaście centymetrów poniżej powierzchni dachu. Banda została zaciśnięta na ceracie po całym bocznym obwodzie obiektu.

Projekt jest nawiązaniem do tradycji spotkań w związku z różnymi okazjami, jak imieniny czy urodziny, przy suto zastawionym stole, przykrytym zawsze obrusem. Zabieg projektowy autora bazuje na tych skojarzeniach, podświadomych obrazach, charakterystycznych dla kultury biesiadowania. Stół przykryty obrusem, charakterystycznie związającym na narożnikach to obraz, który wielu z nas ma przed oczami, gdy myślimy o spotkaniu w gronie znajomych w naszym lub ich domu.

Charakterystyczna cerata w kratę nasuwa również skojarzenia ze znanym obrazem z lokali gastronomicznych epoki PRL-u. Wtedy często wykorzystywano ten tani, a jednocześnie wodoodporny i łatwy w utrzymaniu czystości, materiał i to zarówno w lokalach gastronomicznych, jak i w prywatnych domach czy mieszkaniach.

Przywołując te skojarzenia, autor próbuje zachęcić, zasugerować odbiorcom i użytkownikom przestrzeni możliwość spotkania się, spędzania wolnego czasu przy nietypowym „stole” w przestrzeni publicznej. W końcu przestrzeń publiczna to pokój dzienny dla mieszkańców na świeżym powietrzu⁶¹.

Projekt pokazuje, że często można zmienić przestrzeń publiczną, zmieniając tylko obszar skojarzeń, wykorzystując istniejące już elementy tej przestrzeni pod warunkiem, że mają odpowiednią ergonomię i pokazać ich nieodkrytą potencjał.

ing elements of that space provided they have the right ergonomics and to show their undiscovered potential.

Project No. 3 – “Wait”

Public transport is playing an increasingly important role in cities. It is one of the solutions promoted as being more sustainable, reducing harmful emissions into the atmosphere by reducing the number of combustion vehicles. It also facilitates transport between long distances, without the need to stand in traffic jams or look for parking spaces. Directly related to public transport is the infrastructure around transport, such as bus stops. In cities similar in size to Wrocław, i.e. large conurbations with more than 500,000 inhabitants located in former Eastern Bloc countries, the transport infrastructure is still in the process of being modernised and adapted to the needs of agglomerations. For example, many bus stops do not have shelters for waiting passengers. There are stops without any seats at all, the spaces of these stops being too narrow to accommodate the full-size seats used at other major stops in accordance with all regulations.

At one such stop, on Slaviańska Street, near the junction with Jedności Narodowej Street, the author decided to carry out another intervention. At the long and narrow stop (about 60 metres long and about 2 metres wide), which is an island in the middle of the street, there is no seat. In addition, a fence is located on the pavement, along the island, separating the bus stop from car traffic. The stop is used by many people and is located in the city centre, in a heavily built-up area.

To the author, the need for a seat in this location seemed obvious. Given the specific conditions, which the author assumed made it impossible to place standard benches according to the regulations in such a narrow space, he decided to mount the shallowest possible bench directly on the fence. To build the bench and mount it on the fence, the author used:

- 18 mm OSB board – as a seat and to

⁶¹ UN-Habitat, *SDG Indicator 11.7.1 Training Module: Public Space. United Nations Human Settlement Programme (UN-Habitat), Nairobi 2018.*

43. Nieczynna czerpnia powietrza z piwnicy pełniącej rolę bunkra na jednym z osiedli mieszkaniowych przy ul. Górnickiego

43. A disabled air intake from a basement serving as a bunker in one of the housing estates on Górnickiego Street

44. Zrealizowany projekt „Spotkajmy się”

44. Implemented “Let’s meet” project

45. „Spotkajmy się” – montaż ceraty na czerpni

45. “Let’s meet” – installation of oilcloth on the air intake

46. „Spotkajmy się” – montaż ceraty na czerpni

46. “Let’s meet” – installation of oilcloth on the air intake

48. Zrealizowany projekt
„Spotkajmy się”

47. Implemented "Let's meet" project

47. Zrealizowany projekt
„Spotkajmy się”

Projekt nr 3 – „Poczekaj”

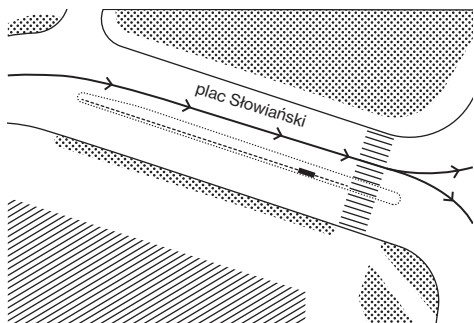
Transport publiczny odgrywa w miastach coraz większą rolę. Jest to jedno z rozwiązań promowanych, jako bardziej zrównoważone, pozwalające zmniejszyć emisję szkodliwych związków do atmosfery poprzez redukcję ilości pojazdów spalinowych. Ułatwia również transport między dużymi odległościami, bez potrzeby stania w korkach czy szukania miejsc parkingowych. Bezpośrednio z transportem publicznym związana jest infrastruktura około transportowa, taka jak na przykład przystanki. W miastach podobnych wielkością do Wrocławia, czyli dużych skupiskach powyżej 500 tysięcy mieszkańców, zlokalizowanych w krajach byłego bloku wschodniego, infrastruktura transportowa jest ciągle na etapie modernizacji i dostosowywania do potrzeb aglomeracji. Na przykład wiele przystanków nie posiada odpowiednich wiat. Zdarzają się przystanki pozbawione jakichkolwiek siedzisk, przestrzenie tych przystanków są zbyt wąskie, aby zgodnie ze wszystkimi przepisami umieścić na nich pełnowymiarowe siedziska, stosowane na innych większych przystankach.

Na jednym z takich przystanków, na ulicy Słowińskiej, przy skrzyżowaniu z ul. Jedności Narodowej, autor postanowił zrealizować kolejną interwencję. Na długim i wąskim przystanku (około 60 metrów długości i około 2 metrów szerokości), będącym wyspą na środku ulicy, nie ma żadnego siedziska. Dodatkowo na chodniku, wzdłuż wyspy, zlokalizowany jest

stiffen the structure;

- band for connecting all the elements together and for mounting on the fence;
- nails – to reinforce the joint between two cut OSB boards;
- signal yellow paint – rubber enamel for the visual finish and moisture protection of OSB.

OSB has been used by the author as the most popular wood-based material for outdoor applications, mainly in construction. It is the cheapest board of its kind. It has a certain degree of water resistance and is very easy to work with. The board was obtained by the author as construction waste. Found by the author in a dumpster, it was probably used as floor protection in a renovated interior. The slab was cut to a depth of 35 cm, which, according to the author, is the minimum seat depth to ensure sufficient comfort for the sitter. The length remained the same as the original dimension of the found slab – 125 cm. To ensure adequate stability of the structure, the author cut a slab of the same length and a depth of 20 cm to be mounted at a 90-degree angle to the seat, this was to ensure stability when the seat is mounted to the fence. The entire bench structure was connected to each other using bands. In addition, the two boards were nailed together for stabilisation. Finally, the OSB boards were painted with yellow chlorine rubber enamel. The enamel was chosen by the author for its properties. It protects very well against atmospheric con-

49. Lokalizacja projektu nr 3 – „Poczekaj”

49. Location of the project no. 3 – “Wait”

- Realizowany projekt *implemented project*
- ⋯ wyspa przystankowa *tram stop island*
- - - balustrada *railing*
- przebieg linii tramwajowej *building entrance*
- ▨ budynek mieszkalny *residential building*
- ⋯ tereny zielone *green areas*

5m

plot odgradzający przystanek od ruchu samochodowego. Z przystanku korzysta wiele osób, jest on zlokalizowany w centrum miasta, w intensywnie zabudowanej dzielnicy.

Autorowi potrzeba umieszczenia siedziska w tym miejscu wydała się oczywista. Mając na uwadze specyficzne warunki, które według przypuszczeń autora uniemożliwiły postawienie standardowych ławek zgodnie z przepisami na tak wąskiej przestrzeni, zdecydował się na zamontowanie możliwie płytowej ławki bezpośrednio na płocie. Do zbudowania ławki i zamontowania jej na płocie autor zastosował:

- płytę OSB 18 mm – jako siedzisko i usztywnienie konstrukcji;
- bandę do połączenia ze sobą wszystkich elementów i do montażu na płocie;
- gwoździe – do wzmocnienia połączenia dwóch dociętych płyt OSB;
- emalię w kolorze żółtym sygnałowym do wykończenia wizualnego i zabezpieczenia przed wilgocią płyt OSB.

Płyta OSB została przez autora zastosowana jako najpopularniejszy materiał drewnopochodny do zastosowań zewnętrznych, głównie w budownictwie. Jest ona najtańszą tego typu płytą. Cechuje się pewnym stopniem wodoodporności i jest bardzo łatwa w obróbce. Płytę udało się autorowi pozyskać jako odpad

conditions as well as mechanical damage and creates a layer of smooth surface, which makes it easy to use. OSB is characterised by its rough surface. As standard, the paint is designed for metal and concrete, but it is equally effective in protecting wood-based boards without altering their properties. The entire structure was suspended from the fence using a banister, at just the right height so that the seat was at 45 cm. The band also provided the opportunity to stiffen the entire structure and stabilise it by clamping it firmly onto the fence. The fence simultaneously serves as a backrest.

Seating, in the author's opinion, is an essential element for the comfortable use of a public space. The benches commonly used in the space are expensive and require specific requirements and regulations to be met, such as, for example, proper foundation in the ground or specific dimensions. The solution used by the author shows how to easily bypass certain difficulties and use the existing infrastructure (in this case the fence separating the bus stop from the road), still providing adequate access to the space, for example for people with disabilities. After all, in truth a seat can be any piece of flat element, suitably rigid, placed at the right height and having a certain depth.

Tab. 8. Koszt realizacji projektu „Poczekaj” *Implementation cost of "Wait" project*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
plyta OSB <i>OSB board</i>	1250 x 350 mm + 1250 x 200 mm	-	0	0	znaleziona na śmietniku
banda <i>strap</i>	12 mm	84,14/ 1000 m	10	0,80	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
zapinki druciane <i>wire fasteners</i>	-	113,00/ 1000 szt <i>pc.</i>	6	0,66	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
emalia <i>enamel</i>	wydajność 12 m ² / l <i>efficiency</i>	55,99/l	0,22	12,32	https://www.obi.pl
gwoździe <i>nails</i>	2 x 40 mm	19,99/kg	4 szt	0,10	https://www.obi.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/ 1 godz. <i>h</i>	3,5	88,62	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				102,50	

50. Wąska wyspa przystankowa bez wiaty i siedzisk

50. Narrow bus stop island without bus shelter or seats

51. Zrealizowany projekt „Poczekaj”

51. Implemented “Wait” project

52. „Poczekaj” w trakcie przygotowywania

52. “Wait” in preparation

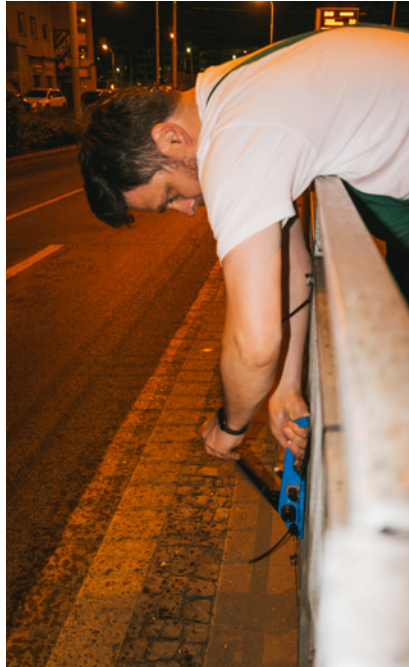
53. „Poczekaj” przed montażem

53. “Wait” right before installation

54. „Poczekaj” w trakcie montażu

54. “Wait” in installation

55. “Wait” in installation

55. „Poczekaj” w trakcie montażu

56. Zrealizowany projekt „Poczekaj”

56. Implemented “Wait” project

57. Projekt „Poczekaj” testowany przez autora

57. “Wait” project tested by its author

58. Projekt „Poczekaj”

58. “Wait” project

z budowy. Znalazona została przez autora na śmietniku, wykorzystywana była prawdopodobnie jako zabezpieczenie podłogi w remontowanym wnętrzu. Płyta docięta została na głębokość 35 cm, według autora jest to minimalna głębokość siedziska zapewniająca wystarczający komfort siedzącemu. Długość pozostała taka jak oryginalny wymiar znalezionej płyty – 125 cm. Dla zapewnienia odpowiedniej stabilności konstrukcji autor dociął płytę o tej samej długości i głębokości 20 cm, która miała być zamontowana pod kątem 90 stopni względem siedziska, miało to na celu zapewnienie stabilności, kiedy siedzisko zostanie zamontowane do płotu. Cała konstrukcja ławki została ze sobą połączona przy pomocy band. Dodatkowo dla ustabilizowania obie płyty zostały połączone ze sobą gwoździami. Na koniec płyty OSB zostały pomalowane żółtą emalią chlorokauczukową. Emalia została dobrana przez autora ze względu na swoje właściwości. Bardzo dobrze zabezpiecza przed warunkami atmosferycznymi, jak również uszkodzeniami mechanicznymi, tworzy warstwę gładkiej powierzchni, co ułatwia korzystanie z siedziska. Płyta OSB charakteryzuje się szorstką powierzchnią. Standardowo farba ta przeznaczona jest do metalu i betonu jednak również skutecznie zabezpiecza płyty drewnopochodne, nie zmieniając jednocześnie ich właściwości. Cała konstrukcja została zawieszona na płocie przy pomocy bandy, na odpowiedniej wysokości tak, aby siedzisko znalazło się 45 cm nad ziemią. Banda również dała możliwość usztywnienia całej konstrukcji i ustabilizowania poprzez mocne zaciśnięcie na płocie. Płot jednocześnie służy jako oparcie.

Siedzisko w opinii autora jest podstawowym elementem, który zapewnia komfortowe korzystanie z przestrzeni publicznej. Powszechnie stosowane w przestrzeni ławki są kosztowne i wymagają spełnienia konkretnych wymogów i przepisów, takich jak na przykład odpowiednie posadowienie w gruncie czy specyficzne wymiary. Zastosowane przez autora rozwiązanie pokazuje jak w prosty sposób ominąć pewne trudności i wykorzystać do tego

Project No. 4 – “Read”

Typography in public spaces is omnipresent. This is not only the case with advertisements that visually clutter urban spaces, which more and more city managers are trying to combat. Letters are present everywhere, where it is necessary to convey additional information to the user, such as the purpose of a building (offices or schools) or rules related to the functioning of a given space (regulations for playgrounds).

The aforementioned transport infrastructure, which is part of the public space, also has an informative role and uses typography for this purpose. At bus stops, there is information about routes, numbering and departure times of individual trams or buses. Despite the increasing use of digital solutions, such as journey planners and departure time apps, there are still many users, especially older users who are not familiar with digital technologies, who use the information provided at bus stops. However, the author's observations show that this information is not presented in a sufficiently clear way. Many older people have difficulty reading the small letters on the timetables. The author himself has been asked on several occasions by older people to help them read a particular timetable. However, it should be remembered that the space for presenting the schedules is limited and the amount of information is very large, so the use of tables with small characters seems understandable.

In response to the problem observed, the author proposed the use of a magnifying magnifying glass, permanently attached by neodymium magnets to the clear PVC boards with which the timetables are covered. The slippery surface of the PVC, as well as the use of magnets on both sides of it, makes it possible to move the magnifying glass to the place of interest for the person wishing to read the timetable.

To implement this intervention, the author used the following materials:

– magnifying glass Ø 90 mm;

istniejącą infrastrukturę (w tym wypadku płot oddzielający przystanek od drogi), zapewniając nadal odpowiedni dostęp do przestrzeni, na przykład dla osób z niepełnosprawnościami. W końcu tak na prawdę siedziskiem może być każdy kawałek płaskiego elementu, odpowiednio sztywnego, umieszczonego na odpowiedniej wysokości i posiadającego pewną głębokość.

Projekt nr 4 – „Przeczytaj”

Typografia w przestrzeni publicznej jest wszechobecna. Nie dotyczy to jedynie reklam, zaśmiecających wizualnie przestrzeń miast, z którymi coraz więcej włodarzy miast stara się walczyć. Litera obecna są wszędzie, gdzie potrzebne jest przekazanie użytkownikowi dodatkowej informacji, takiej jak na przykład przeznaczenie budynku (urzędy czy szkoły), czy zasady związane z funkcjonowaniem danej przestrzeni (regulaminy funkcjonowania placów zabaw).

Wspomniana wcześniej infrastruktura transportowa, będąca elementem przestrzeni publicznej, również pełni rolę informacyjną i posługuje się w tym celu typografią. Na przystankach znajduje się informacja o trasach, numeracji, godzinach odjazdów poszczególnych tramwajów czy autobusów. Pomimo coraz powszechniejszych rozwiązań cyfrowych, takich jak aplikacje do planowania podróży, czy aplikacja do sprawdzania godzin odjazdów, nadal

- yellow vinyl warning tape for mounting the magnifying glass magnets;
- 10 mm x 2 mm cylindrical neodymium magnet – mounted on the other side of the PVC with layouts and taped to the magnifying glass.

The magnifying glass magnifies the text three times, making it possible to read small characters. The ability to move it freely around the entire area of the whiteboard makes it possible to read any part of the presented content in a similar way. In addition, by attaching it to the whiteboard using only magnets, the magnifier can be freely lifted to obtain a better magnification.

A magnifier that is not permanently attached can, of course, be stolen. However, the author felt that this was unlikely; a magnifier is not a valuable or very useful acquisition. However, if someone did decide to steal it, the harm of this occurrence would be low due to the cost and purpose of the item.

In this intervention, the author draws attention to the needs of older people and people with limitations. Apart from the obvious solutions, signalled by the relevant institutions, gradually introduced by the authorities in urban spaces, such as lowering curbs, ramps in places of difficult accessibility and the like, there are still quite a few spheres that are overlooked in adapting them to the requirements of specific user groups. Once again, the

Tab. 9. Koszt realizacji projektu „Przeczytaj” *Implementation cost of “Read” project*

<i>nazwa name</i>	<i>specyfikacja details</i>	<i>cena jednostkowa (zł) unit price</i>	<i>ilość quantity</i>	<i>cena razem (zł) total price</i>	<i>źródło source</i>
<i>lupa powiększająca magnifying glass</i>	<i>Ø 90 mm, powiększenie x 3, magnification x 3</i>	<i>6,90/szt. pc</i>	<i>1</i>	<i>6,90</i>	<i>https://allegro.pl</i>
<i>magnes neodymowy neodymium magnet</i>	<i>Ø 10 x 2 mm</i>	<i>0,70/szt. pc</i>	<i>4</i>	<i>2,80</i>	<i>https://allegro.pl</i>
<i>winyłowa taśma vinyl adhesive tape</i>	<i>50 mm x 33mb</i>	<i>18,50/33mb rm</i>	<i>1m</i>	<i>0,56</i>	<i>https://allegro.pl</i>
<i>koszt czasu pracy cost of labour time</i>	<i>montaż assembly</i>	<i>25,32/1 godz. h</i>	<i>1</i>	<i>25,32</i>	<i>Izba Projektowania Budowlanego</i>
<i>razem total price</i>				<i>35,58</i>	

wielu użytkowników, zwłaszcza starszych, nie obytych z technologiami cyfrowymi, korzysta z informacji zawartych na przystankach. Z obserwacji autora wynika jednak, że informacja ta nie jest prezentowana w wystarczająco czytelny sposób. Wiele osób starszych ma problem z odczytaniem niewielkich liter znajdujących się na rozkładach. Autor sam wielokrotnie był proszony o pomoc przez osoby starsze w odczytaniu danego rozkładu. Należy jednak pamiętać, że przestrzeń do prezentacji rozkładów jest ograniczona, a ilość informacji bardzo duża, stąd zrozumieliśmy wydaje się użycie tabel z drobnymi znakami.

W odpowiedzi na zaobserwowany problem autor zaproponował użycie lupy powiększającej, przymocowanej na stałe przy pomocy magnesów neodymowych do bezbarwnych płyt z PCW, którymi przykryte są tablice z rozkładami. Śliska powierzchnia PCW, jak również zastosowanie magnesów po obu jej stronach, umożliwia przesuwanie lupy w miejsce, które akurat interesuje osobę chcącą odczytać rozkład.

W celu realizacji tej interwencji autor użył następujących materiałów:

- lupy powiększającej fi 90 mm;
- żółtej winylowej taśmy ostrzegawczej do zamontowania magnesów do lupy;
- magnesu neodymowego walcowego 10 mm x 2 mm – zamontowanego z drugiej strony PCW z rozkładami i przyklejonego taśmą do lupy.

Lupa, powiększając tekst trzykrotnie, pozwala odczytać drobne znaki. Możliwość swobodnego przesuwania po całym obszarze tablicy daje szansę zapoznania się w podobny sposób z dowolnym fragmentem prezentowanych treści. Dodatkowo dzięki przymocowaniu jej do tablicy jedynie przy pomocy magnesów można swobodnie podnieść lupę, aby uzyskać lepsze powiększenie.

Lupa, która nie jest przytwierdzona na stałe, może zostać oczywiście skradziona. Autor jednak uważał, że jest to mało prawdopodobne, lupa nie jest cennym ani bardzo użytecznym nabytkiem. Jeśli jednak ktoś postanowiłby ją ukraść, to szkodliwość tego zdarzenia

author tries to show how the ills of public infrastructure elements can be remedied with very simple measures and a small budget

Project No. 5 – “Enter”

In August 2020, the B. Prusa Housing Cooperative announced a tender for the construction of a fence around the estate bounded by Damrota 35-57 – Daszyńskiego 62-70 – Jaracza 25-29 streets in Wrocław⁶². On the basis of the tender awarded, a metal mesh fence around the large area was realised, about 170 centimetres high and with a total length of about 185 metres. The reasons for building the fence are not fully known even to the tenants living on the estate. As the author heard from one resident – “they probably had nothing to spend the money on”. One of the reasons was probably to restrict access to the car park under the blocks for cars belonging to the flat owners in the area. There are few parking spaces under the buildings in the area. While one can understand such a justification, it is already difficult to find a good reason for building a fence next to a green area of about 7,000 square metres⁶³, which was publicly accessible until 2020. It was used by local residents for recreational purposes, by children, dog owners or at least to get to the main street via a shortcut, trodden path.

Important in the context of this realisation was the author’s personal relationship to the area. He lived the first seven years of his life in the tenement house that the fence enclosed. And he himself used to play with his friends from the neighbouring blocks of flats in the now-fenced green area. It was, and still is, the only such large green area in the immediate vicinity that is not a park or school playground. The area has neglected grandstands and steel poles that are remnants of the pitch that existed there. There was also

⁶² <https://www.smprusa.pl/strefa-wykonawcy/> [access: 20.06.2023]

⁶³ Measurements taken with the tool available at geoportal.wroc.pl

będzie niska ze względu na koszt i przeznaczenie tego przedmiotu.

W tej interwencji autor zwraca uwagę na potrzeby osób starszych i osób z ograniczeniami. Poza oczywistymi rozwiązaniami, sygnalizowanymi przez odpowiednie instytucje, stopniowo wprowadzanymi przez władarzy w przestrzeniach miast, jak obniżenia krawężników, pochylnie w miejscach utrudnionej dostępności i tym podobne, pozostaje nadal sporo sfer pomijanych w dostosowywaniu ich do wymogów specyficznych grup użytkowników. Po raz kolejny autor starał się pokazać, jak przy pomocy bardzo prostych środków i niewielkiego budżetu można naprawić bolączki elementów infrastruktury publicznej

Projekt nr 5 – „Wejdz”

W sierpniu 2020 roku Spółdzielnia mieszkaniowa im. B. Prusa ogłosiła przetarg na budowę ogrodzenia wokół osiedla ograniczonego ulicami Damrota 35-57 – Daszyńskiego 62-70 – Jaracza 25-29 we Wrocławiu⁶². Na podstawie rozstrzygniętego przetargu zrealizowano dookoła dużego terenu ogrodzenie z metalowej siatki o wysokości około 170 centymetrów i długości łącznej około 185 metrów. Przyczyny budowy ogrodzenia nie są do końca znane nawet mieszkającym na osiedlu lokatorom. Jak autor usłyszał od jednego z mieszkańców – „prawdopodobnie nie mieli na co wydać pieniędzy”. Jednym z powodów zapewne było ograniczenie dostępu do parkingu pod blokami dla parkujących tam samochodów należących do właścicieli mieszkań z okolicy. Miejsc parkingowym pod budynkami w tym rejonie jest niewiele. O ile można zrozumieć takie uzasadnienie, to trudno jest już znaleźć dobry powód wybudowania ogrodzenia przy okazji terenów zielonych o powierzchni około 7000 metrów kwadratowych⁶³, które do 2020 roku były powszechnie dostępne. Użytkowane było przez okolicznych mieszkańców w celach rekreacyjnych, przez dzieci, właścicieli psów czy

⁶² <https://www.smprusa.pl/strefa-wykonawcy/> [dostęp: 20.06.2023 r.]

⁶³ Pomiary dokonane przy użyciu narzędzia dostępnego na stronie internetowej geoportal.wroc.pl

a bunker under the stands. This additional infrastructure made the area extremely attractive for all kinds of field games for young users. Unfortunately, by restricting access by cars, access to the area was simultaneously restricted for all other users.

The main reason for the fencing phenomenon is the false sense of security that developers sell or that residents of housing estates such as the one at Damrota believe in. However, there are no studies confirming an increase in security by erecting a fence, but there are studies indicating that fenced-off housing estates increase the sense of threat and isolation among its inhabitants⁶⁴.

⁶⁴ Gettoizacja w imię fikcyjnego poczucia bezpieczeństwa. O absurdach zamkniętych osiedli, <https://klubjagiellonski.pl/2021/06/22/gettoizacja-w-imie-fikcyjnego-poczucia-bezpieczenstwa-o-absurdach-zamknietych-osiedli/> [access: 20.06.2023]

59. „Wejdz” – miejsce, z którego autor pozyskał drabinę 59. “Enter” – the place from which the author sourced the ladder

60. „Przeczytaj” – montaż na przystanku

60. “Read” – installation at bus stop

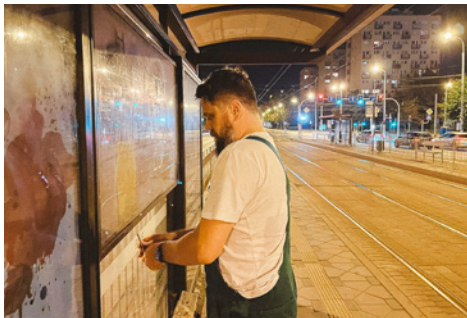

61. „Przeczytaj” – montaż na przystanku

61. “Read” – installation at bus stop

62. „Przeczytaj” – montaż na przystanku

62. “Read” – installation at bus stop

63. Zrealizowany projekt „Przeczytaj”

63. “Read” project implemented

64. Przesuwanie lupy przy pomocy zamontowanych do niej i do PCW magnesów

64. Moving the magnifier with magnets attached to it and to the PVC

65. Przesuwanie lupy przy pomocy zamontowanych do niej i do PCW magnesów

65. Moving the magnifier with magnets attached to it and to the PVC

66. Przesuwanie lupy przy pomocy zamontowanych do niej i do PCW magnesów

66. Moving the magnifier with magnets attached to it and to the PVC

67. Zrealizował projekt „Przeczytaj”

67. “Read” project implemented

choćby w celu dostania się skrótem, wydeptaną ścieżką do głównej ulicy.

Ważny w kontekście tej realizacji był osobisty stosunek autora do tego terenu. W kamienicy, którą ogrodzenie objęło mieszkał pierwszy 7 lat swojego życia. I sam bawił się z kolegami z okolicznych bloków na obecnie ogrodzonym zielonym terenie. Był to i nadal jest jedyny tak duży obszar zielony w najbliższej okolicy, nie będący parkiem czy boiskiem szkolnym. Na tym obszarze znajdują się zaniedbane trybuny i stalowe słupy będące pozostałością po istniejącym tam boisku. Pod trybunami znajdował się również bunkier. Ta dodatkowo infrastruktura sprawiała, że teren był i jest niezwykle atrakcyjny do prowadzenia wszelkiego rodzaju zabaw terenowych dla młodych użytkowników. Niestety, ograniczając dostęp samochodów ograniczono jednocześnie dostęp do tego terenu wszystkim innym użytkownikom.

Głównym powodem fenomenu grodzienia się jest złudne poczucie bezpieczeństwa, jakie sprzedają deweloperzy lub w które wierzą mieszkańcy takich osiedli, jak to przy Damrota. Jednak brak badań potwierdzających zwiększenie się bezpieczeństwa poprzez postawienie płotu, istnieją za to badania wskazujące na to, że grodzone osiedla zwiększają poczucie zagrożenia i izolacji wśród jego mieszkańców⁶⁴.

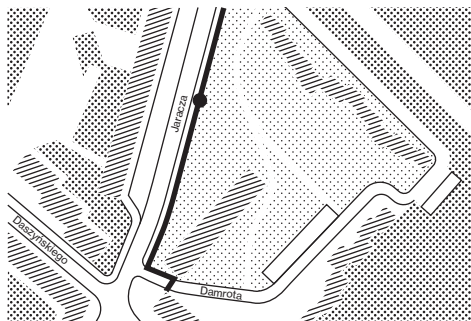
Some cities are trying to solve this problem, mainly through landscape resolutions. However, these are currently blocked by the courts. On the basis of complaints by, among others, developers, the administrative courts are blocking the regulations and waiting for rulings from the Constitutional Court⁶⁵. Some municipalities are therefore preparing new resolutions with amended provisions. Unfortunately, these processes are lengthy and new settlements continue to be built. Also, the new regulations will not apply to existing fenced settlements. The resolutions will also only cover selected parts of the city and not the entire city area.

The author gave the surrounding residents new access to the fenced area. The easiest way to do this was to dismantle the fence. However, following his own premise (first and foremost, do no harm), the author did not want to destroy an expensive fence, as well as ignore someone else's work done in installing the fence. He would also expose himself to legal consequences for damaging property. Therefore, the creator decided to circumvent the problem, in the literal sense of the word. Using a standard wooden ladder, he created a passageway over the fence, giving potential users easy access.

To realise the installation, the author used:

⁶⁴ Gettoizacja w imię fikcyjnego poczucia bezpieczeństwa. O absurdach zamkniętych osiedli, <https://klubjagiellonski.pl/2021/06/22/gettoizacja-w-imie-fikcyjnego-poczucia-bezpieczenstwa-o-absurdach-zamknietych-osiedli/> <https://www.smprusa.pl/strefa-wykonawcy/> [dostęp: 20.06.2023 r.]

⁶⁵ <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art37286471-sami-swoi-wiecznie-zywi-sady-blokuja-gminy-ws-zakazu-grodzenia-osiedli> [access: 20.06.2023]

68. Lokalizacja projektu nr 5 – „Wejdz”
68. Location of the project no. 5 – “Enter”

- ogrodzenie osiedla estate fencing
- lokalizacja drabiny ladder location
- ogrodzony teren zielony fenced green area
- zielone tereny dookoła green areas around
- budynek mieszkalny residential building

20m

Problem ten próbują rozwiązywać niektóre miasta, głównie poprzez uchwały krajobrazowe. Jednak te są obecnie blokowane przez sądy. Na podstawie zgłaszanych skarg między innymi przez deweloperów, sądy administracyjne blokują przepisy i czekają na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego⁶⁵. Część gmin przygotowuje w związku z tym nowe uchwały o zmienionych zapisach. Niestety procesy te są długotrwałe, a nowe osiedla budują się nadal. Również nowe przepisy nie będą miały zastosowania do istniejących już ogrodzonych osiedli. Uchwałami także będą objęte jedynie wybrane fragmenty miasta, a nie cały obszar.

Autor dał na nowo dostęp okolicznym mieszkańcom do ogrodzonego terenu. Najłatwiej można było to zrobić poprzez demontaż ogrodzenia. Jednak podążając za własnym założeniem (przede wszystkim nie szkodzić), autor nie chciał niszczyć kosztownego płotu, jak również ignorować cudzej pracy wykonanej przy montażu ogrodzenia. Naraziłby się również na konsekwencje prawne związane z niszczeniem mienia. W związku z tym twórca zdecydował się na obejście problemu,

- a five-tier two-piece wooden ladder – the main element of the installation, used to cross the fence;
- 100 x 200 x 600 mm concrete blocks – to support and stabilise a ladder placed on the grass;
- strap – to permanently attach the ladder to the fence;
- yellow water-based acrylic enamel to paint the ladder and protect it from the weather.

The ladder, given to the author for free by a friend (he has bought a newer aluminium one and was not using this one), was first painted yellow, which, in addition to the visual aspects, created a layer to protect it from moisture. In the next stage, the ladder was set up in the chosen location – in a highly visible location, on the main street, giving direct access to the largest green area. Concrete blocks were used to stabilise and level the ladder on the ground on both sides of the fence. Once stable, the ladder was permanently attached to the fence bars using a band-aid and clamped using a banding machine. The banda was secured between the steps of the ladder and the bars above the steps, ensuring that the ladder was firmly pressed to the ground and could not be moved during use.

⁶⁵ <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art37286471-sami-swoi-wiecznie-zywi-sady-blokuja-gminy-ws-zakazu-grodenia-osiedli><https://www.smprusa.pl/strefa-wykonawcy/> [dostęp: 20.06.2023 r.]

Tab. 10. Koszt realizacji projektu „Wejdz” *Implementation cost of “Enter” project*

<i>nazwa name</i>	<i>specyfikacja details</i>	<i>cena jednostkowa (zł) unit price</i>	<i>ilość quantity</i>	<i>cena razem (zł) total price</i>	<i>źródło source</i>
<i>drewniana drabina wooden ladder</i>	<i>pięciostopniowa, dwustronna five-tier two-piece</i>	-	1	0	pozyskana za darmo
<i>banda strap</i>	12 mm	84,14/ 1000 m	4	3,20	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
<i>zapinki druciane wire fasteners</i>	-	113,00/ 1000 szt pc.	4	0,44	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
<i>emalia akrylowa acrylic enamel</i>	<i>wydajność 16 m² / l efficiency</i>	85,98/l	0,3	25,80	https://www.obi.pl
<i>koszt czasu pracy cost of labour time</i>	<i>montaż assembly</i>	25,32/ 1 godz. h	2	50,64	Izba Projektowania Budowlanego
<i>razem total price</i>				80,08	

69. Ogrodzenie okalające teren zielony

69. Fencing surrounding the green area

70. Zrealizowany projekt „Wejdz”

70. “Enter” project implemented

71. „Wejdz” – montaż na ogrodzeniu

71. “Enter” – installation on the fence

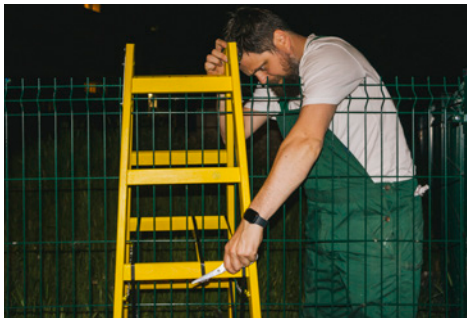

72. „Wejdz” – montaż na ogrodzeniu

72. “Enter” – installation on the fence

73. „Wejdz” – montaż na ogrodzeniu

73. “Enter” – installation on the fence

74. „Wejdz” – ujęcie pokazujące długość ogrodzenia

74. “Enter” – a view showing the length of the fence

75. „Wejdz” – zbliżenie na detal montażu

75. “Enter” – close-up of an assembly detail

76. „Wejdz”

76. “Enter”

77. "Enter" – performance test

77. „Wejdz” – test działania

78. „Enter”

78. „Wejście”

w dosłownym tego słowa znaczeniu. Przy użyciu standardowej drewnianej drabiny stworzył przejście nad ogrodzeniem, dając możliwość łatwego dostępu potencjalnym użytkownikom.

Do zrealizowania instalacji autor użył:

- pięcioszczelowej drabiny drewnianej dwuelementowej – głównego elementu instalacji, służącego do przejścia przez płot;
- bloczków z betonu komórkowego 100 x 200 x 600 mm – w celu podparcia i ustabilizowania drabiny postawionej na trawie;
- bandy – do zamocowania na stałe drabiny do płotu;
- żółtej emalii akrylowej wodrozcieńczalnej do pomalowania drabiny i zabezpieczenia jej przed warunkami atmosferycznymi.

Drabina, pozyskana za darmo od znajomego (zaopatrzył się on w nowszą aluminiową i tej nie używał), została najpierw pomalowana na kolor żółty, co poza aspektami wizualnymi stworzyło warstwę chroniącą ją przed wilgocią. W następnym etapie drabina została ustawiona w wybranej lokalizacji – w dobrze widocznym miejscu, przy głównej ulicy, dając bezpośredni dostęp do największego obszaru zielonego. Do stabilnego postawienia drabiny użyte zostały

In the author's opinion, public space should really be public – accessible to all. The intervention is intended by the author to draw attention to the problem of fencing in housing estates, above all those newly built, but not only, as the example described above indicates. The so-called 'privatisation of public space'⁶⁶ is an increasingly widespread problem that denies all the advantages that public space has. The aspects indicated above, such as the feeling of alienation, isolation or danger among residents of fenced areas, further shows that the problem is significant in a social context.

Project No. 6 – “Pass through”

The safety of residents moving around the city is one of the basic criteria defining a good public space. The users of this space need to feel safe in order to carry out any activity in it. However, the relevant institutions do not always manage this. Many actions carried out, both nationally and locally, improve safety, especially in road traffic, but this is such a complex problem that solving it still requires new ideas and measures.

⁶⁶ <https://www.money.pl/gospodarka/grodenioza-czyli-privatyzacja-przestrzeni-miejskiej-przyklad-zabki-z-katowic-ukazuje-problem-6855324319292320a.html><https://www.smpusa.pl/strefa-wykonawcy/> [access: 20.06.2023]

79. Przejście dla pieszych namalowane kredkami na jednym ze skrzyżowań na Olbinie, narysowane prawdopodobnie przez dzieci.

79. Pedestrian crossing painted in crayons at one of the intersections in Olbin, probably drawn by children.

błoczki betonowe, które ustabilizowały i wypoziomowały drabinę na podłożu po obu stronach ogrodzenia. Po stabilnym ustawieniu drabina została przymocowana na stałe do prętów ogrodzenia przy pomocy bandy i zaciśnięte przy użyciu bandownicy. Banda została zamocowana pomiędzy stopniami drabiny, a prętami położonymi powyżej stopni, dzięki czemu drabina została mocno dociśnięta do gruntu i jej przemieszczenie w trakcie korzystania było niemożliwe.

Zdaniem autora przestrzeń publiczna powinna być na prawdę publiczna – dostępna dla wszystkich. Interwencja ma na celu zwrócenie przez autora uwagi na problem groźnienia się na osiedlach, przede wszystkim tych nowo budowanych, ale nie tylko, jak wskazuje przykład opisany powyżej. Tak zwana „prywatyzacja przestrzeni publicznej”⁶⁶ jest coraz powszechniejszym problemem, który jest zaprzeczeniem wszystkich zalet, jakie publiczna przestrzeń ma. Wskazane powyżej aspekty, jak poczucie wyobcowania, izolacji czy zagrożenia wśród mieszkańców ogrodzonych terenów dodatkowo pokazuje, że problem jest istotny w kontekście społecznym.

⁶⁶ <https://www.money.pl/gospodarka/grodzenioza-czyli-prywatyzacja-przestrzeni-miejskiej-przyklad-zabki-z-katowic-ukazuje-problem-6855324319292320a.html><https://www.smprusa.pl/strefa-wykonawcy/> [dostęp: 20.06.2023 r.]

The streets of the Ołbin district are a good example of this problem. For several years, traffic zones have been in place on a number of streets limiting the permissible speed limit for cars to 30 km per hour. One-way traffic has been introduced on several streets. These changes have certainly improved safety in the district. However, there is a lack of pedestrian crossings at some intersections; the crossings that used to exist there have been completely obliterated on the street surface and have never been renewed. Also, parked cars, often illegally, reduce visibility at these intersections.

The author decided to answer this problem by implementing on his own the basic element that provides partial safety and priority for pedestrians – the pedestrian crossing. However, he decided not to implement the P10 horizontal sign, the so-called zebra. The implementation of a zebra could have exposed him to legal consequences or the implementation of this sign would have required formal approvals and qualified contractors. Instead, the author decided to carry out a very simple procedure, i.e. to mark out the crossing, with yellow stripes across the carriageway. The yellow stripes marking the pedestrian route draw the attention of drivers and force them to re-

80. Tymczasowe przejście dla pieszych w Berlinie wytyczone na czas remontu ulicy

80. Temporary pedestrian crossing in Berlin set up for street repairs

Projekt nr 6 – „Przejdź”

Bezpieczeństwo mieszkańców przemieszczających się po mieście jest jednym z podstawowych kryteriów definiujących dobrą przestrzeń publiczną. Użytkownicy tej przestrzeni, aby móc dokonywać w niej jakichkolwiek aktywności, muszą czuć się bezpiecznie. Nie zawsze jednak odpowiednie instytucje sobie z tym radzą. Wiele prowadzonych działań, zarówno w skali całego kraju, jak i w skali lokalnej, poprawiają bezpieczeństwo, zwłaszcza w ruchu drogowym, jest to jednak tak kompleksowy problem, że jego rozwiązanie ciągle wymaga nowych pomysłów i środków.

Dobrym przykładem takiego problemu mogą być ulice dzielnicy Ołbin. Od kilku lat na wielu ulicach tej dzielnicy funkcjonują strefy ruchu ograniczające dopuszczalną prędkość samochodów do 30 km na godzinę. Na kilku ulicach został wprowadzony ruch jednokierunkowy. Zmiany te na pewno przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców. Na części skrzyżowań brakuje jednak przejść dla pieszych, istniejące tam kiedyś przejścia zostały całkowicie zatarte na powierzchni ulicy i nigdy nie zostały odnowione. Również parkujące samochody, często niezgodnie z przepisami, ograniczają widoczność na tych skrzyżowaniach.

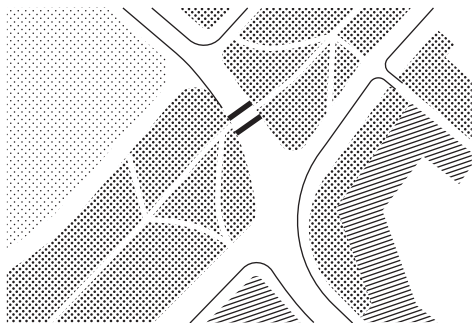
Autor postanowił odpowiedzieć na ten problem poprzez samodzielną realizację podstawowego elementu zapewniającego bezpieczeństwo i pierwszeństwo dla pieszych – chodni wyraźnie zaznaczone na jezdni przejście

duce their speed. In the author's opinion, such a sign is the simplest way to at least partially increase safety. A similar solution for marking the crossing is also used in other countries. In Berlin, for example, this type of marking functions as a standard pedestrian crossing (ill. 80) in white or yellow (temporary, during e.g. renovations), which proves that this method works.

The lanes were made by the author across Orzeszkowa Street, at the point where the street crosses a green square (the square of the People with the “P” sign). Using the pedestrian route along the square, one encounters a street that cannot be crossed safely, as there is no official crossing there. Due to cars parked in the street and tall greenery, visibility in this area is limited.

For this intervention, the author only needed special tape. He used yellow marking tape made of vinyl, coated with rubber adhesive. This kind of material is precisely used to mark out passageways in warehouses or factories or as a warning sign on the edges of scaffolding or stairs.

Once again, the colour yellow was used by the designer. It creates a consistent language with the other designs, ensures adequate visibility, but also in this case, due to the specific meaning of the colour yellow on the horizontal signs, the colour also best signifies – a temporary solution. It is mostly used during street and road renovations, when traffic organisation is temporarily changed. This additional meaning should contribute

81. Lokalizacja projektu nr 6 – „Przejdź”

81. Location of the project no. 5 – “Pass through”

- zrealizowane przejście *implemented pass through*
- teren szkoły *school area*
- teren zielony z zaznaczonym ścieżkami *green area with marked paths*
- /// budynki mieszkalne *residential buildings*

20m

dla pieszych. Autor nie zdecydował się jednak na realizację znaku poziomego P10, czyli tak zwanej zebry. Wykonanie zebry mogłoby narażać go na konsekwencje prawne lub wykonanie tego znaku wymagałoby formalnych zgód i wykwalifikowanych wykonawców. Zamiast tego autor zdecydował się na wykonanie bardzo prostego zabiegu, czyli wyznaczenia przejścia, żółtymi pasami w poprzek jezdni. Żółte pasy wyznaczające ciąg pieszy zwracają uwagę kierowców i wymuszają na nich zmniejszenie prędkości. Zdaniem autora taki znak jest najprostszym sposobem na chociaż częściowe zwiększenie bezpieczeństwa. Podobne rozwiązanie oznaczenia przejścia jest zresztą stosowane w innych krajach. Na przykład w Berlinie tego typu oznaczenie funkcjonuje jako standardowe przejście dla pieszych (il. 80) w wersji białej lub żółtej (tymczasowe, w trakcie np. remontów), co świadczy o tym, że taki sposób się sprawdza.

Pasy zostały wykonane przez autora w poprzek ulicy Orzeszkowej, w miejscu, w którym ulica przecina zielony skwer (skwer Ludzi ze znakiem „P”). Korzystając z ciągu pieszego wzdłuż skweru, napotykamy na ulicę, przez którą nie da się bezpiecznie przejść, ponieważ oficjalnego przejścia tam nie ma. Ze względu na parkujące przy ulicy samochody i wysoką zieleń widoczność w tym miejscu jest ograniczona.

Do wykonania tej interwencji autor potrzebował jedynie specjalnej taśmy. Użył żółtej taśmy ostrzegawczej wykonanej z winylu, pokrytej klejem kauczukowym. Taki materiał stosuje się właśnie do wyznaczania ciągów komunikacyjnych w magazynach czy fabrykach

to increased attentiveness on the part of potential recipients.

For this realisation, the author was inspired by a similar one made, probably by a young user, judging by the nature of the drawing, at the junction of Daszyńskiego and Jaracza Streets (ill. 79) A pedestrian crossing was hand-painted there using multicoloured chalk. These lanes were erased by rainfall and passing cars within a few days of being painted. The drawing, which was probably done spontaneously and with whatever means were at hand, nevertheless draws attention to the need and ability of users to define the deficiencies of the surrounding space. At the same time, it shows that we ourselves often do not have the means to realise needs.

In this realisation, the author used only graphic means. This intervention shows that we often do not need to reach for complicated tools or materials, we do not need to build complex volumes to really change the character of a given space. A simple intervention increases the sense of security, changes the priorities of an area, shifting the focus of attention from cars to passers-by.

Project No. 7 – “Play”

Physical activity is one of the ways of spending leisure time and recreation in cities. Informal spaces, such as parks or streets, or specially designed spaces, such as playgrounds (in the case of the youngest users), sports fields or the increasingly popular outdoor gyms, can serve this activity.

Tab. 11. Koszt realizacji projektu „Przejdź” *Implementation cost of “Pass through” project*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
wyniowa taśma <i>vinyl adhesive tape</i>	50 mm x 33mb	18,50/33mb <i>rm</i>	50m	28,03	https://allegro.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/1 godz. <i>h</i>	0,75	18,99	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				47,02	

82. Droga przecinająca skwer przy ul. Prusa

82. Road cutting through the square in Prusa Street

83. Zrealizowany projekt „Przejdź”

83. “Pass through” project implemented

84. „Przejdź” – w trakcie implementacji

84. "Pass through" – under implementation

85. „Przejdź”

85. Pass through

lub jako znak ostrzegawczy na krawężniach rusztowań lub schodów.

Ponownie zastosowany został przez twórcę kolor żółty. Tworzy on spójny język z pozostałymi projektami, zapewnia odpowiednią widoczność, ale również w tym przypadku ze względu na specyficzne znaczenie żółtego koloru na znakach poziomych, kolor ten najlepiej też oznacza – tymczasowe rozwiązanie. Stosowany jest najczęściej w trakcie remontów ulic i dróg, gdy zmieniana jest czasowo organizacja ruchu. To dodatkowe znaczenie powinno przyczynić się do wzmożonej uważności u potencjalnych odbiorców.

Do tej realizacji autor został zainspirowany podobną realizacją wykonaną prawdopodobnie przez młodego użytkownika, sądząc po charakterze rysunku, na skrzyżowaniu ulic Daszyńskiego i Jaracza (il. 79) Namalowane tam zostało odrębnie przejście dla pieszych przy pomocy różnokolorowej kredy. Pasy te zostały starte przez opady i przejeżdżające samochody w przeciągu kilku dni od namalowania. Rysunek wykonany zapewne spontanicznie i przy pomocy środków, które były akurat pod ręką, zwraca jednak uwagę na istniejącą potrzebę i umiejętność zdefiniowania braków w otaczającej przestrzeni przez jej użytkowników. Jednocześnie pokazuje, że nie mamy sami często wystarczających środków do realizacji potrzeb.

W tej realizacji autor użył jedynie środków graficznych. Interwencja ta pokazuje, że często nie musimy sięgać po skomplikowane narzędzia, czy materiały, nie musimy budować skomplikowanych kubatur, aby realnie zmienić charakter danej przestrzeni. Prosty zabieg zwiększa poczucie bezpieczeństwa, zmienia priorytety danego terenu, przenosząc centrum uwagi z samochodów na przechodniów.

Projekt nr 7 – „Zagraj”

Aktywność fizyczna jest jednym ze sposobów spędzania wolnego czasu i rekreacji w miastach. Służyć aktywności mogą przestrzenie nieformalne, jak parki czy ulice, lub przestrzenie specjalnie do tego przeznaczone, jak place zabaw (w przypadku najmłodszych

Playgrounds are often an obligatory element of newly built housing estates (such provisions can be found in local development plans), but are not present in older housing estates. Playing fields are a common element of urban space, but are often not open to the public. They are usually located next to educational facilities, which may limit accessibility. Outdoor gyms tend to be used by older residents. All spaces for physical activity have their limitations; despite the increasing number of such places, there are still areas where they are lacking.

At the same time, the city spaces have many unused objects or fragments of objects. These include, for example, remnants of old infrastructure such as detached garages, walls dividing plots of land with different functions, rear elevations of buildings that have not been properly used by the architect. The creation of such unfortunate objects is often the result of a lack of responsible thinking about the impact on the space and its users, and may also result from changing user needs or a change in the purpose of the spaces themselves.

The author's idea was to try to take one such disused building and transform it into a space that encourages physical activity. This was done using as simple means as possible, building on common associations.

In one of Ołbin's courtyards, on Matejki Street, the author noticed a long brick wall standing on the boundary of the plot. This wall is the rear elevation of the single-storey garages, located on the neighbouring service plot. This wall is approached by a wide lawn with a small number of trees. There is no playground or sports field within the entire courtyard area. Apart from a rubbish shed and a few dilapidated benches, there is no landscaped infrastructure.

In the middle, where the trees do not obscure the wall for a large width, the author painted a rectangle about two metres wide and one metre high in yellow outlined with a white outline across the width of the brush.

użytkowników), boiska czy coraz popularniejsze obecnie siłownie na wolnym powietrzu. Place zabaw są często obowiązkowym elementem nowo budowanych osiedli mieszkaniowych (zapisy takie znajdują się z miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), nie są one jednak obecne na starszych osiedlach. Boiska są powszechnym elementem przestrzeni miejskiej, często jednak nie są ogólnodostępne. Znajdują się najczęściej przy obiektach edukacyjnych, które mogą limitować dostępność. Siłownie na świeżym powietrzu użytkowane są raczej przez starszych mieszkańców. Wszystkie przestrzenie służące aktywności fizycznej mają swoje ograniczenia, pomimo coraz większej ilości tego typu miejsc nadal znajdują się obszary, gdzie ich brakuje.

Jednocześnie przestrzenie miasta posiadają wiele niewykorzystanych obiektów lub ich fragmentów. Są to na przykład pozostałości starej infrastruktury, jak wolnostojące garaże, mury dzielące działki o różnych funkcjach, tylne elewacje budynków, które nie zostały przez architekta należycie wykorzystane. Stworzenie takich niefortunnych obiektów często wynika z braku odpowiedzialnego myślenia o wpływie na przestrzeń i ich użytkowników, wynikać również może ze zmieniających się potrzeb użytkowników lub ze zmiany przeznaczenia samych przestrzeni.

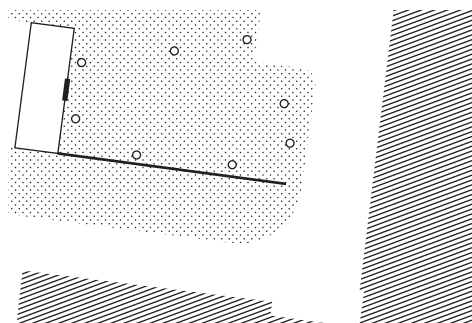
Pomysłem autora było podjęcie próby wykorzystania jednego z takich nieużytkowych obiektów i przekształcenie go w przestrzeń zachęcającą do aktywności fizycznej. Zostało to

For the painting, the author used yellow and white acrylic enamel and a bench brush.

The area thus painted resembles a goal on a football pitch. It suggests and encourages the use of the neglected wall as a part of the pitch for various games. Again, as in the cases of the stripes on the street, the author used only flat graphics. As with the Let's meet project, the author relies on a layer of association. He does not create a gate – a metal structure made of pipes with a net stretched between the pipes. He merely creates an image that resembles it, suggesting a similar purpose with its similar shape, proportions and white frame. Such a simple procedure allows one to look at a neglected wall from a different perspective. It shows that even such an unfortunate object can serve as a functional element of public space. The lawn in front of it, a sizable stretch of unplanted area, additionally offers the possibility of using the whole area as a miniature football pitch. In this intervention, the author shows how with simple means it is possible to create an area with a purpose out of a potentially flawed space, to create an opportunity out of a failure.

Project No. 8 – “Clean up”

Cleanliness is a parameter that many city dwellers pay attention to. The absence of litter visible in the street is an element of aesthetic order, which is a parameter for assessing the architectural and urban ranking of

87. Lokalizacja projektu nr 7 – „Zagraj”

87. Location of the project no. 7 – “Play”

- zrealizowana bramka *implemented gate*
- budynek garaży *garages*
- ogrodzenie *fence*
- teren zielony *green area*
- ▨ budynki mieszkalne *residential buildings*
- pnie drzew *tree trunks*

5m

88. Tylna ściana garaży wolnostojących

88. Back wall of detached garages

89. Zrealizowany projekt „Zagraj”

89. “Play” project implemented

90. „Zagraj” – w trakcie implementacji

90. “Play” – under implementation

91. „Zagraj” – w trakcie implementacji

91. “Play” – under implementation

92. „Zagraj” – w trakcie implementacji

92. “Play” – under implementation

93. Zrealizowany projekt „Zagraj”

93. “Play” project implemented

zrealizowane przy wykorzystaniu maksymalnie prostych środków, bazując na powszechnych skojarzeniach.

Na jednym z podwórek Ołbina, przy ulicy Matejki, autor zauważył długą murowaną ścianę stojącą na granicy działki. Ściana ta jest tylną elewacją parterowych garaży, znajdujących się na sąsiedniej usługowej działce. Do ściany tej prowadzi szeroki trawnik z niewielką ilością drzew. Na obszarze całego podwórka nie ma placu zabaw ani boiska. Poza wiatami śmietnikowymi i kilkoma zniszczonymi ławkami nie ma żadnej zagospodarowanej infrastruktury.

Na środku, w miejscu, w którym drzewa na dużej szerokości nie przysłaniają ściany, autor namalował prostokąt o szerokości około dwóch metrów i wysokości około jednego metra w kolorze żółtym. Następnie żółty prostokąt obrysował białym konturem na szerokość pędzla. Do malowania autor wykorzystał żółtą i białą emalię akrylową i pędzel ławkowiec.

Zamalowany w ten sposób obszar przypomina bramkę na boisku piłkarskim. Sugeruje i zachęca do wykorzystania zaniedbanego muru jako fragmentu boiska do rozgrywania różnych gier. Ponownie, jak w przypadkach pa-sów na ulicy, autor wykorzystał jedynie płaską grafikę. Podobnie, jak w przypadku projektu „Spotkajmy się”, autor polega na warstwie skojarzeniowej. Nie tworzy bramki – metalowej konstrukcji z rozpostartą między rurami siatką. Tworzy jedynie obraz, który ją przypomina, sugeruje podobne przeznaczenie zbliżonym kształtem, proporcjami i białą ramką. Tak

Polish cities⁶⁷. Clean streets also improve the overall quality of life for residents and visitors, creating a more pleasant and inviting environment. Cleanliness more broadly contributes significantly to public health, reducing the risk of disease and infection. Additionally, maintaining clean streets has a positive impact on the image of the community, potentially attracting new residents or tourists.

At the same time, it is possible to encounter a situation where residents do not care about cleanliness. It is a common phenomenon to throw small pieces of rubbish on the pavement, especially if there is no rubbish bin nearby. To some extent, this is due to a lack of deep connection and a sense of belonging, of responsibility for a given space. If something is not ours, it is nobody's, and therefore does not need to be taken care of. The author of the dissertation faced a similar problem on a daily basis. The entrance to the staircase in the block of flats where he lives was often littered with cigarette butts. Smokers were encouraged by the makeshift construction of wooden beams supporting the collapsing balconies above. It created a good space, an alcove, to hide from the wind and rain and smoke a cigarette. This space was mainly used by the employees of the neighbouring business premises, rather than by the residents of flats themselves. As a small intervention, the author decided to pro-

⁶⁷ P. Sarzyński, *Co widać? Pierwszy architektoniczny i urbanistyczny ranking polskich miast*, "Polityka. Niezależny dziennik inteligenta", no. 10, 2014.

Tab. 12. Koszt realizacji projektu „Zagraj” *Implementation cost of “Play” project*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
emalia żółta <i>yellow enamel</i>	wydajność 12 m ² /l <i>efficiency</i>	55,99/l	4,5m ²	21,00	https://www.obi.pl
emalia biała <i>white enamel</i>	wydajność 12 m ² /l <i>efficiency</i>	55,99/l	0,6m ²	2,80	https://www.obi.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/1 godz. <i>h</i>	0,5	12,66	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				36,46	

prosty zabieg pozwala spojrzeć na zaniedbaną ścianę z innej perspektywy. Pokazuje, że nawet taki niefortunny obiekt może służyć jako funkcjonalny element przestrzeni publicznej. Znajdujący się przed nią trawnik, spory fragment niezadrzewionej powierzchni, dodatkowo daje możliwość wykorzystania całego terenu jako miniaturowego boiska. Autor w tej interwencji pokazuje jak prostymi środkami można z potencjalnej wadliwej przestrzeni stworzyć obszar mający swoje przeznaczenie, z porażki stworzyć okazję.

Projekt nr 8 – „Posprzątaj”

Czystość jest parametrem, na który zwraca uwagę wielu mieszkańców miast. Brak śmieci widocznych na ulicy jest elementem ład estetycznego, będącego parametrem oceny architektonicznego i urbanistycznego rankingu polskich miast⁶⁷. Czyste ulice poprawiają również ogólną jakość życia mieszkańców i odwiedzających, tworząc przyjemniejsze i bardziej zachęcające do przebywania środowisko. Czystość w szerszym ujęciu znacząco przyczynia się do zdrowia publicznego, zmniejszając ryzyko chorób i infekcji. Dodatkowo, utrzymanie czystych ulic pozytywnie wpływa na wizerunek społeczności, potencjalnie przyciągając nowych mieszkańców czy turystów.

Jednocześnie można spotkać się z sytuacją, w której mieszkańcy nie dbają o czystość. Powszechnym zjawiskiem jest wyrzucanie drobnych śmieci na chodnik, zwłaszcza, jeśli w pobliżu nie znajduje się żaden śmietnik. W pewnym stopniu wynika to z braku głębszej więzi i poczucia przynależności, odpowiedzialności za daną przestrzeń. Jeśli coś nie jest nasze, to jest niczyje, w związku z czym nie trzeba o to dbać. Z podobnym problemem spotykał się na co dzień autor dysertacji. Wejście na klatkę w kamienicy, w której mieszka, zaśmiewało często wiele niedopałków pa-

vide an opportunity to not litter this space instead of trying to admonish or ban littering with the remains of burnt cigarettes. The author's idea was to create a simple ashtray that can be easily hung in an accessible and visible place thanks to the existence of a wooden structure. The author used the following for this project:

- outside pot made of galvanised sheet metal Ø 120 mm;
- inside plastic pot Ø 100 mm;
- cable ties, 2 pieces;
- yellow water-based acrylic enamel to paint a used pot.

The used casing was first painted yellow to improve its aesthetics, as well as to make the colour additionally eye-catching. Then, in the bottom of the casing, with the help of a nail, the author made a small hole in order to drain any water that might fall inside. The casing was mounted on a horizontal wooden beam using 2 triangles, wrapping the casing together with the beam on the bias and tightening the ties. Finally, a plastic pot was inserted inside the casing so that the contents could be easily emptied into the trash. The ashtray installed in this way was at an accessible height and in a highly visible position. It also had practical arrangements to make it easy to use.

In the author's opinion, such micro changes can also make a difference, if only to the small community formed by the residents of the tenement. For this group of people, entering a cigarette butt-free stairwell often contributes to a positive perception of their own surroundings. And employees of neighbouring premises who smoke in the gate can continue to satisfy their needs without making life miserable for others. This is a micro example of a solution in which many parties benefit from such an approach, one that includes rather than excludes even the smallest or disruptive group of people.

Often, understanding the need, accepting it and looking for simple solutions, provides opportunities, creating opportunities to take care of the space. Which is better than trying to ban or eradicate a phenomenon.

⁶⁷ P. Sarzyński, *Co widać? Pierwszy architektoniczny i urbanistyczny ranking polskich miast*, "Polityka. Niezbednik inteligenta", nr 10, 2014.

pierosów. Sprzyjała palaczom prowizoryczna konstrukcja z drewnianych belek, podtrzymującą zapadające się powyżej balkony. Tworzyła dobrą przestrzeń, wnękę, do schowania się przed wiatrem, deszczem i wypalenia papierosa. Korzystali z tego miejsca głównie pracownicy sąsiednich lokali usługowych, a nie sami mieszkańcy kamienicy. W ramach drobnej interwencji autor postanowił dać okazję do niezamięcia tej przestrzeni zamiast podejmowania prób upominania lub zakazywania śmiecenia resztkami wypalonych papierosów. Pomysł polegał na stworzeniu prostej popielniczki, którą w łatwy sposób można powiesić w dostępnym i widocznym miejscu dzięki istnieniu drewnianej konstrukcji. Autor wykorzystał w tym projekcie:

- osłonkę z blachy ocynkowanej fi 120 mm;
- doniczkę plastikową fi 100 mm;
- opaski kablowe (trytki), 2 sztuki;
- żółtą emalię akrylową wodorocieńczalną do pomalowania używanej doniczki.

Używana osłonka została najpierw pomalowana na kolor żółty, w celu poprawienia jej estetyki, jak również po to, by kolor dodatkowo zwracał na siebie uwagę. Następnie w dniu osłonki, przy pomocy gwoźdźcia, autor wykonał niewielki otwór w celu odprowadzania wody,

Project No. 9 – “Announce”

Another project also draws attention to the visual aspect of urban space, which is advertising. The effect of ubiquitous advertising in the city is spatial and visual chaos. Unregulated and unclear issues concerning the placement of advertising in public space, and the lack of enforcement of existing regulations, result in an increasing number of media being created, often in places that interfere with the perception or functioning of public space. This applies both on a macro scale, the activities of large outdoor advertising agencies, and on a micro scale, such as hanging up all sorts of small notices or advertisements.

In this realisation, announcement poles were an important reference for the author. Originally named Litfasssäule after their inventor, the printer and publisher Ernst Litfass. The first column of this type was erected in Berlin in 1855⁶⁸ in response to the increasingly common advertising posters hung haphazardly in the city space. Previously, this type of advertisement hanging had been banned in 1849. Litfass was keen to allow institutions to adver-

⁶⁸ <https://posterconnection.com/2015/07/01/today-in-history-first-litfass-advertising-column-premiered-in-1855-in-berlin/> [access: 21.02.2023]

Tab. 13. Koszt realizacji projektu „Posprzątaj” *Implementation cost of “Clean up” project*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
osłonka doniczki <i>outside flowerpot</i>	Ø 120 mm	-	1	0	zasoby własne autora (nieużywana osłonka) <i>author's own resources (unused outside pot)</i>
doniczka plastikowa <i>inside plastic pot</i>	Ø 100 mm	-	1	0	zasoby własne autora (nieużywana doniczka) <i>author's own resources (unused inside pot)</i>
opaski kablowe <i>cable ties</i>	290 mm	16/50 szt. <i>pc.</i>	4	1,28	https://www.obi.pl
emalia żółta <i>yellow enamel</i>	wydajność 12 m ² /l <i>efficiency</i>	55,99/l	0,10m ²	0,47	https://www.obi.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/1 godz. <i>h</i>	0,5	12,66	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				14,41	

która może napadać do środka. Oślonka została zamontowana na poziomej drewnianej belce przy pomocy 2 trytek, owijając na skos oślonkę razem z belką i zaciskając opaski. Na koniec do środka oślonki włożona została doniczka plastikowa, aby łatwo można było opróżnić zawartość do śmietnika. Tak zainstalowana popielniczka znajdowała się na dostępnej wysokości i w bardzo dobrze widocznym miejscu. Miała też praktyczne rozwiązanie, aby ułatwić korzystanie z niej.

Zdaniem autora również takie mikrozmiany mogą mieć znaczenie, chociażby dla małej społeczności, jaką tworzą mieszkańcy kamienicy. Dla tej grupy ludzi często na pewno wejście na wolną od niedopałków papierosowych klatkę schodową przyczynia się do pozytywnego odbioru własnego otoczenia. A pałacy w bramie pracownicy sąsiednich lokali mogą nadal zaspokajać swoje potrzeby bez jednoczesnego uprzykrzania życia innym. Jest to mikroprzykład rozwiązania, w którym wiele stron czerpie korzyści z takiego podejścia, włączającego, a nie wykluczającego choćby najmniejszą czy uciążliwą grupę ludzi.

Często zrozumienie potrzeby, zaakceptowanie jej i szukanie prostych rozwiązań, daje możliwości, stworzenie okazji do zadbania o przestrzeń. Jest to lepsze rozwiązanie niż próby zakazywania czy zlikwidowania danego zjawiska.

Projekt nr 9 – „Ogłaszaj”

Kolejny projekt również zwraca uwagę na wizualny aspekt przestrzeni miejskiej, chodzi o reklamy. Efektem wszechobecnej reklamy w mieście jest chaos przestrzenny i wizualny. Nieuregulowane i niejasne kwestie dotyczące umieszczania reklam w przestrzeni publicznej, brak egzekucji istniejących przepisów powoduje, że nośników powstaje coraz więcej, często w miejscach zakłócających odbiór czy funkcjonowanie przestrzeni publicznej. Dotyczy to zarówno skali makro, działalności dużych agencji reklamy zewnętrznej, jak i skali mikro, jak rozwieszanie wszelkiego rodzaju drobnych ogłoszeń czy reklam.

tise while ensuring that the visual space of the city was not littered with advertisements.

The author of the described project had a similar goal. All over the city, including Ołbin, all kinds of surfaces are used for hanging small advertisements or announcements without formal permission. These are most often street lamps, entrance gates to tenement houses, electricity boxes or temporary fences cordoning off construction sites. These adverts are most often created by small entrepreneurs or private individuals who want to get their message across to the residents of a particular area, for example regarding small services such as carpet washing, cleaning or offers to buy or sell a flat. However, those responsible for hanging these advertisements are not guided by aesthetics, orderliness or how easy it will be to clean up afterwards. All that is important to them is to reach as many people as possible.

The author's aim, therefore, was to provide a well-displayed place for such small advertisements, hoping that at least some of these notices would avoid being hung on light poles or tenement doors. They should hang in a designated place. Both the location and the form of the design were therefore important. The designer decided to place a simple sign on a street sign located at the corner of the district's busy streets – the junction of Daszyńskiego and Jaracza. In the immediate vicinity is a grocery shop popular with the local community. On the other side is the WW café, attracting a lot of customers. The corner itself provides good exposure – there are no cars parked near it and there are no tall trees, so nothing obscures the board. Mounted at the right angle, the plaque is clearly visible from several sides.

To make the board itself, the author used:

- 12 mm OSB – as an advertisement board;
- a banda to attach the board to the sign;
- signal yellow enamel.

The OSB was purchased in finished format – 810 x 405 mm, and had not been treated

94. Wejście do klatki schodowej, gdzie widać dużo petów

94. Entrance to the stairwell where a lot of butts are visible

95. Zrealizowany projekt „Posprzątaj”

95. “Clean up” project implemented

96. „Posprzątaj” – montaż na drewnianej konstrukcji

96. “Enter” – installation on the wooden construction

97. „Posprzątaj” – w użyciu, miesiąc po instalacji

97. “Clean up” – in use, one month after installation

98. „Posprzątaj” – montaż na drewnianej konstrukcji

98. “Enter” – installation on the wooden construction

99. „Posprzątaj”

99. “Clean up”

W tej realizacji ważnym odniesieniem były dla autora słupy ogłoszeniowe. Oryginalnie nazwane Litfasssäule od nazwiska ich wynalazcy, drukarza i wydawcy Ernsta Litfassa. Pierwsza tego typu kolumna stanęła w Berlinie w 1855 roku⁶⁸ w odpowiedzi na coraz powszechniejsze plakaty reklamowe rozwieszane chaotycznie w przestrzeni miasta. Wcześniej tego typu rozwieszanie reklam zostało zakazane w 1849 roku. Litfassowi zależało na umożliwieniu reklamowania się instytucjom przy jednoczesnym zadbaniu o niezaśmiecanie reklamami wizualnej przestrzeni miasta.

Podobny cel przyświecał autorowi opisywanego projektu. Na obszarze całego miasta, w tym również na Ołbinie, do rozwieszania drobnych reklam czy ogłoszeń bez formalnych zgód używa się wszelkiego rodzaju powierzchni. Najczęściej są to lampy uliczne, bramy wejściowe do kamienic, skrzynki elektryczne czy tymczasowe płyty odgradzające budowy. Ogłoszenia te najczęściej tworzone są przez drobnych przedsiębiorców lub prywatne osoby, którym zależy na dotarciu ze swoich komunikatem do mieszkańców danego obszaru, dotyczą na przykład drobnych usług, jak pranie dywanów, sprzątanie, czy ofert kupna lub sprzedaży mieszkania. Jednak osoby odpowiedzialne za wieszanie tych reklam nie kierują się w swo-

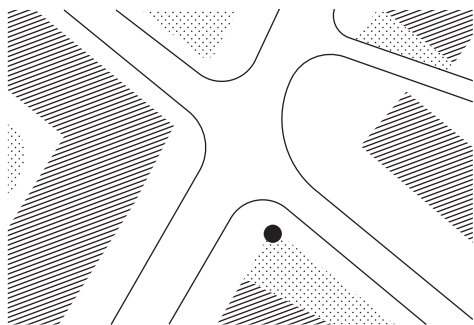
in any way. It was painted with yellow paint, which provided additional protection from the weather. The colour also visually distinguishes the board in the street space and definitely improves its visibility. The enamel itself, by creating a slippery surface on the board, ensures easy removal of the notices stuck to it. It is much easier to remove glue or adhesive tape residue from the smooth slippery surface. The board was attached to the road sign pole using only a banda. A strip of banding at the bottom and top along the shorter edges of the board wrapped around the sign ensured solid fixation by squeezing it very tightly with the banding machine.

In addition, the author printed a message in the form of a typical ad with the words 'Places for your ad' to suggest to potential users the use of the board.

This project, like Clean Up, provides opportunities, an opportunity, it does not condemn or attempt to ban the disorderly and chaotic visual fix. Instead, it attempts to redirect this activity to more desirable areas within the context of the city – exposing its activities to advertisers while at the same time ensuring spatial order

The notice board has a maximally simple form. Its execution does not require any special skills. There is also no need to interfere with the existing fabric. O reklasaj is another example of how easy it is to implement changes in public space.

⁶⁸ <https://posterconnection.com/2015/07/01/today-in-history-first-litfass-advertising-column-premieres-in-1855-in-berlin/> [dostęp: 21.02.2023 r.]

100. Lokalizacja projektu nr 9 – „Ogłaszaj”

100. Location of the project no. 9 – „Announce”

- zrealizowana tablica *implemented board*
- teren zielony *green area*
- ▨ budynki mieszkalne *residential buildings*

5m

im postępowaniu zachowaniem estetyki, ładu przestrzennego czy tego, jak łatwo będzie potem można sprzątnąć ich ogłoszenie. Ważne jest dla nich jedynie dotarcie do jak największej ilości odbiorców.

Celem autora było zatem udostępnienie dobrze wyeksponowanego miejsca do zamieszczania tego typu drobnych reklam, licząc na to, że przynajmniej część z tych ogłoszeń uniknie wieszania ich na słupach oświetleniowych czy drzwiach kamienic. Powinny zawisnąć w przeznaczonym do tego miejscu. Ważna więc była zarówno lokalizacja, jak i sama forma projektu. Autor zdecydował się na umieszczenie prostej tablicy na znaku drogowym znajdującym się na rogu uczęszczanych ulic dzielnicy – skrzyżowanie Daszyńskiego i Jaracza. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się popularny wśród lokalnej społeczności sklep spożywczy. Po drugiej stronie jest kawiarnia WW, przyciągająca dużo klientów. Sam narożnik zapewnia dobrą ekspozycję – blisko niego nie parkują samochody ani nie ma wysokich drzew, więc nic nie zasłania tablicy. Zamontowanie pod odpowiednim kątem powoduje, że tablica jest dobrze widoczna z kilku stron.

Do wykonania samej tablicy autor użył:
– płytę OSB 12 mm – jako tablica
na ogłoszenia;

Project No. 10 – “Laugh and play”

Playgrounds are one of the elements most often associated with public spaces. They are an important component of it, as they provide a safe and stimulating environment for the youngest users to develop social skills or physical fitness through play. They are inclusive meeting places, fostering bonds between families, neighbours and different groups of people. In addition, well-designed playgrounds can contribute to the overall attractiveness of public spaces, enhancing the quality of life for all its inhabitants – children and adults.

In one of Ołbin's courtyards are the remains of a volleyball court in the form of two metal posts on which a net was hung. Today, the area remains empty, with grass growing around the former pitch. The only elements that remain in the area are the solidly planted 250-centimetre-high metal poles. What is missing from this courtyard is a playground.

The author has created an installation project, it is a micro playground and a place for interaction. He used a pole standing on a playground that no longer exists. The pole provided stability for the structure and a good foundation. The author is mindful of the low-budget assumption. The scale of the project is small, but it shows, what seems more important, how

Tab. 14. Koszt realizacji projektu „Ogłaszaj” *Implementation cost of “Announce” project*

nazwa <i>name</i>	specyfikacja <i>details</i>	cena jednostkowa (zł) <i>unit price</i>	ilość <i>quantity</i>	cena razem (zł) <i>total price</i>	źródło <i>source</i>
plyta OSB <i>OSB board</i>	810 x 410 mm, 12 mm	19,98/szt. <i>pc.</i>	1	19,98	https://www.castorama.pl/
banda <i>strap</i>	12 mm	84,14/ 1000 m	2m	0,16	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
zapinki druciane <i>wire fasteners</i>	-	113,00/ 1000 szt <i>pc.</i>	2	0,22	https://sklep.paczkadziwaczka.pl
emalia żółta <i>yellow enamel</i>	wydajność 12 m ² /l <i>efficiency</i>	55,99/l	0,66m ²	0,05	https://www.obi.pl
koszt czasu pracy <i>cost of labour time</i>	montaż <i>assembly</i>	25,32/ 1 godz. <i>h</i>	1,5	37,98	Izba Projektowania Budowlanego
razem <i>total price</i>				58,39	

101. Nawarstwione plakaty na słupie oświetleniowym w Berlinie

102. Ogłoszenie powieszona na przypadkowym słupie

103. Ogłoszenie powieszona na przypadkowej rynnie

103. Announcement hung on a random gutter

104. Ogłoszenie powieszona na metalowych drzwiczkach

104. Announcement hung on metal door

105. Zrealizowany projekt „Ogłaszaj”
105. “Announce” project implemented

106. „Ogłaszaj” – montaż na znaku drogowym

106. “Announce” – installation on the road sign

107. „Ogłaszaj” – montaż na znaku drogowym

107. “Announce” – installation on the road sign

Dzięki wyeliminowaniu spadów nie trzeba docinać arkusza. Nie ma również odpadów papieru.

By eliminating bleeds, there is no need to trim the sheet. There is also no paper waste.

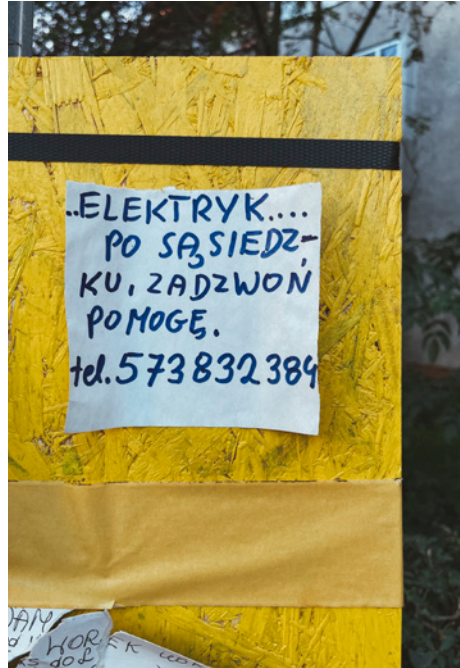
108. Projekt „Ogłaszaj”

108. “Announce” project

109. „Ogłaszaj” w użyciu

109. “Announce” in use

110. „Ogłaszaj” w użyciu

110. “Announce” in use

111. Projekt „Ogłaszaj”

111. “Announce” project

- bandę do zamocowania tablicy do znaku;
- emalię chlorokauczukową w kolorze żółtym sygnałowym.

Płyta OSB została zakupiona w gotowym formacie – 810 x 405 mm, nie została poddana żadnej obróbce. Pomalowana została żółtą farbą, która zapewniła dodatkowe zabezpieczenie przed warunkami atmosferycznymi. Kolor również wyróżnia wizualnie tablicę w przestrzeni ulicy i zdecydowanie poprawia jej widoczność. Sama emalia, tworząc śliską powierzchnię na płycie, zapewnia łatwe usuwanie przyklejanych do niej ogłoszeń. Dużo łatwiej usuwa się z gładkiej śliskiej powierzchni resztki kleju czy taśm klejących. Tablica do słupa znaku drogowego została przymocowana jedynie przy pomocy bandy. Pas bandy umieszczony na dole i górze wzdłuż krótszych krawędzi tablicy i zawinięty wokół znaku zapewnił solidne przytwierdzenie dzięki bardzo mocnemu ściśnięciu bandownicą.

Dodatkowo autor wydrukował komunikat w formie typowego ogłoszenia o treści „Miejsca na twoje ogłoszenie”, aby zasugerować potencjalnym użytkownikom zastosowanie tablicy.

Projekt ten, podobnie jak „Posprzątaj”, daje możliwości, okazję, nie potępia ani nie próbuje zakazać wprowadzającej nieporządek i chaos wizualnej poprawki. Próbuje za to przekierować tę działalność na bardziej pożądane obszary w kontekście miasta – eksponowanie swojej działalności reklamodawcom przy jednoczesnym zadbaniu o ład przestrzenny

Tablica ogłoszeniowa ma maksymalnie prostą formę. Jej wykonanie nie wymaga żadnych specjalnych umiejętności. Nie ma również potrzeby ingerowania w zastaną tkanę. „Ogłaszaj” jest kolejnym przykładem, jak łatwo można wdrażać zmiany w przestrzeni publicznej.

Projekt nr 10 – „(u)Baw się”

Place zabaw są jednym z elementów najczęściej kojarzonych z przestrzenią publiczną. Są jej ważnym składnikiem, ponieważ zapewniają najmłodszym użytkownikom bezpieczne i stymulujące środowisko do rozwijania po-

to use such unusual elements of space and create something useful around them.

The project is inspired by the theory of open form formulated by the architect Oskar Hansen and implemented both by him and by many designers and artists to this day. As we can read in Piotr Fereński's article 'Open Form builds a cognitively active organisation of space, revealing the authentic nature of events'⁶⁹, this theory is intended (leaving aside the socio-political contexts) to lead to the creation of works that are not closed, that offer the possibility of interpretation and use in various ways. The objects adapt, as it were, to the viewer, while at the same time involving him or her in the process of defining the function.

The entire object was created from Ø 110 mm sewer pipes. The material, previously tested in bench prototypes, offers many possibilities due, among other things, to its modularity, as the author has written about previously. Both the sewer pipes and the metal pole were covered with yellow vinyl tape to give them a consistent look. The smaller diameter of the pole meant that the sewer pipes could be slid onto it without problems. In this way, the author was able to obtain structural support for the plastic pipes and a way to embed them permanently in the location. Using pipes, tees and elbows, the author created a form that branches from the pole horizontally on two sides and descends towards the ground at the ends. The horizontal elements are at different heights and are spaced at 90 degrees to each other. Thanks to the circular cross-section of the metal pole and the pipes mounted on it, the branches can be moved relative to the axis of the pole, spacing the horizontal elements at different angles to each other. An elbow is fitted at the end of the column.

The design was intended to allow any interaction with the installation itself, as well as between users. The installation can be used

⁶⁹ P. J. Fereński, *Forma Otwarta albo architektura tworzona kredą*, "Kultura Współczesna", no. 3(106), 2019.

przez zabawę umiejętności społecznych czy sprawności fizycznej. Są integracyjnymi miejscami spotkań, sprzyjają powstawaniu więzi między rodzinami, sąsiadami i różnymi grupami ludzi. Ponadto dobrze zaprojektowane place zabaw mogą przyczynić się do ogólnej atrakcyjności przestrzeni publicznych, podnosząc jakość życia wszystkich jej mieszkańców – dzieci i dorosłych.

Na jednym z podwórek Ołbina znajdują się pozostałości boiska do siatkówki w postaci dwóch metalowych słupów, na których rozwieszona była siatka. Obecnie teren ten pozostaje pusty, plac wokół byłego boiska porasta trawa. Jedynym elementem, który pozostał na tym terenie są solidnie posadowione metalowe słupy o wysokości 250 centymetrów. Na podwórku tym brakuje za to placu zabaw.

Autor stworzył projekt instalacji, to mikroplac zabaw i miejsce interakcji. Wykorzystał słup stojący na nieistniejącym już boisku. Słup zapewniał stabilność konstrukcji i dobre posadowienie. Autor pamięta o założeniu niskobudżetowości. Skala projektu jest niewielka, ale pokazuje, co wydaje się ważniejsze, jak wykrzysać tak nietypowe elementy przestrzeni i stworzyć wokół nich coś użytecznego.

as a playground, a kind of obstacle course, or you can sit on it, alone or with several people.

The humorous aspect is also not insignificant. The installation created suggests by its form a commonly known shape. However, it is not literal. In the form, one can see characteristic elements resembling an animal, such as a giraffe – thanks to its long neck and yellow colour – or a dinosaur. The installation has shapes that bring to mind a head, a long neck, a torso and short limbs. However, everything is based on association rather than the use of explicitly personifying elements. In the eyes of younger users, this form may tame the installation, make it more friendly. For older viewers, the hitherto useless, bland form of the pole becomes an intriguing and curiosity-inducing characteristic element of an expressionless space.

It is also worth noting that to construct this installation, the author used elements from the prototype bench No. 3. Not finding a suitable application for the prototype at the moment, after testing the solution, the author decided to use its elements to construct the (u)Play installation. This solution shows the various possibilities of using an industrial ele-

Tab. 15. Koszt realizacji projektu „(u)Baw się” Implementation cost of “Laugh and play” project

nazwa name	specyfikacja details	cena jednostkowa (zł) unit price	ilość quantity	cena razem (zł) total price	źródło source
rura kanalizacyjna drain pipe	Ø 110 x 315 mm	13,19/szt pc.	2	26,38	https://www.leroyermerlin.pl/
rura kanalizacyjna drain pipe	Ø 110 x 500 mm	22,99/szt pc.	2	45,98	https://www.obi.pl
rura kanalizacyjna drain pipe	Ø 110 x 1000 mm	24,99/szt pc.	2	49,98	https://www.obi.pl
kolano kanalizacyjne drain pipe 90° bend	Ø 110, 90°	18,99/szt pc.	3	56,97	https://www.obi.pl
trójnik drain pipe T junction	Ø 100, 90°	25,99/szt pc.	2	51,98	https://www.obi.pl
winyłowa taśma vinyl adhesive tape	50 mm x 33mb	18,50/33mb rm	45m	25,23	https://allegro.pl
koszt czasu pracy cost of labour time	montaż assembly	25,32/1 godz. h	1,5	37,98	Izba Projektowania Budowlanego
razem total price				294,50	

Projekt inspirowany jest teorią formy otwartej sformułowaną przez architekta Oskara Hansena i implementowaną zarówno przez niego, jak i przez wielu projektantów i artystów po dziś dzień. Jak przeczytamy w artykule Piotra Fereńskiego: „Forma Otwarta buduje poznawczo aktywną organizację przestrzeni, ujawniając autentyczną naturę zdarzeń”⁶⁹. Teoria ta w swoim założeniu (pomijając konteksty społeczno-polityczne) ma prowadzić do tworzenia dzieł, które nie są zamknięte, dają możliwość interpretacji i wykorzystywania na różne sposoby. Obiekty dostosowują się niejako do odbiorcy, jednocześnie włączając go w proces definiowania funkcji.

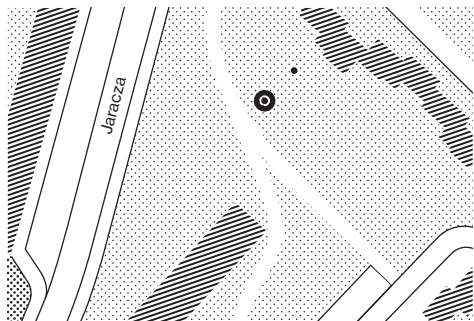
Całość obiektu została stworzona z rur kanalizacyjnych o średnicy 110 mm. Materiał, wcześniej przetestowany w prototypach ławek, daje wiele możliwości ze względu między innymi na swoją modułowość, o czym autor pisał wcześniej. Zarówno rury kanalizacyjne, jak i słup metalowy zostały oklejone żółtą taśmą winylową, aby nadać im spójny wygląd. Dzięki mniejszej średnicy słupa można było bez problemów nasuwać na niego rury kanalizacyjne. W ten sposób autor uzyskał konstrukcyjne podparcie rur plastikowych i sposób na ich osadzenie na stałe w danej lokalizacji. Przy użyciu rur, trójników i kolan autor stworzył formę rozgałęziającą się od słupa w poziomie na dwie strony, a na końcach schodzącą w kierunku ziemi. Poziome

ment in small architecture. It draws attention to the circularity of the material. Thanks to its robust design and modular elements, the individual parts can be used repeatedly and over a long period of time.

The function of the installation, through both the materials used and the form, is not definitively defined. The ergonomics of the structure suggest certain uses, but it is up to the user to decide how they will use it. The design also has no distinctive elements, permanently associated in meaning with standard elements of small architecture. This further emphasises the openness of the form to interpretation.

According to the author, the role of designers is also to create opportunities, to give opportunities, the users themselves ultimately deciding how they will use them. This project was intended to illustrate this approach. Giving opportunities creates a city that is truly open, inclusive and inviting to interact.

⁶⁹ P. J. Fereński, *Forma Otwarta albo architektura tworzona kredą*, „Kultura Współczesna”, nr 3(106), 2019.

112. Lokalizacja projektu nr 10 – „(u)Baw się”

112. Location of the project no. 10 – „Laugh and play”

- zrealizowana projekt *implemented project*
- słupy po byłym boisku *former court poles*
- teren zielony *green area*
- ▨ budynki mieszkalne *residential buildings*

20m

elementy znajdują się na różnych wysokościach i są względem siebie rozmieszczone pod kątem 90 stopni. Dzięki okrągłemu przekrojowi metalowego słupa i nasadzonym na nim rurom, odgałęzienia można przesuwając względem osi słupa, rozstawiając poziome elementy pod różnych kątem względem siebie. Na końcu słupa osadzone zostało kolano.

Projekt miał umożliwić dowolną interakcję z samą instalacją, jak również między użytkownikami. Z instalacji można korzystać jako miejsca zabaw, swoistego toru przeszkód, można również na niej przysiąść, samemu lub w kilka osób.

Nie bez znaczenia jest także aspekt humorystyczny. Stworzona instalacja sugeruje swoją formą powszechnie znany kształt. Nie jest on jednak dosłowny. W formie tej można zobaczyć charakterystyczne elementy przypominające zwierzę, na przykład żyrafę – dzięki długiej szyi i żółtemu kolorowi lub dinozaura. Instalacja ma w sobie kształty nawiązujące na myśl głowę, długą szyję, tułów i krótkie kończyny. Wszystko jednak opiera się na skojarzeniach, a nie na użyciu wprost personifikujących elementów. W oczach młodszych użytkowników taka forma może oswojać instalację, sprawiać, że jest ona bardziej przyjazna. Dla starszych odbiorców dotychczas bezużyteczna, nijaka forma słupa, staje się intrygującym i wzbudzającym ciekawość charakterystycznym elementem przestrzeni bez wyrazu.

Warto zwrócić uwagę również na to, że do skonstruowania tej instalacji autor wykorzystał elementy w prototypu ławki nr 3. Nie znajdując na obecnej chwilę odpowiedniego zastosowania dla prototypu, po przetestowaniu rozwiązania, autor zdecydował się na wykorzystanie jego elementów do skonstruowania instalacji „(u)Baw się”. Takie rozwiązanie pokazuje różne możliwości wykorzystania przemysłowego elementu w małej architekturze. Zwraca uwagę na cyrkularność materiału. Dzięki solidnemu wykonaniu i modułowym elementom poszczególne części można wykorzystywać wielokrotnie i długotrwale.

113. A post being the remainder of a volleyball court

113. Słup będący pozostałością po boisku do siatkówki

114. "Laugh and play" project implemented

114. Zrealizowany projekt „(u)Baw się”

115. „(u)Baw się” – montaż 115. “Laugh and play” – installation

116. „(u)Baw się” – montaż 116. “Laugh and play” – installation

117. "Laugh and play" project implemented

117. Zrealizowany projekt „(u)Baw się!”

118. "Laugh and play" project implemented

118. Zrealizowany projekt „(u)Baw się!”

119. Testowanie możliwych zastosowań 119. Testing of possible uses

120. Testowanie możliwych zastosowań 120. Testing of possible uses

121. Testowanie możliwych zastosowań 121. Testing of possible uses

122. Testowanie możliwych zastosowań 122. Testing of possible uses

124. "Laugh and play" project implemented

124. Zrealizowany projekt „(u)Baw się”

123. "Laugh and play" project implemented

123. Zrealizowany projekt „(u)Baw się”

125. "Laugh and play" project
implemented

125. Zrealizowany projekt „(u)Baw się”

Funkcja instalacji, zarówno przez użyte materiały, jak i formę, nie jest ostatecznie zdefiniowana. Ergonomia tej konstrukcji sugeruje pewne zastosowania, jednak to użytkownik może zdecydować, jak ją wykorzysta. Projekt nie posiada też elementów charakterystycznych, na stałe znaczeniowo związanych ze standardowymi elementami małej architektury. Podkreśla to dodatkowo otwartość formy na interpretację.

Zdaniem autora rolą projektantów jest również tworzenie okazji, dawanie możliwości, użytkownicy sami ostatecznie decydują, jak je wykorzystają. Projekt ten miał być ilustracją tego podejścia. Dawanie okazji tworzy miasto prawdziwie otwarte, inkluzywne i zapraszające do interakcji.

6. Wnioski i podsumowanie w formie manualu

6. Conclusions and summary in manual form

6.1. Wnioski

Z przeprowadzonych przez autora działań wynika pewna lista założeń skutecznego projektowania interwencji w przestrzeni publicznej przy zachowaniu niskich kosztów. Lista ta też była podstawą tworzenia instrukcji – manuala dla odbiorców chcących zmienić swoje otoczenie na lepsze.

Od strony zaspokajania potrzeb ludzi i danej przestrzeni publicznej ważne jest aby:

- obserwować i być empatycznym – być otwartym, definiować bolączki otoczenia najlepiej na własnym, sąsiadów lub bliskich znajomych przykładzie, słuchać potrzeb, ale również dzięki obserwacji te potrzeby definiować, widząc czego brakuje, co nie działa;
- nie szkodzić – działanie i realizowanie projektów jest dobre pod warunkiem, że w przypadku poniesienia porażki, dokonania nieskutecznych zmian, można je łatwo i bez konsekwencji cofnąć;
- próbować – lepiej coś zrobić i jeśli nie będzie działać, móc to poprawić, nauka na własnych błędach jest jedynym właściwym sposobem dla osób, które nie mają obszernej wiedzy w dziedzinie projektowania, konstrukcji, produkcji małej architektury.

Od strony technicznej należy pamiętać o następujących wytycznych:

6.1. Conclusions

From the activities carried out by the author, there is a certain list of assumptions for the effective design of interventions in public spaces at low cost. This list was also the basis for the creation of a manual – Manual for recipients wishing to change their environment for the better.

From the point of view of meeting the needs of the people and the public space concerned, it is important to:

- Observe and be empathetic – be open-minded, define the problems of your environment, preferably by your own example, that of your neighbours or close acquaintances, listen to your needs, but also, through observation, define those needs by seeing what is missing, what is not working.
- Do no harm – acting and implementing projects is good, provided that if you fail, making ineffective changes, you can easily undo them without consequences
- Try – it's better to do something and if it doesn't work to be able to correct it, learning from your mistakes is the only right way for people who don't have extensive knowledge in the field of design, construction, production of small architecture

On the technical side, the following guidelines should be kept in mind:

- optymalizować zużycie materiału – wykorzystanie materiału tylko w takiej ilości jaka jest niezbędna do zachowania wygody i stabilności konstrukcji;
- jak najmniej obrabiać – jeśli to tylko możliwe należy stosować materiały w optymalnych wymiarach lub modułowe, aby nie było potrzeby poddawania ich dodatkowej obróbce, co może wpłynąć na czas pracy (który również jest kosztem) i wymusić korzystanie z zewnętrznej pomocy fachowców (jeśli nie mamy dostępu do niektórych narzędzi);
- dbać o łatwość wykonania (bez użycia skomplikowanych technologii) – odpowiednio dobrane i zaprojektowane realizacje można stworzyć bez zaangażowania zaawansowanych metod wykonawczych wymagających zlecenia na zewnątrz obróbki materiału, co wiąże się zazwyczaj z dużymi kosztami;
- dbać o ergonomię – wprowadzane interwencje muszą być przystosowane do odbiorcy, na przykład siedzisko musi być na odpowiedniej wysokości, tablica czytelna, pasy widoczne;
- przestrzegać zasad konstrukcyjnych – znajomość podstawowych zasad fizyki konstrukcji pomaga stworzyć bezpieczne, stabilne i wytrzymałe interwencje, jednocześnie optymalizując zużycie materiałów, konstrukcja jest również ważna w kontekście przestrzeni otwartej, która musi odpowiadać na wyzwania takie jak pogoda czy wandalizm.

Powyższa praca pokazuje jak nawet najdrobniejsze interwencje w przestrzeni publicznej mogą realnie poprawić jej funkcjonowanie. Biorąc to pod uwagę, warto zatem podejmować się tego typu działań, aby mieć wpływ na otoczenie, a nie czekać aż ktoś inny to otoczenie zmieni, nie koniecznie po myśli jego użytkowników. Nawet jeśli te działania prowadzą do popełniania błędów, to zawsze tworzą okazję naprawiania pomyłek i dają naukę do kolejnych interwencji.

- Optimise material use – using only as much material as necessary to maintain comfort and structural stability.
- Machining as little as possible – whenever possible, use materials of optimal dimensions or modularity, so that there is no need for additional machining, which can affect working time (which is also a cost) and force the use of external expert assistance (if we do not have access to certain tools)
- Ensure simplicity of execution (without the use of complicated technologies) – appropriately selected and designed realisations can be created without the involvement of execution methods requiring the outsourcing of material processing, which is usually associated with high costs
- Take care of ergonomics – the interventions introduced must be adapted to the recipient, for example the seat must be at the right height, the board must be legible, the straps visible
- Construct – knowledge of the basic principles of structural physics helps to create safe, stable and resilient interventions while optimising the use of materials, construction is also important in the context of open spaces that must respond to challenges such as weather or vandalism

This work shows how even the smallest interventions in public spaces can make a real difference. With this in mind, it is therefore worthwhile to undertake this type of action in order to influence the environment and not wait for someone else to change it, not necessarily to the benefit of its users. Even if these activities lead to mistakes being made, they always provide an opportunity to correct mistakes and provide lessons for subsequent interventions.

The new role of designers as observers of life and, at a later stage, facilitators of the actions of others rather than demiurges – the

Nowa rola projektantów, jako obserwatorów życia i na dalszym etapie raczej moderatorów działań innych niż demiurgów – jedynych mających prawo do projektowania zmian, prowadzi również do wniosku, że rola pojedynczego użytkownika przestrzeni wzrasta. Oddanie miasta jego mieszkańcom (a nie samochodom, deweloperom czy innym interesantom) i dostosowanie jego przestrzeni do ich potrzeb jest konieczne w zmieniającym się świecie. Często nie wymaga wielkich nakładów finansowych i pracy, wymaga za to użycia wyobraźni.

6.2. Manual⁷⁰

Jako swoiste podsumowanie działań autor zdecydował się na opracowanie ilustrowanej instrukcji *Stop planning. Start acting. How to hack the public space*. Jest to zbiór zasad i wskazówek jak analizować przestrzeń, definiować potrzeby i realizować projekty. Zawiera wytyczne przedstawione w prosty, często hasłowy sposób, wsparty licznymi ilustracjami.

W kolejnych częściach autor opisuje:

- jak zdefiniować braki w danej przestrzeni;
- jak ustalać potrzeby użytkowników;
- jakie materiały i technologię wybrać do projektów realizowanych na zewnątrz;
- jakie są podstawowe wymiary potrzebne do projektowania w przestrzeni publicznej (związane z ergonomią użytkowania);
- jakie są kluczowe zasady fizyki konstrukcji;
- jakie są podstawowe zasady oszczędności niskich kosztów przy realizacji projektów;
- przykładowe rozwiązania – opis kilku projektów wraz z rysunkami technicznymi.

Zin

Manual został stworzony w formie zina. Taka forma nasuwa się na myśl, gdy mówimy o niskich kosztach. Według Michała

⁷⁰ Manual stanowi załącznik do niniejszej pracy w postaci drukowanego zina.

only ones with the right to design change – also leads to the conclusion that the role of the individual user of space is increasing. Giving the city back to its inhabitants (rather than cars, developers or other stakeholders) and adapting its space to their needs is necessary in a changing world. Often it does not require a great deal of money or work, but instead requires the use of imagination.

6.2. Manual⁷⁰

As a kind of summary of the activities, the author decided to develop an illustrated manual *Stop planning. Start acting. How to hack the public space*. It is a set of principles and guidelines on how to analyse space, define needs and implement projects. It contains guidelines presented in a simple, often slogan-like manner, supported by numerous illustrations. In the following sections, the author describes:

- how to define gaps in a given space
- how to identify user needs
- Which materials and technology to choose for outdoor projects
- What are the basic dimensions needed for design in public spaces (related to ergonomics of use)
- What are the key principles of construction physics
- What are the basic principles for achieving low costs in projects
- Example solutions – description of several projects with technical drawings

Zin

The manual was created in the form of a zine. This is the form that springs to mind when we talk about low costs. According to Michał Chojecki, author of *How to Make a Zine. Self-publishing for Male and Female Artists*, “A zine is a small, independent publication of any content, often made and published inde-

⁷⁰ The manual is attached to this work as a printed zine.

Chojeckiego, autora publikacji „Jak zrobić Zina. Self-publishing dla artystów i artystek”: „Zin to mała, niezależna publikacja o dowolnej treści, często wykonywana i wydawana samodzielnie przez autora lub grupę autorów (środowisko) cyklicznie lub jednorazowo i bez pobudek komercyjnych”⁷¹. Przedstawiona definicja bardzo pasuje do charakteru projektów, jakie realizuje autor dysertacji. W związku z tym forma zina dla instrukcji była naturalnym wyborem.

Podobne rozwiązania

Do stworzenia manuala zainspirowało autora kilka publikacji stworzonych przez innych autorów. Oprócz wspomnianego już wcześniej „Autoprogettazione?” opracowaniem, o którym należy wspomnieć jest: „Tactical Urbanist’s Guide to Materials and Design. Version 1.0” stworzony przez Street Plan Collaborative – amerykańską organizację społeczną zajmującą się zarówno realizacją projektów w przestrzeni publicznej, jak i edukacją (prowadzą warsztaty, szkolenia wykłady w dziedzinie placemakingu, tactical urbanism itp.)⁷². Manual ma bardzo podobny cel do wspomnianego wyżej przewodnika – wyedukowanie i danie narzędzi potencjalnym twórcom projektów w przestrzeni publicznej. Przewodnik to obszerne opracowanie. Dostarcza wyczerpujących informacji o definicjach, stosowanych materiałach i technologiach i o samej produkcji. Zawiera również wiele studiów przypadku opisujących różne realizacje. Jest jednak publikacją niezwykle obszerną, zawiera ponad 130 stron, często bardzo szczegółowych informacji, co może skutkować tym, że relatywnie niewielka grupa ludzi zapozna się z tym materiałem. Zawarte w przewodniku treści dostarczyły autorowi wielu interesujących informacji, jednak sama forma i zakres zdaniem autora powinny być zdecydowanie ograniczone i przedstawione w bardziej przystępnej formie, aby móc zainteresować większą liczbę potencjalnych odbiorców.

pendently by the author or a group of authors (community) periodically or on a one-off basis and without commercial motives”⁷¹. The definition presented fits very well with the nature of the projects that the dissertation author carries out. Therefore, the zine form for the manual was a natural choice.

Similar solutions

The author was inspired to create the Manual by several publications created by other authors. In addition to the already mentioned *Autoprogettazione?* a study that should be mentioned is the *Tactical Urbanist’s Guide to Materials and Design. Version 1.0* created by the Street Plan Collaborative, an American community organisation dedicated to both the implementation of projects in public space and education (they provide workshops, training lectures on placemaking, tactical urbanism, etc.)⁷². This guide has a very similar aim to the manual developed – to educate and give tools to potential developers of projects in public space. This comprehensive and detailed study provides information on definitions, the materials and technologies used and the production itself. It also contains many case studies describing various realisations. However, it is an extremely voluminous publication, containing over 130 pages of often very detailed information which may result in a relatively small group of people becoming familiar with the material. The content included in the guide provided the author with a lot of interesting information, but the form and scope itself, in the author’s opinion, should have been considerably reduced and presented in a more accessible way to be of interest to a larger potential audience.

Another interesting example is the Wikiblock Library⁷³, created by the Better Block organisation mentioned earlier. They have developed a library of production-ready

⁷¹ M. Chojecki, *Jak zrobić Zina. Self-publishing dla artystów i artystek*, Warszawa 2022.

⁷² <https://street-plans.com/category/project-page-2/tactical-urbanism-project-page/> [dostęp: 21.05.2023 r.]

⁷¹ M. Chojecki, *Jak zrobić Zina. Self-publishing dla artystów i artystek*, Warsaw 2022.

⁷² <https://street-plans.com/category/project-page-2/tactical-urbanism-project-page/> [access: 21.05.2023]

⁷³ <https://www.betterblock.org/library> [access: 21.05.2023]

Innym ciekawym przykładem przewodnika jest Wikiblock Library⁷³. To poradnik stworzony przez wspomnianą wcześniej organizację Better Block. Opracowali oni bibliotekę gotowych do produkcji elementów przestrzeni publicznej czy małej architektury. Znajdziemy tam ławki, krzesła, donice, znaki uliczne i wiele innych komponentów w postaci modeli 3D i rysunków technicznych. Cały zasób dostępny jest za darmo dla wszystkich. Na podstawie pobranych plików można udać się do odpowiedniego wykonawcy i zlecić produkcję danego projektu ze sklejki lub wykonać to samodzielnie, jeśli posiada się odpowiednie narzędzia. Udostępnione modele prezentują wysoką jakość estetyczną, przygotowane są z uwzględnieniem wszystkim wymogów dotyczących ergonomii, specyfiki przestrzeni publicznej czy łatwości montażu (nie potrzebne są dodatkowe narzędzia, łączniki itp., wszystkie elementy łączone są tylko przy pomocy siły rąk, dzięki odpowiednim nacięciom w materiale). Wysoka jakość przygotowanych projektów i ich łatwa dostępność zasługuje na szczególną uwagę. Jednak zastosowanie sklejki, konieczność użycia zaawansowanych narzędzi CNC sprawia, że koszt wykonania produktów dostępnych w Wikiblock Library nie będzie niski.

Forma

Ważna dla autora jest prosta w odbiorze forma i maksymalnie skondensowana treść. Nadmierne rozbudowanie takiej instrukcji odstręczałoby potencjalnych jej użytkowników od korzystania. Podobnie jak same interwencje – szybkie i łatwe w implementacji – tak również instrukcja powinna być łatwa, intuicyjna w użyciu i dająca możliwość szybkiego zapoznania się z treścią.

Autor zwracał uwagę na koszt ewentualnego wykonania wydruku i łatwość jego wykonania. Zoptymalizowany pod tym kątem został zarówno format, jak i projekt zina. Autor zdecydował się na użycie powszechnie stosowanego formatu A6, mała kieszonkowa forma zapew-

niemych komponentów do publicznych przestrzeni czy małej architektury. Wskazywane są również konkretne materiały i narzędzia. Cały zasób dostępny jest za darmo dla wszystkich. Na podstawie pobranych plików można udać się do odpowiedniego wykonawcy i zlecić produkcję danego projektu ze sklejki lub wykonać to samodzielnie, jeśli posiada się odpowiednie narzędzia. Udostępnione modele prezentują wysoką jakość estetyczną, przygotowane są z uwzględnieniem wszystkim wymogów dotyczących ergonomii, specyfiki przestrzeni publicznej czy łatwości montażu (nie potrzebne są dodatkowe narzędzia, łączniki itp., wszystkie elementy łączone są tylko przy pomocy siły rąk, dzięki odpowiednim nacięciom w materiale). Wysoka jakość przygotowanych projektów i ich łatwa dostępność zasługuje na szczególną uwagę. Jednak zastosowanie sklejki, konieczność użycia zaawansowanych narzędzi CNC sprawia, że koszt wykonania produktów dostępnych w Wikiblock Library nie będzie niski.

Form

Ważnym dla autora było przede wszystkim łatwe do odczytania i skondensowane treści. Nadmierne rozbudowanie instrukcji odstraszyłoby potencjalnych użytkowników od korzystania. Podobnie jak same interwencje – szybkie i łatwe w implementacji – tak również instrukcja powinna być łatwa, intuicyjna w użyciu i dająca możliwość szybkiego zapoznania się z treścią.

Autor zwracał uwagę na koszt ewentualnego wydruku i łatwość jego wykonania. Zoptymalizowany pod tym kątem został zarówno format, jak i projekt zina. Autor zdecydował się na użycie powszechnie stosowanego formatu A6, mała kieszonkowa forma zapew-

⁷³ <https://www.betterblock.org/library> [dostęp: 21.05.2023 r.]

niała odpowiednią czytelność (przy niewielkiej ilości tekstu na stronie) i jednocześnie dużą wygodę użytkownika. Całość materiału przygotowana jest w czerni i bieli, marginesy strony są odpowiednie do wydruku na drukarce arkuszowej (atramentowej – jeśli druk odbyć się ma na domowej drukarce, lub laserowej – jeśli druk jest zlecony). Objętość niewielka, co pozwala zastosować najtańsze łączenie kartek ze sobą, czyli szycie zeszytowe. Wszystkie te parametry powodują, że wydruk takiej publikacji jest bardzo tani, koszt wydrukowanego przez autora egzemplarza wyniósł 1 zł.

Oprócz możliwości wydrukowania kieszonego zina autor przygotował prostą stronę internetową prezentującą manual. Ta sama treść z drukowanego zeszytu A6 została przełożona na formę cyfrową. Dało to również autorowi możliwość stworzenia dodatkowo katalogu projektów, zarówno własnych, jak i innych twórców⁷⁴.

Dzięki realizacji powyżej opisanych projektów, przeanalizowaniu całego procesu i na koniec opracowaniu manuala wszyscy niewykwalifikowani użytkownicy przestrzeni publicznej, chcący poprawić jej działanie, dostali narzędzie, które pozwoli im działać w sposób realnie i skutecznie zmieniający ich otoczenie, jednocześnie bez ponoszenia wysokich kosztów i angażowania się w skomplikowane procesy formalne. Niniejsza praca pokazuje, że działanie ma sens. Użytkownicy mogą mieć realny wpływ na własne otoczenie, przy drobnej pomocy – daniu ram i wiedzy potrzebnej do działania, można samodzielnie wprowadzać pozytywne zmiany w przestrzeni, w której wspólnie żyjemy. Dzięki efektom powyższej pracy wszyscy możemy przestać planować i zacząć działać!

make the printing of such a publication very cheap; the cost of the copy printed by the author was 1 PLN.

In addition to the printability of the pocket zine, the author has prepared a simple website to present the manual. The same content as in the A6 notebook form was translated into digital form. This also gave the author the opportunity to additionally create a catalogue of projects, both his own and those of other creators⁷⁴.

By carrying out the projects described above, analysing the whole process and finally developing a Manual, all non-specialist users of public spaces wishing to improve their public spaces have been given a tool that will allow them to act in a real and effective way to change their environment, while at the same time without incurring high costs or engaging in complex formal processes. This work shows that action makes sense. Users can have a real impact on their own environment, with a little help – giving them the framework and knowledge they need to act – it is possible to make positive changes to the space in which we live together. With the results of the above work, we can all stop planning and start acting!

⁷⁴ <https://www.stopplanningstartacting.com> [dostęp: 30.09.2023]

⁷⁴ <https://www.stopplanningstartacting.com> [access: 30.09.2023]

7. Źródła i autorzy ilustracji

1. Źródło: https://www.archdaily.com/268435/venice-biennale-2012-spontaneous-interventions-usa-pavilion/bnl_usa_1 [dostęp: 10.05.2023 r.], fot. Nico Saieh
- 2.-3. Źródło własne, fot. Michał Majewski
4. Źródło: <https://www.bnim.com/project/better-block-kansas-city> [dostęp: 10.05.2023 r.]
5. Źródło: <https://nextcity.org/features/how-one-weekend-in-dallas-sparked-a-movement-for-urban-change>, [dostęp: 10.05.2023 r.], fot. Build a Better Block
6. Źródło: <https://www.rottenapple.us/Waiting-for-the-Train-Chalk-Board>, [dostęp: 10.05.2023 r.], fot. Rotten Apple
7. Źródło: <https://www.rottenapple.us/Bus-Stop-Seats> [dostęp: 10.05.2023 r.], fot. Rotten Apple
8. Źródło: <https://uneven-growth.moma.org/post/97598200568/oliver-schau-dn-100-urban-furniture-hamburg> [dostęp: 10.05.2023 r.]
- 9.-10. Źródło: www.ostkreuz.de [dostęp: 10.05.2023 r.] fot. Dawin Meckel/OSTKREUZ
11. Źródło: <https://sztukapubliczna.pl/pl/zabawa-i-sztuka-maja-wiele-wspolnego-kamila-szejnoch/czytaj/43> [dostęp: 10.05.2023 r.]
12. Źródło: <https://www.recyclart.org/ephemeral-seats/> [dostęp: 10.05.2023 r.]
- 13.-34. Źródło własne, fot. Michał Majewski
35. Źródło: <https://www.gsd.harvard.edu/exhibition/interrogative-design-selected-works-of-krzysztof-wodiczko/> [dostęp: 10.05.2023 r.]
- 36.-125. Źródło własne, fot. Michał Majewski

7. Sources and authors of illustrations

1. Source: https://www.archdaily.com/268435/venice-biennale-2012-spontaneous-interventions-usa-pavilion/bnl_usa_1 [access: 10.05.2023], fot. Nico Saieh
- 2.-3. Own source, fot. Michał Majewski
4. Source: <https://www.bnim.com/project/better-block-kansas-city> [access: 10.05.2023]
5. Source: <https://nextcity.org/features/how-one-weekend-in-dallas-sparked-a-movement-for-urban-change>, [access: 10.05.2023], fot. Build a Better Block
6. Source: <https://www.rottenapple.us/Waiting-for-the-Train-Chalk-Board>, [access: 10.05.2023], fot. Rotten Apple
7. Source: <https://www.rottenapple.us/Bus-Stop-Seats> [access: 10.05.2023], fot. Rotten Apple
8. Source: <https://uneven-growth.moma.org/post/97598200568/oliver-schau-dn-100-urban-furniture-hamburg> [access: 10.05.2023]
- 9.-10. Source: www.ostkreuz.de [access: 10.05.2023 r.] fot. Dawin Meckel/OSTKREUZ
11. Source: <https://sztukapubliczna.pl/pl/zabawa-i-sztuka-maja-wiele-wspolnego-kamila-szejnoch/czytaj/43> [access: 10.05.2023]
12. Source: <https://www.recyclart.org/ephemeral-seats/> [access: 10.05.2023]
- 13.-34. Own source, fot. Michał Majewski
35. Source: <https://www.gsd.harvard.edu/exhibition/interrogative-design-selected-works-of-krzysztof-wodiczko/> [access: 10.05.2023]
- 36.-125. Own source, fot. Michał Majewski

Format publikacji to standardowy format A5. dzięki powszechnemu dostępowi jest on relatywnie tani. Nie ma też odpadów papieru. Jest on więc wykorzystany optymalnie.

The publication format is the standard A5 format. thanks to its widespread availability, it is relatively cheap. There is also no paper waste. It is therefore used optimally.

8. Bibliografia

- Chojecki M., *Jak zrobić Zina. Self-publishing dla artystów i artystek*, Warszawa 2022.
- Douglas G. C. C., *The Help-Yourself City: Legitimacy and Inequality in DIY Urbanism*, Nowy Jork 2018
- Fereński P.J., *Forma Otwarta albo architektura tworzona kredą*, "Kultura Współczesna", nr 3(106), 2019.
- Global Public Space Toolkit From Global Principles to Local Policies and Practice*, red. D. O' Reilly, Nairobi 2015.
- Głębocki W., *Warszawskie pomniki*, Warszawa 1990
- Ho C.L., *Spontaneous Interventions: design actions for the common good*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, nr 04, 2012
- Hou J., *Guerrilla urbanism: urban design and the practices of resistance*, „Urban Design International”, no. 25, 2020
- Jacobs J., *Piechurzy i oblatywacze*. [w:] *Małe wielkie plany. Zbiór krótkich tekstów*, Warszawa 2017.
- Majewski M., *Microarchitecture as a Method of Sustainable Shaping Public Space in Cities*, [w:] *Facing Post-Socialist Urban Heritage. Doconf2019 Proceedings*, red. M. Benko, Budapest, 2019
- Majewski M., *Obserwacja i słuchanie jako niezbędne cechy empatycznego projektowania przestrzeni* [w:] *Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu*, red. D. Sobolewska Wrocław 2022
- Mari E., *Autoprogettazione?*, Milan 2010
- Norman D., *Dizajn na co dzień*, Kraków 2018
- Rams [film], reż. Gary Hustwit, Film First 2018.
- Roberts J., *Better Block*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, nr 04, 2012
- Roberts J., *Stop Planning, Start Acting*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, nr 04, 2012

8. Bibliography

- Chojecki M., *Jak zrobić Zina. Self-publishing dla artystów i artystek*, Warsaw 2022.
- Douglas G. C. C., *The Help-Yourself City: Legitimacy and Inequality in DIY Urbanism*, New York 2018
- Fereński P.J., *Forma Otwarta albo architektura tworzona kredą*, "Kultura Współczesna", no. 3(106), 2019.
- Global Public Space Toolkit From Global Principles to Local Policies and Practice*, D. O' Reilly (ed.) Nairobi 2015.
- Głębocki W., *Warszawskie pomniki*, Warsaw 1990
- Ho C.L., *Spontaneous Interventions: design actions for the common good*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, no. 04, 2012
- Hou J., *Guerrilla urbanism: urban design and the practices of resistance*, „Urban Design International”, no. 25, 2020
- Jacobs J., *Piechurzy i oblatywacze*. [in:] *Małe wielkie plany. Zbiór krótkich tekstów*, Warsaw 2017.
- Majewski M., *Microarchitecture as a Method of Sustainable Shaping Public Space in Cities*, [in:] *Facing Post-Socialist Urban Heritage. Doconf2019 Proceedings*, M. Benko (ed.), Budapest, 2019
- Majewski M., *Obserwacja i słuchanie jako niezbędne cechy empatycznego projektowania przestrzeni* [in:] *Znamiona empatii we współczesnym projektowaniu*, red. D. Sobolewska Wrocław 2022
- Mari E., *Autoprogettazione?*, Milan 2010
- Norman D., *Dizajn na co dzień*, Kraków 2018
- Rams [film], directed by Gary Hustwit, Film First 2018.
- Roberts J., *Better Block*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, no. 04, 2012
- Roberts J., *Stop Planning, Start Acting*, „Architect. The Magazine of The American Institute of Architects”, no. 04, 2012

- Sadowy K., Happach M., *Przestrzeń publiczna jako wyzwanie społeczne*, „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, nr 4 [51], 2015.
- Sanders E. B.-N., *Podwaliny codziennej kreatywności*, „2+3D grafika plus produkt. ogólnopolski kwartalnik projektowy”, nr 27, 2008.
- Sarzyński P., *Co widać? Pierwszy architektoniczny i urbanistyczny ranking polskich miast*, „Polityka. Niezbędnik inteligenta”, nr 10, 2014.
- Schittich C., *Editorial*, „Detail. Review of Architecture and Construction Details”, nr 6, 2013
- Sobol A., *Budżet Obywatelski jako narzędzie rozwoju lokalnego*. *Studia Ekonomiczne*, „Zeszyty Naukowe”, nr 317, 2017.
- The Hidden Wealth of Cities. Creating, Managing, and Financing Public Space*, red. J. K. Kaw, H. Lee, S. Wahba, Waszyngton 2020.
- UN-Habitat, *SDG Indicator 11.7.1 Training Module: Public Space*. *United Nations Human Settlement Programme (UN-Habitat)*, Nairobi 2018.
- Urban Interventions. Personal Projects in Public Spaces*, R. Klanten, M. Hubner, (Eds.), Berlin 2010
- Venturi R., Brown D.S., Izenour S., *Uczyć się od Las Vegas*. *Zapomniana symbolika formy architektonicznej*, Kraków 2013
- Wierzchowska A., *Kreowanie miejskiej demokratycznej przestrzeni publicznej*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW <e-Politikon>”, nr 13, 2015

Źródła internetowe

- Charter of Public Space*, https://inu.it/wpcontent/uploads/Inglese_charter_of_public_space.pdf [dostęp: 22.01.2022 r.]
- Diagnoza sytuacji osób doświadczających bezdomności na terenie miasta stołecznego Warszawy*, <https://wsparcie.um.warszawa.pl/documents/67381/31589723/Diagnoza+-+Problematyka+Bezdomności+-+Raport+dla+UM+Warszawa+-+27.06.pdf.pdf/3d023374-8a45-fca0-3d25-1a5328b-26d12?t=1656684241034> [dostęp: 03.06.2021].
- Gettoizacja w imię fikcyjnego poczucia bezpieczeństwa. O absurdach zamkniętych osiedli*, <https://klubjagiellonski.pl/2021/06/22/gettoizacja-w-imie-fikcyjnego-poczucia-bezpieczenstwa-o-absurdach-zamknietych-osiedli/> [dostęp: 20.06.2023 r.]
- Hobbie S.E., Grimm N.B., *Nature-based approaches to managing climate change impacts in cities*. „Philosophical Transactions of the Royal Society B” nr 375.1794, 2020, <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/>

- Sadowy K., Happach M., *Przestrzeń publiczna jako wyzwanie społeczne*, „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, no. 4 [51], 2015.
- Sanders E. B.-N., *Podwaliny codziennej kreatywności*, „2+3D grafika plus produkt. ogólnopolski kwartalnik projektowy”, no. 27, 2008.
- Sarzyński P., *Co widać? Pierwszy architektoniczny i urbanistyczny ranking polskich miast*, „Polityka. Niezbędnik inteligenta”, no. 10, 2014.
- Schittich C., *Editorial*, „Detail. Review of Architecture and Construction Details”, no. 6, 2013
- Sobol A., *Budżet Obywatelski jako narzędzie rozwoju lokalnego*. *Studia Ekonomiczne*, „Zeszyty Naukowe”, no. 317, 2017.
- The Hidden Wealth of Cities. Creating, Managing, and Financing Public Space*, J. K. Kaw, H. Lee, S. Wahba (eds.), Washington 2020.
- UN-Habitat, *SDG Indicator 11.7.1 Training Module: Public Space*. *United Nations Human Settlement Programme (UN-Habitat)*, Nairobi 2018
- Urban Interventions. Personal Projects in Public Spaces*, red. R. Klanten, M. Hubner, Berlin 2010
- Venturi R., Brown D.S., Izenour S., *Uczyć się od Las Vegas*. *Zapomniana symbolika formy architektonicznej*, Kraków 2013
- Wierzchowska A., *Kreowanie miejskiej demokratycznej przestrzeni publicznej*, „Kwartalnik Naukowy OAP UW <e-Politikon>”, nr 13, 2015

Online sources

- Charter of Public Space*, https://inu.it/wpcontent/uploads/Inglese_charter_of_public_space.pdf [access: 22.01.2022]
- Diagnoza sytuacji osób doświadczających bezdomności na terenie miasta stołecznego Warszawy*. <https://wsparcie.um.warszawa.pl/documents/67381/31589723/Diagnoza+-+Problematyka+Bezdomności+-+Raport+dla+UM+Warszawa+-+27.06.pdf.pdf/3d023374-8a45-fca0-3d25-1a5328b-26d12?t=1656684241034> [access: 03.06.2021]
- Gettoizacja w imię fikcyjnego poczucia bezpieczeństwa. O absurdach zamkniętych osiedli*, <https://klubjagiellonski.pl/2021/06/22/gettoizacja-w-imie-fikcyjnego-poczucia-bezpieczenstwa-o-absurdach-zamknietych-osiedli/> [access: 20.06.2023]
- Hobbie S.E., Grimm N.B., *Nature-based approaches to managing climate change impacts in cities*. „Philosophical Transactions of the Royal Society B” no. 375.1794, 2020, <https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/>

- rstb.2019.0124 [dostęp: 12.05.2022 r.]
- <https://architektura.muratorplus.pl/realizacje/nowe-relacje-z-rzeka-o-projeckie-bulwarach-nad-odra-piotr-zuraw-aa-rHPt-Dtt5-fdQC.html> [dostęp: 22.07.2020 r.]
- <https://designobserver.com/feature/human-scale-intervention/39006> [dostęp: 3.05.2023 r.]
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/low-cost> [dostęp: 29.03.2023 r.]
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/prototype> [dostęp: 11.04.2023 r.]
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/social> [dostęp: 6.09.2022 r.]
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Urban_Europe_-_statistics_on_cities_towns_and_suburbs_-_patterns_of_urban_and_city_developments&oldid=298141 [dostęp: 12.05.2022 r.]
- https://inu.it/wp-content/uploads/Inglese_Charter_of_public_space.pdf [dostęp: 6.08.2020 r.]
- <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/01/05/bezdomnosc-w-polsce-czy-55-mln-zl-moze-rozwiazac-problem/> [dostęp: 03.06.2021]
- <https://pitsch-schau.com> [dostęp: 3.02.2021 r.]
- <https://posterconnection.com/2015/07/01/today-in-history-first-litfass-advertising-column-premieres-in-1855-in-berlin/> [dostęp: 21.02.2023 r.]
- <https://readymag.com/3966936/2> [dostęp: 13.04.2022 r.]
- <https://street-plans.com/category/project-page-2/tactical-urbanism-project-page/> [dostęp: 21.05.2023 r.]
- <https://sztukapubliczna.pl/pl/zabawa-i-sztuka-maja-wiele-wspolnego-kamila-szejnoch/czytaj/43> [dostęp: 3.06.2023]
- <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,26908380,zaskakujaca-decyzja-nie-bedzie-juz-architekta-miasta-wroclawia.html> [dostęp: 17.09.2019 r.]
- <https://www.altertuemliches.at/termine/presse/preistraeger-des-hfbk-designpreises-stehen-fest> [dostęp: 3.02.2021 r.]
- <https://www.architecturaldigest.com/gallery/6-architectural-installations-that-reimagine-outdoor-spaces> [dostęp: 03.06.2021]
- <https://www.autoportret.pl/artykuly/przestrzen-publiczna-jako-wyzwanie-spoleczne/> [dostęp: 20.03.2022 r.]
- <https://www.autoportret.pl/artykuly/spoleczny-dostep-do-przestrzeni-publicznych-i/> [dostęp: 6.09.2022 r.]
- <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/dlaczego-znaki-ostrzegawcze-sa-zolte-wyjasnienie-jest-proste/6swc1gh#slajd-3> [dostęp: 15.04.2023 r.]
- rstb.2019.0124 [access: 12.05.2022]
- <https://architektura.muratorplus.pl/realizacje/nowe-relacje-z-rzeka-o-projeckie-bulwarach-nad-odra-piotr-zuraw-aa-rHPt-Dtt5-fdQC.html> [access: 22.07.2020]
- <https://designobserver.com/feature/human-scale-intervention/39006> [access: 3.05.2023]
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/low-cost> [access: 29.03.2023]
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/prototype> [access: 11.04.2023]
- <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/social> [access: 6.09.2022]
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Urban_Europe_-_statistics_on_cities_towns_and_suburbs_-_patterns_of_urban_and_city_developments&oldid=298141 [access: 12.05.2022]
- https://inu.it/wp-content/uploads/Inglese_Charter_of_public_space.pdf [access: 6.08.2020]
- <https://obserwatorgospodarczy.pl/2023/01/05/bezdomnosc-w-polsce-czy-55-mln-zl-moze-rozwiazac-problem/> [access: 03.06.2021]
- <https://pitsch-schau.com> [access: 3.02.2021]
- <https://posterconnection.com/2015/07/01/today-in-history-first-litfass-advertising-column-premieres-in-1855-in-berlin/> [access: 21.02.2023]
- <https://readymag.com/3966936/2> [access: 13.04.2022]
- <https://street-plans.com/category/project-page-2/tactical-urbanism-project-page/> [access: 21.05.2023]
- <https://sztukapubliczna.pl/pl/zabawa-i-sztuka-maja-wiele-wspolnego-kamila-szejnoch/czytaj/43> [access: 3.06.2023]
- <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,26908380,zaskakujaca-decyzja-nie-bedzie-juz-architekta-miasta-wroclawia.html> [access: 17.09.2019]
- <https://www.altertuemliches.at/termine/presse/preistraeger-des-hfbk-designpreises-stehen-fest> [access: 3.02.2021]
- <https://www.architecturaldigest.com/gallery/6-architectural-installations-that-reimagine-outdoor-spaces> [access: 03.06.2021]
- <https://www.autoportret.pl/artykuly/przestrzen-publiczna-jako-wyzwanie-spoleczne/> [access: 20.03.2022]
- <https://www.autoportret.pl/artykuly/spoleczny-dostep-do-przestrzeni-publicznych-i/> [access: 6.09.2022]
- <https://www.auto-swiat.pl/wiadomosci/aktualnosci/dlaczego-znaki-ostrzegawcze-sa-zolte-wyjasnienie-jest-proste/6swc1gh#slajd-3> [access: 15.04.2023]

- <https://www.betterblock.org/library> [dostęp: 21.05.2023 r.]
- <https://www.betterblock.org/library> [access: 21.05.2023]
- <https://www.britannica.com/topic/Roman-Forum> [dostęp: 6.09.2022 r.]
- <https://www.britannica.com/topic/Roman-Forum> [access: 6.09.2022]
- <https://www.cucula.org/en/story/> [dostęp: 23.01.2023 r.]
- <https://www.cucula.org/en/story/> [access: 23.01.2023]
- <https://www.gsd.harvard.edu/exhibitions/krzysztof-wodiczko-homeless-vehicle/> [dostęp: 16.02.2023]
- <https://www.gsd.harvard.edu/exhibitions/krzysztof-wodiczko-homeless-vehicle/> [access: 16.02.2023]
- <https://www.mappingsansiro.polimi.it/en/> [dostęp: 3.06.2023 r.]
- <https://www.mappingsansiro.polimi.it/en/> [access: 3.06.2023]
- <https://www.money.pl/gospodarka/grodzenioza-czyli-prywatyzacja-przestrzeni-miejskiej-przyklad-zabki-z-katowic-ukazuje-problem-6855324319292320a.html> [dostęp: 20.06.2023 r.]
- <https://www.money.pl/gospodarka/grodzenioza-czyli-prywatyzacja-przestrzeni-miejskiej-przyklad-zabki-z-katowic-ukazuje-problem-6855324319292320a.html> [access: 20.06.2023]
- <https://www.nytimes.com/1975/06/09/archives/backtoland-movement-seeks-selfsufficiency-the-growing-backtotheland.html> [dostęp: 15.04.2023 r.]
- <https://www.nytimes.com/1975/06/09/archives/backtoland-movement-seeks-selfsufficiency-the-growing-backtotheland.html> [access: 15.04.2023]
- <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art37286471-sami-swoi-wiecznie-zywi-sady-blokuja-gminy-ws-zakazu-grodzenia-osiedli> [dostęp: 20.06.2023 r.]
- <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art37286471-sami-swoi-wiecznie-zywi-sady-blokuja-gminy-ws-zakazu-grodzenia-osiedli> [access: 20.06.2023]
- <https://www.smpusa.pl/strefa-wykonawcy/> [dostęp: 20.06.2023 r.]
- <https://www.smpusa.pl/strefa-wykonawcy/> [access: 20.06.2023]
- <https://www.stopplanningstartacting.com> [dostęp: 30.09.2023]
- <https://www.stopplanningstartacting.com> [access: 30.09.2023]
- <https://www.studiono.pl/?lang=en> [dostęp: 29.03.2023 r.]
- <https://www.studiono.pl/?lang=en> [access: 29.03.2023]
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,straz-pozarna-sprawdza-schrony-we-wroclawiu-zostaloz-nich-niewiele,wia5-3266-64134.html> [dostęp: 10.11.2021]
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,straz-pozarna-sprawdza-schrony-we-wroclawiu-zostaloz-nich-niewiele,wia5-3266-64134.html> [access: 10.11.2021]
- <https://www.youtube.com/watch?v=KuM5std0Lpl> [dostęp: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=KuM5std0Lpl> [access: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=LZzpwxxY4SQ> [dostęp: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=LZzpwxxY4SQ> [access: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=ncZ1mO8mA44> [dostęp: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=ncZ1mO8mA44> [access: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=td7LrVY74Gg> [dostęp: 10.02.2023 r.]
- <https://www.youtube.com/watch?v=td7LrVY74Gg> [access: 10.02.2023]
- <https://www.youtube.com/watch?v=TxBhEj-4HCi4&t=31s> [dostęp: 2.05.2022]
- <https://www.youtube.com/watch?v=TxBhEj-4HCi4&t=31s> [access: 2.05.2022]
- <http://www.wroclaw.sarp.org.pl/pl/dofa/15/category/dofa-festiwale-15-przestrlen/archi-box-7-mi-kroinstalacje> [dostęp: 03.06.2021]
- <http://www.wroclaw.sarp.org.pl/pl/dofa/15/category/dofa-festiwale-15-przestrlen/archi-box-7-mi-kroinstalacje> [access: 03.06.2021]
- Projekt miejski plaster dla dzielnicy Justyniszki w Wilnie*, <https://culture.pl/pl/wydarzenie/projekt-miejski-plaster-dla-dzielnicy-justyniszki-w-wilnie> [dostęp: 21.02.2022].
- Projekt miejski plaster dla dzielnicy Justyniszki w Wilnie*, <https://culture.pl/pl/wydarzenie/projekt-miejski-plaster-dla-dzielnicy-justyniszki-w-wilnie> [access: 21.02.2022].

